

Лезги газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуъх!**

1920 - йисалай акъатзава

N 43 (10636) хемис 23-октябрь, 2014-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Дербент - 2000
Къайгъуйик ква

СКФО-да Россиядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликован рөгъбервилик кваз маҳсус дестеди мукъвал тир вахтара Дербент шеълердин 2000 йис тамам хуунин суварин мярекатар тешкилунин рекъяр къачудай гележегдин камарин тайин план туъкурда ва ам умурдиз бажармишунив эгечда, - хабар гузва полпреддин аппаратин пресскъуллугъди.

"Тайин мурадар аваз пулдин тақъатар ахъюнин патахъяя РФ-дин вице-премьер Александр Хлопонинахъ галаз месяттал атанва, спонсорилин къумек гунин барадай чехи са жерге карчиррихъ галаз тайин тир икъарарни кутлуннава", - лугузва малуматда.

И малумат 16-октябрдиз, СКФО-да Россиядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликов Кавказдин регионрин массовий информациидин кесерлу тақъатрин редакцийрихъ галаз гурушиш хъайи чавуз раижна.

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 10 манат

Дагъустандин делегация - Государстводин Думада Парламентарийрихъ галаз гуруш

РД-дин Кылин ва Гъукматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузтайвал, 21-октябрдиз Москвада Дагъустандин делегация чи Республикадин патай Государстводин Думадин депутатрихъ галаз гурушиши хъана. Парламентарийрихъ галаз и гуруш Россиядин Федеральный Собранидин Государстводин Думада Дагъустан Республикадин Икъяр тухунин сергъятра аваз къиле фейди я. Дагъустандин делегацияди миллиетрин къарин, федеративный къурулущдин, чадин самоуправленидин рекъяр комитеттин членрихъ галаз лап важибу месэлайвер веревирдна: са жерге федеральный законрик кухтунвай туъкур хъувунрин гъакъиндай; регионар милли политикадин стратегия умурдиз бажармишунин

гъакъиндай; чадин самоуправленидин органрихъ галаз санал къалахунин кла-лубрин гъакъиндай; республикада миллиетрин арада авай алакъайрин ва властриен гележегдин стратегиядин гъакъиндай.

Гурушдал рапах республикадин Кылии депутаттин рикъел эхиримжи къве ийсуз Дагъустанди къазанмишнавай агал-кунар хана.

Рамазан Абдулатипова депутатар вичи улкведен Президентдивай Дагъустандиз талукъ яз къилдин маҳсус документ къабулун тъалабнавайдан патахъай хабардарна. Ада къейд авурвал, ихтиян чарасувал арадал атанва, вучиз лагъайтла федеральный къурулушрин хейлин руководителриз регионар чадин власть ва агъалияр гъихтин месэлайрал расалмиш жезватла, гъакъикъатда чизвач.

"Алай вахтунда чаз Россиядин Федерациин Президент Владимир Владимирович Путин, Гъукматдин Председатель Дмитрий Анатольевич Медведева, хейлин депутатри къумек гузва. Идахъ галаз сад хыз, региондин патахъай чи жаваб гун лазим тир са къадар федеральный руководителрэз чун квел машгул жезватла, чун гъихтин четинвилерал расалмиш жезватла чизвач. Гъавиляй за улкведен рөгъбердивай Дагъустандиз талукъ яз къилдин документ къабулун тъалабнава. Ам анжакъ политический документ хъун лазим я", - малумарна Рамазан Абдулатипова.

Республикадин Кылин фикирдалди, государстводин лап важибу везифайрикай сад регионар яшайишдинни экономи-

▶ 2

Нубатдин сессия

Дагъустан Республикадин вад лагъай сеферда хъянашай Халъдин Собранидин 42-сессия 2014-йисан 30-октябрдиз Махачкала шеъверда пакаман сяддин 10-даз Дагъустан Республикадин Халъдин Собранидин заседанийрин залда ачух жеда (В.И.Ленинан тъварунхъ галай майдан).

Нубатдин сессиядай гъядай месэлэйр 21-октябрдиз Дагъустандин парламентдин Президиумдада веревирдна. Заседание Дагъустан Республикадин Халъдин Собранидин Председателдин сад лагъай заместитель Юрий Левицкийди кыле тухвана.

Разивал къалурна

Махачкаладин аэропортунивай йикъан вахтунда сифтеъан самолетар къабулиз алакъадалди са вацралай тимил вахт ама. Идан гъакъиндай 21-октябрдиз Дагъустандин премьер-министр Абдусамад Гъамидоваз аэропортунин самолетар къарагъдай ва ацуьдай зул цийикла туъкур хъувунин къалахар къиле физвай гъалдихъ галаз РД-дин Гъукматдин Председателдихъ галаз санал вице-премьер Мегъамед Исаев, транспортдин ва рекъерин майишатдин рекъяр Агентстводин руководитель Загыйд Хучбаров, "Дагъустан" РГВК-дин генеральный директор Мегъамед Агъмедов ва маса официальный касарни таниш хъана.

"Икъван чехи къалахар къве йисан къене тамамарзаваидя, амма Дагъустандин пешакарри цийикла туъкур хъувунин къалахар тамам тушир къве вацран муддатда къилиз акъудзава", - къейдна "Мостоотряд-99" ООО-дин гендиректор Али Гитинова.

Абдусамад Гъамирова самолетар къарагъдай ва ацуьдай зул цийикла туъкур хъувунин къалахар къиле тухунин еришар рази жедай хътинбур тирди къейдна.

Къуллугъдал тайинарнава

20-октябрдиз РД-дин Гъукматдин Председатель Абдусамад Гъамидов балуғчишлини рекъяр Федеральный агентстводин руководителдин сад лагъай заместитель Владимир Соколоваҳ галаз гурушиши хъана.

И серенжемдин сергъятра аваз винидихъ тъвар къунвай ведомстводин Рағъакъидай патан Каспийдин территориальный управленидин цийи руководитель Мегъамед Жафароваҳ галазни танишарна. Гурушда РД-дин Гъукматдин Председателдин заместитель Шарип Шарипова ва Республикадин хуррун майишатдин министр Баттал Батталовани иштиракна.

ЭКОНОМИКА

Цийи идарадин асуул везифайрик... хуррун майишатдин продукция ам гъасилзавай-бурувай чивай маса гуз жедайвал ва муштерийривай сүрсөт ужуз къиметрай къауз жедаивал лазим тир алишверишдин майда-нар тешкилун акатзава.

▶ 7

СПОРТ

Алатай гъафтеда чи Республикада сад лагъай сефер яз спортдин рекъяр еке метлеб авай акъажунар къиле фена. Каспийскдини Махачкаладин арада авай Али Алиеван спорткомплексда къиле фейи акъажунриз лап тамамдаказ гъазурвал акунвай.

▶ 22

Зулун призыв**Военкомдихъ галаз гурууш****Муса АГЬМЕДОВ**

Накъ, 22-октябрьдиз, "Дагъустан" РИА-дин конференц-залда РД-дин военком Дайтбек Мустафаев республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз гуруушмеш хъана.

- Гуруметлу юлдашар, квэз чизвайвал, улькведин Президент В.Путинан указдал ва РФ-дин оборонадин министр С. Шойгудин приказдал асаслу яз алай ийисан 1-октябрьдилай Россиядин Армиядин зулун призыв башламишнава, - лагъана Д.Мустафаева. - Дагъустандай ци 2100 жегъил армиядиз ракъурин пландик кутунва. Абур улькведин вири военный округар тирвал чукурда. Гзафни-гзаф жегъилар Центральный ва Рагъэкъечдай патан военный округриз рекъе твада. Жегъил аскеррихъ МЧС-дин, Оборонадин, МВД-дин къурулушра къуллугъдай мумкинвал жеда. Алай вахтунда чна армиядин жергейра къуллугъиз ракъурин патал хъсан гъазурлухвал авай жегъилар хъязава. Луғун лазим я, улькведин яракълу къуватра къуллугъиз гъазур тир 60 агъзур кас ава Дагъустанда. Жегъилар армиядиз поездра, автомобилра, самолетра аваз рекъе твада.

- Эхиримжи ийисара чи улькведин са бази СМИ-ри кавказиляр такланариз, Россияда миллетчилигин гъиссер къизгъинариз алахънава, - давамарна вичин съульбет военкомди. - А фитнечийрини бультенчирин лишандик мукъвал - мукъвал чи улькведин гъар са пиле армиядин жергейра къуллугъизавай дагъустанвияни акатзва. Гъелбетда, чин чуру гъеретратдли хайи ватандин тівар агъузарзай дагъустанвияни тімил авач. Амма чахъ Дагъатарин улькведин тівар виниз акъудзай чешнелу аскерар генани гзаф ава эхир. Мисал яз, ахтингурун жергедай вичин ери-бине Къизляр райондай тир Марат Халикован тівар къаз жеда. Ада рөгъбервал гузай танкарин батальонди Москвада 10 улькведин иштираквал аваз къиле фейи чехи танкарин батальонин конкурсда сад лагъай чка къунай. Армиядин жергейриз къуллугъиз ийиз физвай чи жегъилри гъа ихътин къегъал рухвайрилай чешнелу къачун лазим я. Исятда чна армиядиз рекъе твазвай жегъилри чин хиве авай везифа намуслудаказ, бубайрин тіварариз вафалу яз къилиз акъудайдак за еке умудар кутазва, - лагъана эхирдай Дайтбек Мустафаева.

Лайихлудаказ къуллугъда**Къагъиман ИБРАГИМОВ**

20-октябрьдиз РД-дин военный комиссариатдин Дербент, Дагъустандин Огни шеъзерин ва Дербент райондин отделда жегъилар Россиядин Армиядин жергейра къуллугъиз ийиз рекъе туниз талукъарнавай митинг къиле фена.

Митинг башламишдалди, призывникрихъ галаз съульбет авурула малум хъайивал, абуру чипз Россиядин Армиядин жергейриз къуллугъиз ийиз эверна лугъуз шадвалзай. Чи рикел аламайвал, са вахтара армиядин жергейра къуллугъиз авуннакай къил баштанзайбурни авай. Гъелбетда, къе масакла я.

РД-дин военный комиссариатдин Дербентдин отделдин начальник **Адил КЪУЛИЕВАН** гафарай малум хъайивал, и юкъуз 27 кас къуллугъиз ийиз рекъе твазва. Абуруз "Билайн" оператордин пуд симкарта ганва. Сад - вичиз, сад - бубадиз, садин - дидедиз. Дербент шеъдердин администрациядин патай гъар садас чарасуз герек тир шайэр авай комплект ва Дербент шеъдердин къил **Имам ЯРАЛИЕВАН** къул ала, 12 пунктуникай ибарат, гуручедиз түккүрнавай "На-каз призывнику" открытика гана.

Мярекатда, призывникрилай гъеъри, абурун диде-бубайри, Дербент шеъдердин администрациядин къилин заместитель, военный призывдин комиссиядин председатель Дмитрий Дунаева, Дагъустан Республикин центральный аппаратдин коррупциядихъ галаз женг тухузвой комиссиядин правленидин председатель Расул Гажимусаева, шеъдердин администрациядин физический культурадин, спортдин ва жегъилрин краин рекъяй управленидин начальникдин заместили Гульагъя Бабаевади, Яракъ-

лу къуватрин офицеррин Союздин ветеранрин председатель Сайд Альмевода, Яракълу къуватрин ветеран Ярмет Ярметова, Афганистандин ветеранрин Союздин председателдин заместитель Гъусен Яхшибаева ва масабуру иштиракна.

- Гуруметлу призывникар, къе күн вири республикадин призывдин пунктуниз рекъе твада, - митинг ачуна Адил Къулиева. - Аниз ага-къайвалди, квэз военный форма гуда. Ахпа күн къуллугъиз ийиз Россиядин регионар авай военный частарин ракъурда. Къуллугъизавай вахтунда гафуналди ва краради юлдашриз къумек це, дуствал мягъемара, жуван командирдин авторитет хъух.

Ватан хүн патал квел ихтибарзай яракъар ва военный эменин хъух. Чаз чи жегъилри къуллугъизавай частарай анжак чухсагъулдин чарап хквэзвайди я. Чна күн къуллугъиз ийиз аватай частарин командиррилайн квекай тарифрин гафар хъенвай чарап гъузлемишда ва абу прессадин къумекдади раижда.

- Россиядин армиядин жергейра къуллугъиз ийиз физвай Дербент, Дагъустандин Огни шеъзерин ва Дербент райондин гъуруметлу жегъилар, къенин ийкъалай күй умур дегиш жеда, - башламишна Дмитрий Дунаева. - За умудзава, күнне күн неинки дагъустанвияр яз, гъакни зигъин авай, чехибуруз гъурумет ийизвай, командиррихъ яб акалзавайбур язни къалурда. Ахпа анал рапай Сайд Альмевода, Ярмет Ярметова, Гусен Яхшибаева, Гульагъя Бабаевади, призывникрин бубайрин патай Аскер Хинабиева, дидедрин патай Маяханум Нуралевади призывникрин насигъатар гана, хуш келимаяр лагъана.

Эхирдай призывникрип пакетра аваз чарасуз герек тир шайэрин комплектар вахкана.

Игит сагъ я риклер**МЯРЕКАТАР****Къагъиман**

17-ОКТЯБРЬ. Афганистандин Алишанг хуруну патав женгинин серенжем тухузвой вахтунда юлдашар къутармишун патал вичин чан къурбанд авур, Советрин Союздин виридалийни жегъиль Игит Абас Исрафилов рикел хукиз талукъарнавай мярекат Белиж поселокдин гимназияда къиле фена.

Мярекат башламишдалди вилик цийиз тешкил хъувунвай Абас Исрафилов тіваруныхъ глей мергъяматлувилин фондунин президент **Валентин МАКСИМОВА** лагъайвал, А.Исрафилов эку къамат рикел хукиз талукъарнавай мярекатар Белиждин гимназияда гъар ийсуз къиле тухузва. Аялар Игит Абасан чешнайралди ватанпересар яз тербияламишнай муаллимринг чехи коллективдиз баркалла. А.Исрафилован ва ам хътин маса къагъиманри къэгъавилер гъеъеншдаказ къейд авунин лазимвал ава. Иллаки алай вахтунда. Иниз

килигна чи фондунин иштиракчир и мярекатдин сергъятар гъар ийсуз гъеъеншарунин ва ада республикадин метлеб гунин къарап къабулнава. Им ик гъеъеншдаказ тешкилна чна тухузвой сад лагъай мярекат я.

Мергъяматлувилин фондунин правлениник Къиблепатан Дагъустандин гъар са райондай са кас ква. Ина гъакни къве ревизордини пуд психологи къалахзава.

▪ **Мергъяматлувилин фондунин психологин лазимлавал къезя?**

- Алай вахтунда Афганистандин дяведин иштиракчирин яшар 50-далай алатнава. Абурун арада начагъбур, къулайсуз шартара яшамиш жезвайбур, дарвиле авайбур ава. Ихътибуруз къумек гунин мураддалди Фондуниз чна "мергъяматлувилин" тіварни ганва, психологарни къабулнава, къаюмвилин советни кардик кутунва.

▪ **Фондуниз взносар гайи-буравани?**

- Ваъ. Гъелелиг харжар фондунин иштиракчир ийизва. Чна умудзава, гележегда дарвиле авай афганивийриз къумек гуз

гайла, заз гзаф гъузел, жуэрэтлу инсанрин чинар аквазва. Гъелбетда, абуру асул гъисабдай афганивияя я. Зурба къагъиманвиляя за абуруз рикел сидкыдай чухсагъат лугъузва. Күн вири патархий неинки гурумет авуниз, гъакни гзаф сейлиз къуниз лайихлу я. Игитвал эбеди тирди инал мярекатда иштиракиз къват хънвай къван гъам афганивийрин ва гъамни жаван неисилдин къадарди шагыдвалзава. Игитар рекымдайди туш. Абуру гъамиша чи риклер сагъ яз амукъда.

Военный комиссар **Адил Къулиева** къе Дербент райондин чилел рикел хунын къетен югъ тирди, Советрин Союздин Игитвилин тівар ганвай афганиви аскеррикай Абас Исрафилов баъти Ватанда кучукун къисмет хънвай анжак сад тирди, ам Кеферпатан Кавказда вичин виле-риз Игитвилин Гъед тақуна кучукнавай тек сад тирдини ва, Дагъустан Республикадин военный комиссар Дайтбек Мустафаев командировкада хуниз килигна, ада вичивай тешкилчийрин тіварцыхъ хуш келимаяр лугъун тіалабайди къейдна. Ахпа ада пуд ийисан вилик РД-дин Халъдин Собрандин депутат Сейфуллаги Исаевка ва масабуру А.Исрафилован сурхъ цийи къван акал хъувурвал рикел хана, абуруз ва къенин мярекат тешкилайбуруз сагърай лъвана.

Ахпа анал **Муғъульдин Къагъиманов**, 1991-ийсуз гимназиядиз Абас Исрафилов тівар гун патал гзаф зегъметар чугур, а вахтунда гимназиядин директор, гила тербиядин рекъяй директордин заместитель **Якуб Гъулалиев**, Несредин Ахундов, Валентин Максимов, шаир, РД-дин лайиху муаллим Гъулангерек Ибрагимова, Шемседин Арухов, Сурия Вердихановна, Дагъустандин Огни шеъзердин, Мегърамдхурун, Сулейман-Стальский, Къурагъ, Дербент, Табасаран районрин афганивийрин ветеранрин делегацийин векилар тир Максим Керимов, Малик Бегов, Ислеман Рзаев, Мустафа Акимов, Гъусейн Яхшибаев, Мегъамедшафи Айдемиров рахана.

Абурун виридан фикир сад тир: къегъал рухвайрин игитвилендамаҳаву, ақалтзавай неисилдиз ватанпересвилин тербия гун, Абас Исрафилов тіваруныхъ галай фонд тешкил хъувун хъсан яз гъисабун ва фондуниз гъиль агаъдайвал къумекар.

Рахазвайбурун арайра аялрин хорди ватанпересвилин темайрай манияр лагъана, аялрин дестеди "Алемдиз ислъявлай" къуль авуна.

Ахпа къват хънвайбуру Сувертин Создин Игит Абас Исрафилован эку къамат са декъикъада кисна ақвазнан рикел хана.

Мярекат сифтегъан классринг завуч **Сайжат Гъабибовади** устадвилелди къиле тухвана.

Эхирдай **А.Хасбулатова**, А.Къулиева, чадин, районрай атанвай делегацийин векилри ва чехи классра келзайвай Игитдин обелискада цукъвер эцигна, гъевчи классра келзайвай алри цавуз шарар ахъяна.

Ахпа мярекатдиз атанвай мульманар фондунин векилри къунағламишна.

Чехи Гъаливилин 70 йисан вилик

Дагъустандин вузар дяведин йисара

Эфенди АКВЕРДИЕВ,
Дагъустандин педагогишин
институтдин виликан студент,
тарихдин илимрин доктор

Ватандин Чехи дяведен йисара Дагъустандин вузрин коллективирал ва анра келзавай гадайрални рушарал еке чентинвилер акълтна. 1941-йисуз республикада педагогишин, медицинадин ва хурун майишатдин институтар авай. Архивдин документри, га мақъамдин вакъийирин иштиракийи тестикъарзайлал, дяведен йисарин чентинвилер Дагъустандин вузрин профессоррин преподавателрин колективири ва студентри лайхлудаказ алуна ва Чехи Гъалибвал мукъвал авуник чин пайни кутуна.

Архиврин делилпрай аквазайлал, Гитлеран фашистри Советтин Союздал вегъе сифте варцара вузрин хейлин муаллимар ва студентар гүзгүллувиледи фронтдин фена. Стлал Сулейманан тварничых галай педагогишин институтдин гатун варцара фронтдин 126 студент ва 15 преподаватель фенай.

1942-йисан гатуз ва зулуз Дагъустанда муракаб гъалар арадал атанвай. Фашистрин күшунар Донвацалай элячынавай. Кеферпатаан Кавказдиз гъахнавай. Танкарин, самолетрин къадар газа тир немесерин күшунри, Яру Армиядин басрухар алуудиз, Краснодар, Ставрополь, Майкоп, Армавир, Нальчик шегъерар күнвай. Абур Дагъустандизни мукъва жезвай.

1942-йисан 7-августдиз Закавказьедин фронтдин военный Советдин къаардалди Дагъустандин, Кабардино-Балкариядин, Кеферпатаан Осетиядин автономный республикайра ва Ставрополдин крайда тади гъалда военный вахтунин гъал туна ва вири гъадас табий хуунни лазим тир. Эгер 1941-йисуз Дагъустан фронтдин далу пад яз гъисабзайлал, гила фашистрих галаз женгер республикадин сергъятдин мукъварив кыле физвай. Ихтиин гъалара республикадин партийный ва советтин органрин регъбервал гузтай работницири вилик лап жарабдар везифаяр акъвазна. Республикадин мулкуна душмандикай худай сенгерар түбкүрнән күттәнән къланзай, чадал алай частарин, зегъметчи колективин гъазурвал артухарна, душмандиз аксивал авун патал мумкинвал авай вири инсанар ва такъатар желбна къланзай.

Фронтдин мукъва жезвай шарттара республикадин вузрин къисметдикайни фикирдай чадал атана. Меркезда келүнин къалах дүзгүннаказ тешкилдай мумкинвал амуњнан. Вузрин хейлин драматар, обежжитияр военный ведомствийрин ихтиярда вуганвай. Ану женгер кыле физвай чайрай куичарнавайбур, хирер ханвай асерар динжарнавай. 1942-йисан сентябрдин, октябрдин варцара немесерин самолетри Дагъустандин шегъеррилайни чархар яна, Махачкаладин, Дагъустандин Огнидин, Хасавюртдин чилерал бомбаярни

вегъена. Ихтиин гъалара вузра тарсадавамарун четин кар тир.

1942-йисан 10-сентябрдиз Махачкаладин оборонадин комитетдин къаардардин бинедаллаз Дагъустандин мединиститут Дербент шеъгердиз акъудна. Гъайиф хы, ана келунар дүзгүннаказ тешкилдай шарттар (лабораторияр, операцияр ийидай залар, дараматар, пешекарар) авачир ва гъавилий октябрдин вацара меркездиз хана. Институтдин коллективдин виликни везифа эзигна: военный госпиталра къалахдай дүхтүрар бес къадарда гъазурун. Республикадин шеъверра ва райцентрдайра 65 госпиталь кардик кутунвай ва анра хирер ханвай асерарни офицерар сагъарзай. Абур тади гъалда къавчел ахъалдарун патал гъавурдик квай пешекарарни къланзай.

Ихтиин муракаб гъалар фикирда къуна, 1943-йисан 22-майдиз ДАССР-дин Совнаркомди ва ВКП(б)-дин обкомди "Дагъустандин мединиститутдин къалах хъсанарунин серенжемрин гъакындин" къарар къабулна. Ана институтдин келүнин материальный база мяյкемарунин, преподавателрин къалахда ва студентрин келдай шарттар хъсанарунин, дагъийирин аялар газа къабулунин месэлэй къарагъарнавай. Ихтиин серенжемри хъсан нетижаярни тагана тунач. 1943-йисан 1-февралдилай институтдин вири факультетта тарсарив эгечинай.

1944-йисан апрелдин-майдин варцара Советтин күшунри Крымдин полуостров душмандикай азадна. Августдиз Крымдин пединститутдин коллектив Симферополь шеъгердиз хъфена. 21-августдиз меркездин хейлин инсанри вахтундай республикадиз атай педагогар ва студентар Махачкаладин ракын рекъелай хушвиледи рекъе хтунай.

Тарихдай аквазайлал, Дагъустандинни Крымдин арада фадлай дуствилин алакъаяр авай. Абур гилани давам жезва. Идан гъакындин делилпир шағыидалзана. Алай ийисан мартдиз, Крымдин агъалияр лап көве авайла. Дагъустандин агъалийри күльгүне дустариз 80 тоннодилай виниз недай-хъвадай сүурсет ва маса шайэр рекъе тунан. Дагъустандин государственный университетдин Симферопольдин Таврический милли университетдин арада дуствилин ва амадагвилин хъсан алакъаяр ава.

Къейд авун лазим я хы, Ватандин Чехи дяведен йисара советтин халкъдал ва экономикадал акъалтазай чентинвилеризи килиг тавуна, ульткедин кыле авайбуру гележдикайни фикирзай. Икътириди чаз чи республикадих галаз алакъалу краяни акваза. 1944-йисан 29-июндиз Махачкалада Дагъустандин дешегълийрүн муаллимрин институт ачуҳазва. Ана хейлин дагъви рушари пешекарвал къачуна. Гъа ва вахтунда Буйнакскда рушарин педагогишин училище ачухна. 1943-йисан ноябрдиз ДАССР-дин Наркомпросдин патал Дагъустандин учебно-педагогический издательство тешкилна. 1944-йисан февралдиз Дагъустандин школайрин илимринин ахтармишнардай институтти къалахиз эгечина.

И вакъиайри са кардин гъакындин шағыидалзана: республикадин кыле акъвазай касари Дагъуларин ультке герек пешекарралди таъминарун патал чеплай алакъдай вири серенжемар къабулна.

1942-йисуз ДГПИ-дин ректорвиле физикадинни математикадин илимрин кандидат Халил Фаталиева къалахзазай. Гъа ийисан зулуз, немесерин күшунар Дагъустандин мукъва жезвайла, Дагъустандин педагогишин колектив Къасумхуярел акъуднай. И маңында институтта тарихдин, чалан ва литературадин, физикадинни математикадин ва естественный факультетар кардик квай. Ану 156 жегъилди келзавай. Ректордин приказдалди Къасумхуярел 46 преподаватель фенай. Къейдна къанда хы, чадин советтин ва партийный органды, агъалийри пединститутдин преподавателрэй ва студентриз къалахдай, келдай хъсан шарттар тешкилна. Абур яшамиш жедай къалералди таъминарна. Чадин юкъван школада экунхаш аялри, нисинлай гүзгүннүз студентри келзавай. Махачкала фашистри къунин къурхулувал алатаила, институт Махачкаладиз хутахнай. Чентинвилер тимил акъалтнчаны, 1943-йисан 1-февралдилай институтдин вири факультетта тарсарив эгечинай.

1944-йисан апрелдин-майдин варцара Советтин күшунри Крымдин полуостров душмандикай азадна. Августдиз Крымдин пединститутдин коллектив Симферополь шеъгердиз хъфена. 21-августдиз меркездин хейлин инсанри вахтундай республикадиз атай педагогар ва студентар Махачкаладин ракын рекъелай хушвиледи рекъе хтунай.

Ихтиин викълер краикай, дяведен хаталу, четин рекъерикай Усманова школадин аялриз, жегъиприз сүгүбетар ийиз хъана. Ватандин Чехи дяведа

Гъунарлу разведчик

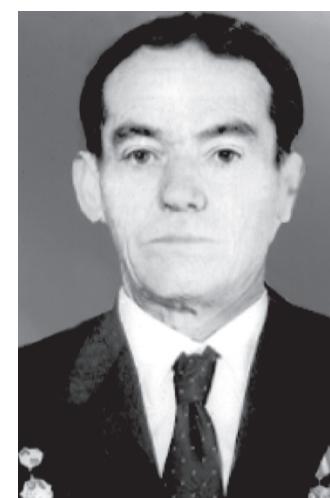
Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

УСМАНОВ Чубан Усманович 1923-йисуз Хив райондин Къванцылприн хурые дидедиз хъана. Ам, дяве башламиш хъманмазди, 18 йиса авай жеғильял, Хив РВК-дай запасдин стрелокрин полкуниз рекъе туну. Къиззин женгера иштиракна.

Чубана Гъалибишин юғ берлинда къаршиламишна, амма Усманов Чубан патал дяве инал күттөр хъанач. Ам викълер, кар алакъдай асер-разведчик хуныз килигина Кутузован ордендиз лайхху хъанвай 32-нумрадин инженервилинни сапервилин бригададик кваз Япониядин милитаристрих галаз женг Чүгүн патал Рагъэкъечидай патан фронтдин рекъе туну. Ина ам Манчжурияда разведкада хъана. Тежирабу разведчики вич кыле аваз дяведен техника, күшунар Япониядин самурайри сенгерар къунвай чайрал саламатдиз ва лазим вахтунда агақарна, душмандар элкъурна гъалкъада туну, терга.

Ихтиин викълер краикай, дяведен хаталу, четин рекъерикай Усманова школадин аялриз, жегъиприз сүгүбетар ийиз хъана.

Ада ультке гүнгүнья хүнин ва вилик финин фронтдани вилик жергейра аваз яргалди къалахна.

Гъалибвал къачуник къвансцилви Чубанан лайхху пайни ква. 1941-1945-йисара ара датлана душмандихъ галаз къати дяведа женг Чүгүр викълер разведчик Усманов Чубаназ Ватандин дяведен I-II деңежири, Яру Гъетрен орденар, Жукован, "Германиядин винел гъалибвал къачунай", "Япониядин винел гъалибвал къачунай" ва цүдад агақына маса медалар гана.

1946-йисуз армиядин жергейрай хайи хурурзуз хтана. Усманов Чубанакай еке, бахтлу хизандин кыл хъана.

Ада ультке гүнгүнья хүнин ва вилик финин фронтдани вилик жергейра аваз яргалди къалахна.

Стхайрин пай

Хийир ЭМИРОВ

Ийисар къвезд-физватлани, дүннэйдин 2 лагъай дяведа Советтин Ватан Гитлеран Германиядик хүн патал къизгъин ва зулуматдин женгера викълервилер къалурай, жегъил чанар къурбанд авур ксар рикъелай ракъурзавач. Вучиз лагъайта абурун дирашибашвал, ульткемвал, Ватандынхъ авай къанивал себеб яз Яру Армияди тутынхъ къван яракъралди таъминарнавай ва асер-рири къадардал гъалтайла са шумуд сеферда артух тир фашистрин күшунрин винел гъалибвал къазанмишна.

Хайи маканар, ультке душмандикай хүн патал советтин вири халкъар къарагъана, яя гысабдай яз лезгири. Са-са къалерай фронтдин десте-десте стхайрияни. Къасумхурун райондин Куркүррин хурий тир Къачаевин хизандайлагъайта, пуд стха: Межид, Мурад, Исафил.

Стхайрин буба Къазини викълер кас тир. Ада Дербент къунай Деникинан асерар шегъердай катардай женгера лезги партизанрин жергеда аваз иштиракнай. Хурые "Правда" твар алас колхоз тешкилайла, дагъвиди лежбервиле, МТФ-дин за-ведуюшчиле къалахнай. Яру партизанди рухвайризни инсанвилин, ватанпересвилин тербия ганвай. Абур зегъметдал рикъил алаз вердишарнавай.

Ватандин Чехи дяве башламиш хъайила, Межида Баку-

дин буругъирин заводда, Мурад "Сталиннефть" трестда зельмет чүгвазвай. Исафил Махачкаладин вагонрин деподин къуллугъучи тир. Ватан хунын эвердалди пуд стханы фронтдин рекъе гъатнай. Кылди-кылди частариз акъатнатлани, стхайри тир Къачаеври Кеферпатаан Кавказдин, Стalingradдин, Украина-надин мулкара кыле фейл лап къизгъин женгера иштиракна.

Воронеждин фронтдин стрелковый дивизиядин 126-полкунис акъаттай Мурад Къачаев старший сержантвилин чиндиз лайхху хъана, разведчикрин взводдин командирдин күмекчи яз, ада, душмандин далау патаз физ, командованидин лап четин талшуругъяр кылиз акъуднай. Нубатдин сеферда талшуругъидиз фейл ам 1943-йисан 13-октябрдиз фашистрих галаз кылар фейл барабарсуз женинина телефон хъана. Ам Днепрдин патав гай Знаменский хурые күчкнава.

Жергедин асер-рири тир Межид Къачаева Стalingrad душмандикай хүн патал кыле фейл женигера викълервилер къалурна. Ам 1943-йисан 13-сентябрдиз телегири тир Къасумхурун райондин Куркүррин хурий тир Къачаевин хизандайлагъайта, пуд стха: Межид, Мурад, Исафил.

Стхайрин буба Къазини викълер кас тир. Ада Дербент къунай Деникинан асерар шегъердай катардай женгера лезги партизанрин жергеда аваз иштиракнай. Хурые "Правда" твар алас колхоз тешкилайла, дагъвиди лежбервиле, МТФ-дин за-ведуюшчиле къалахнай. Яру партизанди рухвайризни инсанвилин, ватанпересвилин тербия ганвай. Абур зегъметдал рикъил алаз вердишарнавай.

Ватандин Чехи дяве башламиш хъайила, Межида Баку-

Эку́ рекъел цацар хъана

Нариман ИБРАГЬИМОВ

ҮМУРДА гайиф къведай крат, агъвалатар тымил авач. Газа-ни газфабур жувахъ, бағырийрихъ, хусуси крарихъ галаз алакъалубур жезватлани, руғьдиз пара таъсирзавай, рикл къарсат-мишзвай вакъиайри, дуышушри гайиф-дин тіл яргъалди беденник тазва. Зун патал къенин юкъузни риклай акъат тийизвай гайифдин тіл лезги халкъдин тарифлу рухвайрикай сад тир, намуслу, жумартлу, ульткем рикл авай, къени краин, зурба ба-жарағыдин, инсанвилин иеси тир **Арсен БАЙРАМОВАН** чандыз чұлав ва мурдар фиқиррив риклер ақланвай вагышири къаст авунихъ галаз алакъалу хъана. И къаран-лух хабар агақъай сифте декъияира адахъ ағынни авуначир, амма тұкъуыл хабар гъакъикъат хъанай. На лугуди, а вахтунда вири цавар чилел ацуқына, рикліз гъакъван азаб ганай. Ам кучукис атай къван халкъар, Каспийск шеғердин күчейрай ту-хузтай гул акваз шевтай къван инсанар акурла, рикліз мадни пис жевтай ва ада чи халкъ гъихътин хцикай магърум хъанатла, къаттузтай. И мусибатдин эсердикай хкат тавур зун Арсенакай ктаб къхинин къасту-нив ақланва за и кар къилизни акъудна. Ингье къе ам амайтла, чна адан 50 йисан юбилей къейд ийидай ва зун инанмиш я, ам лап чехи къуллугъдални жедай. Вучда, душманар адан экү, гегъенш, къени ре-кеңецца цацар хъана.

дин Редукторный поселокда больницадин чехи драмат, автокемпинг ва маса объектар ишлемишиз вахкана.

Үлькведе са гъихътин ятъани къил акът тийдай дегишивилер арадал къvezvay. 24-йисан яшдавай Арсен Байрамова пака вуч жедатла, виликамаз къяттай хътиинди я. Ада Каспийскда сифтебурукай яз “Строитель” тъвар алаз эцигунардай хуси кархана, кооператив ачухна. 1988-йисуз изътиин кар авун реъят месэла тушир. Вилик гъалзвай арабадин чархара лашар твадайбур гзаф авай. Ятъани эцигунардай пешекарди вичин къаст къилиз акъудна ва кархана производство-дин халис колективидиз элкъурьун патал гзаф кат-калтугинар алахъунар авуна.

СИФЕ объект ээгизг гъиле кыр йисалай "Строити" кооперативди Каспийск шөгьөрда асфальтдин завод ээгизна. "Дагдизель" заводдин 2-нумрадин аялрин бахчадин чкйдай гъалдиз атанвай драмат (ирид яисуз ам ремонтдай кас жагъаначир) цийи хъувуна. Хайи Ахцеърин хүрени кваз асфальтдин завод, кооперативдин филиал кардик кутуна. Мегъарамд-хуур-Рутул шөгье рекье асфальт тунан.

1993-йисан 17-декабрдиз лезги халкъ-
диз душманвал авур инсафсури, малум
тушир, икъван вахтунда малум тахъй (жа-
гъун тавур кхъйтлани жеда) вагъшири
гзафбурулай къени, жегъил, тешкилувилин,
квалахдин цийи чкаяр арадал гъунин
жигъетдай еке бажарагъ авай, инсанар па-
тат хъсанвилер ийиз и дуныядал атай кас-
дин чандиз къаст авуна, багърийрин, дус-
тарин, квалахдин юлдашрин, ам чидай
къванбурун риклер къаралмишна. Дагъуст-
тандин сад лагъай жегъил карчи (предпри-
ниматель), республика сифте яз хусуи
такъатралди, алакунралди арадал гъайи
“Арси” акционервилин эцигунрин общество-
дин президент, Россиядин Федерациядин
Федеральний Собранидиз депутатвиле
кандидат яз къалурай, вичелай гульгунииз
гъар сада чешне къачудай крат тур ватан-
эгъли, къанлуриин гульлейри вахтсуз ча-
вай къакъудай виклер хва Советрин Союз
хътин уылкве чукунихъ, цийиз арадал
гъайи Россиядин Федерация государство-
да базардин экономика кардик кутунихъ,
лугъуз тежер хътин азадвилер гунухъ га-
лаз алакъалу яз Дагъларин уылкведа май-
дандиз акъатай политический террордин
курбандрин эвелимжибурукай сад хъана.

АРСЕН Байрамов 1964-йисан 17-ноябрьдиз Ахчегъерин хуъре дүньяядыз атана. Ада, адетдин аялри хызы, умумурдиз камар къачуна, амма бубадинни дидедин нахуш алакъаяр себеб яз адаа сагълам, тамам, бахтлу хизандал дамахдай макъамар акунач. Вад ыйисаз кам вегъейдалай гүгъульниз Арсенакай Каспийск ше-гъердин агъали хъана. Ина школадизни фена, юкъван образованини къачуна. Ахпа зегъметни чүгваз Махачкъаладин эцигунардай техникум ва Ростовдин инженер-вилинни эцигунрин институтни акъалттарна. Адакай дидедиз ва гъвеченчи стхадизни вахаз күймек, арха, панагъ хъана. Цеккүльд ыйисни тахъянмаз зегъмет чүгваз, къазан-мишиз эгечина, "Даггражданстрой" трест-дин Каспийскда авай эцигунринни монтаж-дин управленида.

Чирвилер къачузвай ва рикъ мурадрив ацланвай, къастунап къеви жегъильдиз къуллугъдин дережайрин кларапай винелди хкаж хъун четин акъвазнач. Мастер, прораб, участокдин начальник... Са куьрув вахтунда адан иштираквални аваз эцигунардайбуру Каспийск шеъгерда гзаф квартиррайрин яшайишдин мулькуйд къвал, профтехучилищедин еке дарамат, Махачкала-

1992-йисуз Дағыустандын сиғфте ба жарагылту карчырикай сад хъайи Арсен Байрамова вичин кооператив "Арси" тұваралай акционервилин обществодиз элкүйрна. Вучиз лагъайтla кооператив гөгөнш, зурба хъанвай. Карханадихъ жуыреба-жүре 160 автомашиндикай ибарат автобаза авай. Ада бейкарриз элкүвенвай 500 кас-диз ківалах ганвай. Абурукай чөхи пайни лезгияр тир. Фикир це, гъя ваҳтунда государстводин заводар, фабрикаяр, кархана-яр агалазава, зегъметчияр ківалахрилай чукурзава, Арсен хътиң жегиль итимди абуруз хизан хұдай, ризқидин иесијар жедай мумкинвал яратмишазва. АО-дин коллективди Каспийскда ва Махачкъалада эцигай чка-чкадал гъалтздавай спичкайрин көрбекайриз ухшамиш аваҷир ківалер къени хкатна аквазва. Гъя и ківалерай 150-далай виниз квартираяр Узендей катна хтуниза мажбур хъайибуруз ганай.

Ківалах вилик тухурдавай къайгъуярни артух жезвай. Абуруз жаваб гун патал ала-ва такъатарни лазим къvezvay. Арсен Бай-рамова эцигунрилай алаба яз маса хиле-ризни камар къачуна. Дербентда, Каспийс-кда "Арсидин" түквена, "Шалбуздагъ" тівар алас банк ачұнха. Коллективиди ял-ядай, сағъламвал мяткемардай санаторий эцигунин проектар гъазурна. Металл гъял-дай, кірасдин шейэр гъазурдай цехар кар-дик кутуна, мадни инсанриз ківалах гана.

ВИЧИН алакүнралди, дирибашви-
лелди, къенивилелди, хуш рафтар-
вилелди Арсен Байрамова производство-
дин месэлэяр акьван хъсандиз гъялзавай
хьи, къазанжийрини чеб гүзлемишиз ту-
нач. Гзафбурун риклэ алама, аллатай асир-
дин 90-ийисар пара четинбур, инсанар къеве
турбур, гъатта бязибур гишинвиле турбур-
ни хъана. И вахтунда “Арсидин” регъберди
еке идараирилай, карханайрилай, чъехи
куллугчияр-чиновникрилай алакъ тавур

крап уымуърдиз кечирмишна. Каспийск-Ах-цегъ, Каспийск-Рутул автобусрин маршрутар ачухна, Каспийскда эцигзавай мисклин, Ахцегърин мисклин ремонт авун патал, Лезгийрин Стлал Сулейманан тварунихъ галай театрдиз, Каспийск шегъердин набутрин интернатдиз виле акъдадай хътин пулар чара авуна. Спортдал машгъул ватанэгълийриз цүд миллиондилай виниз пулар харжна.

Зун адахъ галаз мусибатдин вакъияр жедалди са къве варз амаз таниш хънай. А береда ада рикл куз-куз авур ихтилатар къе лугъзвайбур хъиз ава заз.

- И чавуз темпелвилиз кыл ягъун, ма-
сада гудайдал вил алаз акъвазун, гъку-
матдивай са вуч ятлани гузлемишуң гъич
виже къведай кар туш. Гъукумат гъыхтин-
ди ятлани ада агъалийриз вичин кыл ху-
дай ихтиярар, мумкинвилер ганва. Абуру-
кай менфят къачун тавун садандини дүбз-
туш. Жува-жув ахтармишна қланда эхир.
Гъар са инсандихъ са гъыхтин ятлани ала-
кыунар авайди я. Абуруз чеб ачухардай,
берекатлу нетижайрихъ тухудай шартларни
тешкилун лазим я. Тахъайтла, уымуър бурь-
къвеңа фида. Лезги стхайриз, вахариз зи-
меслят я, гъарда вичиз хъсан чидай, виче-
лай масадбурулай чешнелудаказ, бегъер-
лудаказ алакъдай хиле зегъмет чуугу, агал-
къунрини чеб гузлемишиз тадач.

ЧИ ХҮРЕРА бейкарбур гзат хүнин
Зак лап секинсузвал кутазва, - ла-
гъанай ада.- Вучиз районрин, хүрерин кын-
лера акъвазнавай са бязи регъберри и кар-
дикай фикирзавачтла, чидач. Емишар, май-
вяар бул тир чи хүрера хаммал гъялдай
гъвечли цехар, теплицаяр кардик кутаз же-
да. Жуванбуруз чир хүн лазим я, чаз къе-
рехдин са касдини күмекдайди туш, и кар-
заз вилералди акуна, гъакл хъайила, сада-
садаз күмек ийиз виликди фена кланда.

Анлай инихъ къянни са йис алатанватаны, лезги халъдин, хуърерин месслаяр гыкъл авайди тиртла, гъвакъл ама. Хуърера бейкаарни гзаф я, патал физвайбурун къадарни тыймил жевзач, хуърера кархана-ярни эцигзувач, аваданламишунин месслаярни четиндиз кылы физва. Арсен Байрамова гъя вахтунда и месслаяр веревирд авунай, адахъ хайт патариз хейлин терефрихъяй күмек гудай планарни, проектарни авай. Адан гафар риккел хуввеза: “Гыкъван чна кимерал суфрайрихъ, собраний-рал кыру ихтилатар, наразивилер авуртланы, къвалах вилик фидайди туш. Чун кеси-бар я, чахъ дуъзгүн регъбер авач гафар тикраруналди чакай я девлетлюярни же-дач, я чаз хъсан мессят къалурдай ягънини жедач. Къвалихна, сада-садаз күмекна, акъул, бажарагъ кардик кутуна къанда. Масадал вил алаз акъвазун еке тахсиркарвал я”.

Эхъ, Арсен Байрамовавни гъана сада-
ни миллионар вугайди туш. Суткада 14-15
сътда зегъмет чуѓваз, вахтуин истемишу-
нар, дегишвилер фикирида къаз, ада дев-
летни, тъварни, Гъурметни къазанмишна,
халкъдин векилпиз къумек гудай рекъерни
жагъурна. Гъайиф хъы, гъа икъ алахъязавай,
къвалахъязавай жуванбур тъимил я. Датланава
вичелай гъейри садазни хийир авачир къул-
лугъдин гуѓуъуна гъатдалди сифте нубат-
да хизандиз, ахпа хуъруъз, райондиз ва
халкъдиз метлеб авай краар авунайтла, чун-
къе кесибарни, зайифбурни жедачир, чун
республикада кваз такъязавай халкъдизни
элкъведачир. И кар чаз и йикъара мадни
керчекдиз аквазва.

АРСЕН Байрамова са күрүү уймур-
вири крап авуна. Къе ам чахъ галамач. Ам-
ма, гъа виликдай хыз, цавуз рагьни экъеч-
зава, ада вичин нурааралди вири дуңньяни
екуу ийизва. Гатфар, гад, зул алатна, мад
къууд къввезва. Арсен хва чавай къақъудай
къууд. Ада бедендиц цак акъудзава. Де-
вирап, къвз, фида. Цийи несилар арадал
къведа. Амма Арсен Байрамован тъвар
лезги халъдин тариҳдай квахъдач. Зун
умудлу я, ахътин жырэтлу, жумартлу, ди-
рибаш рухваяр лезги чили мад гуда.

Чи буржи

Хийир ЭМИРОВ

Чна мукъвал-мукъвал лугъзува, кхизва, халкъдин тариҳда твар тур инсанар риклән хвена, абурун тварар кульчайриз, школайриз, идарайриз, карханайриз гана кланда. Дуъз лугъзува, амма гъакъынъатда са гъихътин ятлани себебар аваз и буржи кылиз акъудиз жезвач. Алатай иисан 17-декабрдиз **Арсен БАЙРАМОВАН** чандиз хаинвиледи къаст авурдалай инихъ къад иис алатна. И югъ алукулдувили за Интернетда кардик квай лезгийрин сайтра ульткем хва риклән хкун патал герек мярекатар тухунин гъакъындай месэла куднай. Гъайиф хьи, садан патайни жавабдин ихтилат атанач, я тухвай мярекатарни хъанач.

Ингье гила ноябрдин вацра Арсен Байрамов дидедиз хъайи йикъалай инихъ 50 йис тамам жезва. Мадни адан къаматдиз, умъурдиз, къвалахдиз талукъ яз юбилейдин мярекатар тухун лазим я, амма...

Халкъдиз жезмай къван газаф хийр гунин мурадар авай хва риқел хкин тий-дайди тушир эхир. Тамаш, 1993-йисуз Россиядин Федерациядин Государственный Думадин депутат хүнин кампаниядик гъихътин ксар экечнэвайт! Дағыустан Республикадин Верховный Советдин Председатель Мегъамедали Мегъамедов, Федерациядин ва миллэтрин краарин ре-къяя РФ-дин Госкомитетдин председа-телдин 1-заместитель Рамазан Абдула-типов, "Дағыустан" корпорациядин пред-седатель Багъаутдин Гъажиев, РД-дин ВС-дин Председателдин заместитель Муху Алиев, лак халкъдин гъерекатдин пред-седатель Мегъамед Хачилаев. Абурун арада чи хва Арсен Байрамовни авай.

Сечкайрилай виллик квай девир республикада акъван къизгъинди хъана хъи, 5-декабрдин нянихъ "Лезгинка" ресторонда сечкичийрихъ галаз кандидатар гульрушмиш хъайила, къве дестеди къалмакъал акъудна, тапанчияр худда тұна ва къвед чқадал къена, пуд больнициадыз тухвана. 6-декабрдиз ківаллахдилай хъфизизай Багъаутдин Гъажиев ва адахъ галай къве итимни къанлуди яна къена. 7-декабрдиз Мегъамед Хачилаева вичин кандидатура күлухъ вахчуна. 8-декабрдиз Махачкъалада Арсен Байрамов яна лагъай ван акъудна, амма им таб акъетна.

Гульбайтталык айланыштардын, симма им жаңактын:
Лайланын тапшырулган мемлекеттеги көмүрханалардын
Гульбайтталык айланыштардын, симма им жаңактын:
Гульбайтталык айланыштардын, симма им жаңактын:
Гульбайтталык айланыштардын, симма им жаңактын:
Гульбайтталык айланыштардын, симма им жаңактын:

Сечкийрин йикъалди (12-декабрь) мукъабуру Арсен хвена, амма мад алакъянач. Сечкийрин участокра акур ала-матри гъяхъ гвай хва михыз дарихарна. Хейлипн участокра сечкичийрив вугузтай бүллетеңера адан фамилиядилай Җар чыгуунвай, ада вичин кандидаттура алуд-навайди я лугъуз, бязи бүллетеңера адан фамилия ерли къынвачир. Са бязи участокра Арсенан векилар-гүзчиваңдай-бурни авачир. Ятланы ада 152 ағъзур сес къазанмишней.

Арсен Байрамован багърийрини къезилдиз нефес къачуна. Сечкияра алатна, Арсенн хаталувиликай хкатна. Ягъал-миш хъана вири. 17-декабрдин нянихъ, къвалахдилай къвализ хъфидайла, къанлуди машинда ацуканавай Байрамоваз гульле гана. Къе ам чи арада амач,amma гзафбурун риклеа ама. Ахъцегъя, Каспийскда, Махачъкалада, Дербентда ва масанрани адан юбилейдиз талукъя мянрекатар тухун лазим я.

Конкурсдиз: “Коррупциядиз - женг!” Им вуч тегъуль я?

Нуурдин НАСРУЛЛАЕВ,
зөгъметдин ветеран, РД-дин
лайихлу муаллим

Гафарганда къалурнавайвал, коррупция - им къуллугъэгли ришветдалди маса къачун я.

Къайда авач, файда авач лугъуда.

Кардин тіл ам хъанва хъи, гъукоматдин къалахрал кардиз наши, лайих тушибурни къабулзана. Вучиз? Им къанун-къайда чурун тушни?

Регъбер касдиз чизва, ам а къуллугъдал, а пешедиз кутугай кас туш, ятланы къабулзана. Гъикл къабулдач, тухвана ман кас пулдин темягъди, пулдин къуват артух жезвак и арада, вердиш хъанва түрди иливариз.

А касдивай къалах ийиз хъун-тхъун, гъукоматдин кар вилик фин-тэфин, гъукоматдин кардиз къең гун аквазвач “чехидаз”. Адаз чарасуди вичин агъвалдувал, вичин хушбахт яшайшия.

Багышламиша, ихтингиз регъбер лугъуз жедани? Ваъ! Ам гъукоматдин къануралди тахсиркар я, халкъдин чина - хайнкар!

Лугъузва, элкъевзвай Чилин гиг сикрен гъиле ава. Сиквал - “баҳтунин” яракъ... Гъаҳтина “баҳтунин” темягъка-рарни тимил туш. Гъакл хъайила, лугъун лазим къевзвак, гъар са рикл са сикл ава, тъар садах вичин хийидихъ ялзавай сиквал ава.

Туш-туш! Авайди туш сикл зи рикл лугъуз къан ятла, ша чна фагъумин: бес тушиз хъайила, чун дүзбур хъайила, гъинай къевзвак чуру гъалар, тахсиркарвилер, коррупция?

Законар ава, анжак абур дүз къиле тухвана къанзана. Садаз къадагъа кардал чин ачухайта, гъа кардиз темягъка-рар гзаф арадал къевзвак, гъадакай аднети жезва. Чуру кратин гъал-къайра гъатайла, гъар садакай са сикл хъанвайла, чна фикирар ийизва, гъикл тергийин сиквал, гъикл атун сикрен а тум лугъуз.

Дүзвал хиве къун виридах хуштүштани, чара авач, гъукомат патал важиблувал арадал атанвайла, хиве къун чарасуз я. Хиве къурла, руғъдизни регъят, нефесни ачух жеда. Гъакл хъайила, чун гъар сад жуван кеспидив гъакъисагъвиледи эгечна къанда. Жуван везифа къанурин виликни, на-мусдин виликни тақабурлудаказ къиле тухвана къанда.

Гъар садаз жуван къвал, хуър, район ава. Дагъустан чи виридан макан я. Чун халкъ-жемят гзаф я. И тъвар, и “Дагъустан” лугъудай тъвар дамах-дивди къун чи къилин, чи руғъдизни винизвал я! Амма икл жезвак гъамиша.

Чун рахана къуллугъэгли ришветдалди маса къачунтай, коррупциядикай. Коррупциядиз мад са аламатдин хел ава гафарганда къалур тавунвай. Ам чехида вичин мукъва-къилияр вичин гъилек къуллугърал эцигун я. Гъвеччи къуллугърални ваъ. Лап чехи къуллугърал. Буба мэр ятла, хва адан зам жезва? Чехида умуд кутазва, далу акалзва, ам вичинди я, ада дүз рикл газа къалах ийид, адакай вичиз къымек жеда лагъана. Къатунзаявач, аксина, ада вичихъ далу акалнавайди, ада вичикай чара къанзаявди, чиз, вичиз чин чур тийидайди. Жуванди я къван. Кутугнавач къван жувандаз чин чурун. Мешреб туш къван мукъвадаз түркъметар авунар.

Гъа кар чиз, гъа кар ферз яз къалахдал гъилни фидач атладан.

Лугъуз жедани ихътин чехида къуллугъччи? Ваъ! Им чехида вичи-вич алдатмишун я. Адаз аквазвач Вичинда вич бандунин хура твазвайди, къал-къиж жедайди. Ихътин мireхас акваз, амайбуруни гъулгъула къачуда, коллективда къайгъусувал, чурукъ Ѣатда.

Гъар са регъберди, гъи дережада авайди хъайтлани, рикл хвена къандачни, вучиз гъукоматди ада пул гузвойди ятла, вич гъукоматдин итим тирди, вичин гъилек квай жемятдин вил вичел алайди, вич-вичин къуллугъдиз вафалу, лайхлу хъана къандайди?.. Ваъ. Чина акл жезвак.

“Жуванбүр” къалахал къватлава, крат гена пис патахъ физва. Къалахдизни, къайдадизни къацлар язвава.

Эгер са кас пул гана къалахал акъвазнаватла, ада къалах ийиди вичи харжнавай пул арадал хун патал, вичиз гъатнавай къалах квадар тавун патал, хизан хун патал. Амма гъукоматдихъ, амайбурухъ рикл кузвай кас ам туш. Аданди, гъикл аврутлани, гъа вичин кар түккүрун я.

Эгер къалахал мукъва-къили яз къабулнавайди ятла, ада рикл газа къалахдак. Ам чехида жуванди я. Адаз чехида вай түргемтдин гаф луғъуз жеда. Амни секин жеда, вич пешекар хъиза “къалурда”. Къалахални ам экъечида, кимел экъечизавайди хъиз.

Ихътин пешекар перекяни гъукоматдиз? Ваъ! Им чуру чешне я чаз! Гъакл хъайила и къве месэла: къалахдал ришветдихъ къабулунни къалахдал мукъавилия къабулун къведни къве хел я коррупция лугъудай са тарцин. Абуру къведани къең газва чи краиз, чи агъвалдиз. Къведни акъудна къанзана арадай.

Мукъавилия къалахдал къабулун гафарганда коррупциядик кутунвач. Вучиз лагъайта, а гафарган түккүрдайла инсанар сабурлу, къадирлу, гъурметлу тир. Гила хътин къанихвилер, тарашунар, хайнвилер, алдатмишнара авачир. Гъакл хъайила а мукъавилин месэла гафарганда гъатни авунвач. Умурдиз къимет вахтуниз килигна гана къанзана.

Коррупция терг авун регъят месэла туш. Республикадин вири шегъерра, районра са бургудалди халкъар чалав гъун?. Са закондилай алакъдай кар туш им. Сагъ чандилай алакъдак къеѓалвал, эгер адахъ руғъ тахъайта. Закон гъатда къуватда, эгер чна гъар сада, гъил эцигна рикл, жуван намус уяхарайта. Халкъ руғъ, къуват я гъукоматдин! Законни намус, халкъни руғъ сад хъайила, коррупциядиз гъич лупл ийидай мумкинвални амуќадай!

Коррупциядик къалурнавайбурун пулар “гунар-къачунар” успатун регъят туш, ятланы тъя карни гъаразда аваз, къадагъадик хъана къанда. Къайгъусуз къильерин мефтерик зурзун акатда. Идалай къулухъ, чин жавабдарвал гъиссайла, ахпа къведбурни гъиле къун лазим къведа: мукъва-къилил амалзайбурни, ришветдал амалзайбурни. Гъар са месэладиз вичин вахт ава, вири са гъилди жедайди туш.

Подписка - 2015

Виридан буржи я

Абдулкъадир АБДУЛКЪАДИРОВ,
Ахчегъ район, Цуругърин хуър

Гъар йисуз сентябрь алуқайла, яни къевдай йис патал газетар, журналар къыдай ма-къам атала, “Лезги газетдин” редакцияда къалахзавай пешекарри алуқъзай йис патал газет къынчи чи рикл хизива. Инье 25-сентябрь дидакъттай нубатдин нумрадани “ЛГ”-дин къилин редактор А.Сайдован “Къумекдиз эверзва” ма-къалади и кар тестикъарзва. “Яраб, - фикир къевзва заз, - чи хайи газет къын, адан метлеб артухарун, адан тираж хажжун тек са редакциядин къуллугъчийрин везифа я жал?”

Бес чун, муаллимар, хуърера авай интеллигентиядин векилар, идарайра къалахзавай-бур ва гъаклни ватандашвилин гъиссер квай вири стхаярни вахар и кардикай къерех хъун дүз яни?

Эгер за инал тъварар къунвай гъар сада са экземпляр къхъйтла ва садни масадав къхъиз туртла, зун инанмиш я, чи газетдин тираж аквадайвал газа жеда.

За къатлугъзайвал, алай вахтунда чи чал хъуз къумекзай, адан михъивал хуъзва, лезги халкъдин садвал мъякемарзай (ъярай-вургъай галачиз) “Лезги газет” хътин маса такъат гъелепиг авач. Газетдин материалари жуъребажурие итикар авай инсанрин итьякъизтамам-виледи жаваб гузва. Им редакциядин вири колективдин дурумлу са акбантай савадлу зегъметдин нетика я. Газетдикай рахадайлар, бязибуру лугъузва, бес чехи къуллугърал алатыксарадан чина критика ийизвач. Ибур гъавурдик квачир гафар я, вучиз лагъайта ахътин материалар, талукъ органари ахтармаштавунмаз,

чап ийиз жедайди туш, адан патахъай жавабни гана къланзайвади я. Мукуъ патахъай, мус “Лезги газетди” адеддин инсандин, адеддин зегъметкъешидин гъаъхулу талабунрин, истемишиунрин тереф хвенач? Цудралди ахътибурун пад къур ма-къалаяр къалуриз жеда.

Лезги халкъдин чаз малум тушир гъикъван баркаллу рухвайрикай рушарикай цийи ма-луматар гана газетди! Им тимил яни? Тек са гъя и кар себеб яз газет къын чарасуз я.

Мадни, газетдин къиметдикай рахайтла, лугъузва хъи, ам багъя хъанва. Дуъз я, къевдай йис патал къынин къимет къед-пуд виш ма-ннатдин артух хъанва. Гъелбетда, къалахдик квачир кесиб касдиз са тимил четин жезва. Каталогдиз килигайла, аквазва хъи, гъа чи газет хътин маса изданырин къиметарни хейлин хаж хъанва. Бес амай затлар укуз яни? Са шүшье эрекъ, чехир ва я пиво (чебни къаллабур) күн я? Са пачка панлұрасар? Лап гъеччи класстра келазавай аялрив 2-3 ағзұр манатдин мобильный телефонар гвачни? Идалайни гъери, чипх мумкинвилер авай, рахадайла зурба ихитлатар ийидай стхайри жуван газет къын тавун дүз яни? Цуд ағзұралди ағылайяр авай районра 1-2 ағзұр экземпляр гузва. Им саклана гъавурда ақадай кар жезвак.

Играли ватандашар, “Лезги газетдин” тираж вириданайни газа хъун тъар са лезгидин дамаха ва къилин винизвал тушни?

Милли тъвар алай...

Назир АЛИМЕТОВ,
Махачкъала шегъер, шлахъви

Хайи хуърий масанрихъ акъатдалди за “жуванди”, “чаради” гафариз са акъеван фикир гайиди тушир. Гъикл лагъайта, къвалиарив гвайбүр хуъруннеяр, къуншияр, районэгълияр тир. Шегъерриз акъатайла, умурдир вичи заз “жуванбүрни” ягъибур чирна. Бязибуру чи халкъдин векиприв гъикъван “дуст-виледи, инсанвиледи” эгечизаватла акуна. Гъа ма-къамрилай зун жуванбурун терефдар я. Герек вахтунда ватанэгълийриз къумекни гана, и кар гилани дааамарзава.

Дидед чалал акъатзай газетни за келазавайти тир, амма шегъерриз акъатай са бязи ма-къамра зун милли прессадикай къакъатна. Баркалла “Лезги газетдин” къуллугъчи Нариман Ибрагимовас, зун пуд йис идалай вилек гъульпүн къерехда таниш хъана. Ада зун сагъламвилин умурдур тухузавай дестедизи желбна, зиркел “Лезги газет” авайдини хана. За алатай къве йисуз милли газет жувазни, стхайризни къхъя. Гилани, гъелбетда, къхъя. Гъикл лагъайта, Махачкъала шегъерда авайбуруз, иллаки редакциядин къвалиарив гвайбүр, Редуктордин поселокда яшамиш жезвай лезгийриз тежедай хътин къезил мумкинвал ава. Са почтадилайни, киоскдилайни аслу тушиз къведай йис патал газет “Лезги газетдин” редакцияда подпеска авун ва гъар хемис юкъуз фена, гъланай вахчун. Эгер почтальонри газет хъун 744 манатдай акъваззатла, редакциядай къхъин - 180 манат. Акъваззат, гъикъван тафават аватла, жуваз гъикъван къенят жезваетла.

За жувазни, са шумуд къуншидизни гъа и жуъреда газет къхъенеа ва I Петрдин, Лаптешеван күчейра яшамиш жезвай, иллаки 40-далай 69-нумраирал къведалди къвалера

авай лезгийриз милли газет къын патал эвер гузва.

Гъульметлубур, за къез лугъун, милли газет къвале хъунхъ еке метлеб ва хийр ава. “Чи газетда келдай вуч авайди я”, ва я “ана келдай са затлни жезвайти туш” лугъузай ксар гъавурда авачиз рахаззайтлар я. “Лезги газетдин” централны са газетдайни, телеканалрайни жағын тийидай шейэр гъатда. Эхиримжи къве йисуз газет келиз, заз аквазза: ана лезги халкъдин тарихдиз, вакъиайриз, яшайшдиз, культурадиз, спортдиз талукъ материалирлай гъери газетдин чирлай тарихдиз, теклифарни, художественный эсерарни жезва. Агъалийрлай къевзай наразивилин, къумек талабазавай чарарни акъудзаза. Абуруз талукъ пешекарри, къуллугъчирив баянари гуз тазва. Республикада, улыкөвәда ва дүньяда къиле физвай гъаларикайни чи газетдай келиз жезва. Мад вуч къанда къеван?

И за лагъай гафарилай гъеири, адахъ мадни еке метлеб ава эхир. “Лезги газет” эвленни-эвель чи чал хуъзай тақъат я. Чи халкъдин гъар йикъян тарих къызизвай энциклопедия я. Дүньядин майданда жуван халкъдихъ дидед чалал акъатзай газет хъун-им дамахдай кар я. Гъавилай адан умурдур ярғыни аеун чи гъилера ава. “Лезги” тлеар алай гъар са имарат, лишан, ярж, ктаб, газет ва гъакл хъур, вацл, кълам, булах, там, санлай вири чил, чал, халкъ хуън чи къилин везифа хъун лазим я. Гъар са ватанэгълийдин, чеб гъина аватлани аслу тушиз. Ихътин важиблу кар патал гъадалай харжзайвай келекарни гъайиф атун гөрек туш.

Гъульметлубур ватанэгълийя! “Лезги газет” къхъиз тади аяя.

Виликди тухузвой гужлу такъат

"DAGESTANTRADE-2014"

Жасмина САИДОВА

15-17 ОКТЯБРДИЗ Махачкъалада Р.Гъамзатован тъварунихъгалай **Милли библиотекадин дараматда** кыле фейи "DagestanTrade-2014" ("Алишверишдин Дагъустан-2014") **выставакада 50 карханади чин** продукция муштерийиз теклифна. Выставка алишверишдин "Дагъустан" квали тешкилнавайдитир.

Алишверишдин "Дагъустан"

"Алишверишдин кваль "Дагъустан" ОАО РД-дин Гъукуматди 2013-йисан 10-иодлаз къабулай къарардин бинедаллас тешкилнавайдидара я. Цийи идадарин асул везифайрик Дагъустан Республикадинни РФ-дин маса субъектрин, гъакни

къецепатан улквейрин арада алишверишдинни экономикадин реекъял алакъяр геъеншарун, республикада гъазурзай продукцияди къенепатан ва къецепатан базарра лайихлу чка къадайвал авун, хърун майшатдин продукция ам тъасилзайбурувай чивай маса гуз жедайвал ва муштерийивай сърсет узук къиметрай къячуз жедайвал лазим тир алишверишдин майданар тешкилун акатзава.

"Алишверишдин Дагъустан-2014" выставка ачуунин шад мярекатдал РД-дин промышленностдин, алишверишдин ва инвестицийин министр Юсуп Умавова къейд авуравал, "DagestanTrade" - им гъам шей маса гузтайбур, гъамни муштерийир патал алишверишдин къуйлай майдан я. "Выставка квалахда иштиракун патал республикадиз Россиядин маса регионрайни мугъманар атанва. Абуру и мярекатдиз фикир гүнин себеб Дагъустандин базардиз рехъ жагъуриз алакун ва Дагъустандин муштерийиз чин продукция теклифун я. Ихътин мумкинвал арадал гъунай заз и кардик кыл кутур "Алишверишдин "Дагъустан" квализ" чухсагъул лугъуз кланзава", - лагъана министри.

Къейдна клауда хъи, "DagestanTrade-2014" выставка газа хилериз талкуъди тир. Ина недай сърсет, хъвадай шейэр, мижеяр, фу, хърун майшатдин продукция акъудзазавай карханайрихъгалаз санал эцигундардай хилен, мебель, гъар жагъурдин тадаракар гъазурзай, парталар цвазвай, халкъдин сеняткарвиллерин карханайрин, гъакни компютеррин технологийиз талкуъ экспозицияни авай.

"Чна умуд кутазва, "DagestanTrade" выставка яр республикада гъар йисуз кыле тухуда, вучиз лагъайтла, ихътин мярекатри республикадин карчийрин активвал артухариз ва экономикадиз инвестицийир желб ийиз къумекзава", - къейдна алишверишдин "Дагъустан" квалин маркетингдин ва выставакариз талуу квалахадин отделдин начальник Мурад Алигимова.

Министр ва шад мярекатда иштиракай мульманар са-са экспозициядин патав фена, майдандиз акъуднавай продукция ахтармишна. Къейдна клауда хъи, бязи карханайри республикада кыле физвай саки вири выставакира иштиракзава - абуру и кар иллаки хийрлуди яз гъисабзава. Ик, мисал яз, Махачкъаладин 2-нумрадин фу чрадай заводдин технолог Сияна Рамадановади къейд авуравал, ихътин выставакарин къумекдади фу чрадай заводдин муштерийирин ва амадагрин къадар артух жезва. "Ихътин

гъар са мярекат кыле фейидалай къулухъ заводди гъамиша цийи тешкилатрихъ, маса карханайрихъгалаз икъараар кутлунзава. Къе за иниз неинки фу ва гъуруйкай чразвай маса шейэр, гъакни 2-нумрадин заводдин вичин квалахазавай вири вахтунда къачунвай грамотаяр, дипломар ва медалар гъанва", - ма-лумар С.Рамадановади.

Къейдна клауда хъи, выставка кыле фейи пуд юкъуз Милли библиотекадин запра жуъреба-жуъре семинарар ва конференциян къана. Ик, ива я маса пешекарри: алишверишдин рекъял тежрибалу карчийри, карханайрин руководителри, талкуъ министерствойрин ва маса идадаририн къуллугчирги гъар жуъре месэлайрай меслятиринни малуматрин (консультационно-информационный) столар, веревирдер кыле тухвана, квалахада гъалтзавай четин месэлайрай гъялдай рекъерикай рахана.

Идалайни гъейри, выставка кыле фейи пуд юкъузни ина меслятар ва малуматар гудай центради квалахна. Ик, выставка изат атай агъалийривай центрадин жуъреба-жуъре хилера квалахазавай пешекарриз чин фикирда авай суалар гудай мумкинвал хъана.

"Заз чидайвал, агъалийриз меслятар гун ва гъавурда тунин квалах тухун патал выставакариз и вя ма-са идараирин пешекариз эверайди им сад лагъай сефер я. Им карчидиз вичыхъ авай ихтияррикай чириз ва риккквай суалар гуз жедай лап хъсан мумкинвал я. Центрадин къумек выставка кыле фейи вахтунда газа агъалийри ишлемешна", - къейдна Дагъустанда муштерийирин ихтиярар хъунин крарай Уполномоченныйин аппаратдин меслятичи Рагым Къафланова.

Выставакаяр - ярмаркаар

Дугъриданни, выставакаяр-ярмаркаар, масакла лагъайтла, реклама - им алишвериш виликди тухузвой гужлу такъат я. Эхиримки ийсара республикада ихътин мярекатар къвердавай газа тухунни ийизва ва абуру хъсан нетижарални гъизва. Мисал яз, республикадин выставакаринни маркетингдин "Дагъустан-ЭКСПО" центрадин са шумуд иис идалай вилик сифте сеферда кыле тухвай Ставропольский выставакаяр гила республикадин мулкунилай саки кими жевач - абуру районрани кваз гъузлемешзай мярекатриз элкъвенва. Иса садра ва геъенш майданра аваз тухузвой са жерге выставакарин гъакъиндан малумат чаз выставакаринни маркетингдин "Дагъустан-ЭКСПО" центрадин руководитель Мегъамед Саруғланова гана. Ик, дагъустанвиривай гъузлемешиз жеда:

2014-йисан ноябрдиз: регионрин уртах агропромышленный XII форум-выставка "Дагпродэкспо-2014". **Теклифзава:** недай сърсет, хъвадай шейэр, хърун майшатдин сърсет гъялдай машинар ва тадаракар, ресторанар, кафеяр патал тадаракар, сърсет твадай къапар.

2015-йисан мартдиз: регионрин уртах заргарвилан IX выставка "Россиядин къизил - "Къашарин алем". **Теклифзава:** заргарвилан бе-зекар, багъя ва газа багъя тушир къванер, кваль безетишдай шейэр, сятер, халкъдин сеняткарвилин шейэр ва ик мад.

2015-йисан майдиз: регионрин уртах эцигунардай II форум-выставка "Дагстройэкспо-2015". **Теклифзава:** дараматар эцигунардай карханаяр, архитектура ва проектирование, эцигунардай тадаракар, технологияр, пенжерар, ракларар, гъава михъи ийдай, квальлер чими ийдай системаяр ва ик мад.

Выставакира иштиракиз кланзайбурувай тамад делилар "Дагъустан-ЭКСПО" центрадин сайтдай - www.dageexpo.ru, я тахъайтла чи газетдин идалай къулухъ акъатдай нумрайрин чиррилай жагъуриз жеда.

Эцигунар - абадвилер

АРХИТЕКТУРА

Куругълы ФЕРЗАЛИЕВ

Гъар йисан октябрдиз архитекторри пешекарвилин сувар къейдзава. И сувар 1985-йисуз дуньядин архитекторрин союзи тешкилнай. Суварин вилик зун Докъузпара райондин архитектурадинни эцигунрин отделдин начальник **Б.СУЛЕЙМАНОВАХЪ** галаз гурульшиш хъана. Чи арада агъадихъ галай съзъбет кыле фена.

КУРРУ КЪЕЙД.

Багъадин Бейбутович

СУЛЕЙМАНОВ 1991-йи-

суз Докъузпара райондин

Усугъчай хуъре дидедиз

хъана. 2008-йисуз юкъван

мектеб акъалттарайдалай

кулухъ ам ДГТУ-дин

архитектурадинни эци-

гунрин факультеттик

екечIна, промышленный

ва гражданвилин эци-

гунрин пеше къачуна.

Б.Сулейманов азаддиз

куршихар къунай спор-

дин мастерни я. И жуъредай хейлин акъажунра иши-

ракай адахъ агалкунарни ава.

2013-йисуз Б.Сулейманов Усугъчай хуъре эцигай аялрин баҳчада эцигунрин устарвиле квалахал акъвазна.

2014-январдилай Багъадин Сулейманова райондин архитектурадинни эцигунрин отделдин начальник квалахал гурульшиш хъана.

▪ **Багъадин Бейбутович, райондин архитектурадинни эцигунрин отделдин асул месэлайрик вуч акатзава?**

- Райондин сергъятра жевай эцигунриз ихтиярар гун; эцигунрин жигъетдай инсанри ийизвай тахсиркарвилер винел акъудун; талкуъ тирвал актар тукъурун ва абурун бинедаллас буйргъяр (предписание) гъазурун; районда ийизвай кульшуль эцигунриз талкуъ сметяр тукъурун ва ик мад.

Цинин йисуз Усугъчайдин аялрин баҳчада алава тир сметяр тукъурун. Синихрин гъакъиндай актарни талкуъ тир чака хатармайшадалай къулухъ чи идаради гъазурзава.

Лагъана клауда хъи, са къадар месэлайра чна райондин ОКС-дин (отдел капитального строительства) идарадихъ галаз та-мамарзава, гъик хъи, идарайрин везифаяр сих алакъалувал авайбур я. Къилди къачуртла, архитектурадин отделди ОКС-динхъ галаз цийи объектирин гъакъиндай санал теклифар гузва.

▪ **Район абадвилыхъ тухун патал фикирдик гъихътин квалахар ква?**

- Гъайиф хъи, пландик квай квалахар къилиз акъатун гъамиша чайл аслу жевач. Авайвал лагъайтла, цинин йис эцигунрин жигъетдай Докъузпара патал четинди хъана. Дотацияр атунники фикирдик квай месэлайра читиндаказ тамамариз жевача. Гъилье къунвай квалахарни гъя и себебар аваз ленг жевача.

Гъелбетда, фикирдик квай крар къилиз акъудунин алахънан ийизвай. Къилди къачуртла, райондин куячирхин хъсанарун, мумкинвал хъайтила, 2015-2018-йисара, тендер-конкурс малумаруналди, Къурушрин мулкара, Яру дагъдин ценерив туринтринни альпинистрин база эцигун фикирдик ква. Алай вахтунда тендер галаачиз ихътин затлар эцигиз жевача. Планнын сияйдай ца къейд авурутла жеда хъи, Къалажухрин хъуре мектеб ва спортзал, Миграгъ-Къазмайрал якун комбинат, Миграгъяра мектеб, Усугъчайдал мектеб эцигунин ва футболдин майдан тукъурун месэлайра вилик акъвазнава. Аялрин баҳчада ясиллагъ авачир хъурерили фикир гуда, Миграгъя гар храдай цех арадал хидда ва ик мад. Ибур вири федеральный бюджетдик кутуна кланзавай месэлайра я.

▪ **Квалахда къуне газа-газа кваз дикъет гузва?**

- Эцигунардайла инсанри ийизвай къанунсуз, тахсирлу крар винел акъудуниз къетлен фикир гузва.

▪ **И жигъетдай тахсиркарвилер газа жевани районда?**

- Эцигунарзай ксари эвелни-эвел талкуъ тирвал ихтияр къачун лазим я. Газа дуьшушра и кардал амалзавач, ахпа са вуч ятлани эцигайдалай къулухъ ката-калтугра жевача. Санлай къачурла, тахсиркарвилер газа жевача. Чна хъурерин къилерихъ галаз алакъалувилледи, ихтияррал асаслу яз, серенжемар къабулзава. Гъульжетар арадал атай макъамра, сифте нубатда чна рахунралди гъавурдик кутазва, акси дуьшушда, комиссия чкадар фена, къанунсуздакас дарамат эцигид ихтияр авачир лагъай максус акт хъизива. Гъалар векъи ва терс хъайтила, иници полициянин участковыярни къаришмиш жевача.

▪ **Гъахътин дуьшушар ци гъикъван хъанва?**

- За квалахада къулье вахтунда чна тахсиркарвилер винел акъудай 2-3 дуьшуш хъана.

Арендатор Гульгуман къайгъяр

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин хурун майшатдин ва сүрсөтдин управлениедин руководитель Мегемедзагыйд **БАБАЕВАН** кабинетда ихтилат чилин къайдир авай, халкъдин суфра берекатлу авун патал гъакъисағыледи зегъмет чуғазвай инсанрикай кватна.

Г.Насрулаев къелемлухда

- Эгер ваз халис зегъметчи инсанрикай газетди макъала къиз кланзатла, захъ галаз Агъа Стадал ша, зун арендатор **НАСРУЛАЕВ Гульгуман** участоқдиз физвайди я, - теклифдай къайдада лагъана М.Бабаева. - За вун зегъмет вичин умурдин иғтияждай къазвай, гъа зегъметталди вичиз хурые, районда гъурмет къазанмишавай касдикъ галаз танишарда.

Ингье чун хурун "Кулан паласа" участоқда ава. Иней Г.Насрулаева 20 гектар чил 49 иисан муддатда арендада къачуна.

- За, стха, 25 иисалай виниз производства рабочий яз кланаха. Совхозар чкана, менфяту хейлин чилер чурухъянриз элкъена, - лугъузва Гульгуман Насрулаев.

ва. - Заз ахътин чкаяр гъайиф къвезва, къвалахдик квачиз къвале ацукунни зи намусди къабулнач. Эхиримжи иисара за арендатор яз къвалахзава, гележегда захъ лежбервилинни фермервилин майшат тешкилдай фикир ава, документар гъазуринив зечинава.

Г.Насрулаева 4 гектарда шефтенин, 2 гектарда хутун багълар кутунва. Чаз акурвал, жегъиль багълар чешнелу гъалда ава: къелемар хкатунар авачиз экъечнава, жергейрин аярар цанва, анагар векъикай, къларикай михънава, элкъена къевирнава.

Гульгуман 60 сотых чиле къелемар гъасилдай питомник кутуна 2 иис я. Къелемар фаращдиз экъечнава, газаф къелемарин къакъанвал къве метрдив агадынава. Арендаторди чаз лагъайвал, питомниңда ичин, пинидин, хурмадин, хутарин, чуҳвенин къелемар арадал гъизва.

- Ци за 19 агъзур къелем худун планамишава, питомниңда авай къелемилай вил алуд тийиз, гъевеслу яз лугъузва Г.Насрулаева. - Зани 2-3 гектарда цийи багъ кутада, амай къелемар хурун майшатдин карханайиз, КФХ-риз ва къилдин ксариз маса гуда. Зи къелемиз гъар иисуз муштеририп патай еке иғтияжни авайди я.

Гульгуман Насрулаева алай иисуз 2 гектарда гъажибугъдаяр, 0,5 гектарда салан майвайярни цана, арай гъажибугъдайрин ва помидоррин тарифдин бегъерни къват хурунна.

- Жуван багъларихъ, питомниңдихъ гелкъунилай гъейри за гъар иисуз техиларни цава, давамарзава ихтилат Гульгуман Насрулаева. - Цинин зулукъай за 30 гектарда техилар цада, чехи пай чилни цана гъазурнава, тумни чкадал ала.

Арендатордихъ галаз таниш хайила, ада авунвай ва ийизай къвалахар, фикирдик квай крат акурла чун инанмиш хайивал, гъакъикъатдани Гульгуман Насрулаев галатун тийжир зегъметчи, лежбэр итим я. Чаз амукъзавайди Г.Насрулаевас аферин ва баркалла лугъун я.

Тумар цунив эгечнава

Райсудин НАБИЕВ

Курхурун арендаторар, лежбервилин гъвчели майшатрин иесияр зулун тумар вахтунда цана күтаягуни къайгъуйрик ква.

Алатай гатуз абурун крат са акъван пайгар хъаначир. Техилрин бегъерар агъузур, техилар чебни зайдиф тварринбур хъанай. И сеферда тум патал техил Саратовдай гъана.

Цанар цадайлани, бязи четинвилерал гъалтна. Ятланы чипив гвай техника ремонта, къайдадиз хканы. Бязибуру тракторар паталай кирида къуна гъана. Арендаторри тумар цава. Сифтени-сифте и кар **ТАИБОВ Тагъирмирзеди** гъиле къуна. Сашумуд юкъуз ада 20 гектардилай артух

никлера тумар цана, и къвалах давам жезва.

Пирен патав гвай никлера важиблу и кардив текрибалу механизатор Шайдаев Сефербегни эгечнава. И кар ада вичин хизан галаз кылы тухузва. Ада 32 гектарда къульнуун тун цун пландик кутунва. Къвалахдик эгечай сифтегъан къве юкъуз аддай 14 гада тум чилик кутаз алакънава.

Къейд авун герек я, патарив гвай никлера Вилимета, Нарима къульгъверриз диск язва. Абуруни тумар цунив эгечнава. Вичин участок күтаягъна, Сефербека Русланан, Мусадин, Къурбаналидин ва масабурун участокрани тумар цаз къумекдайвал я. Санлай 169 гектардилай виниз майданра зулун тумар цун фикирда ава. Күз къвалахар вилек фирай, гъурметлу арендаторар!

Хипехъанри гъазурвилер аквазва

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахъцегъ райондин майшатра виш агъзурдалай виниз къуль кич алай гъайванар ава. Абуруй гъилевай иисуз 35 агъзур лапаг Кочубей ва 30 агъзур Дербент (Сыртыч) зонайра авай къышлахриз күчариз гъазурвилер аквазва. Амай гъайванар чкайрал аламукъда, гъикъ хыи, дагълух тъбиатдин шарттарни писбур туш: къвалин хъач авай гъунеяр гъар са хурема.

Алай вахтунда райветуправленидин

Вучиз түккүрзавач?

Ветеринариядинни санитариядин къайдарлди неинки гъар са хурема, гъакъ гъар са майшатдани (хкатавай гъайванар, абурун амукъаяр, лешер хатасуз авун патал) гъайванар кучудай фураг хуун чарасуя. Ахъцегъ районда анжак Цуругъани Чепе и кар патал са бубатдиз түккүрзавай маҳсус къве фур ава.

И истемишуун кваз такъунай райветуп

равлини дуктур Вагъидин Абдулгалимован гъузчилик кваз профилактикадин къвалахар активламишава: сибирдин язва, бруцеллез, цеълер азаррин вилик пад къадай рапар ягъун бегъемарзава, хаталу гъашратрикай михъун патал гъайванар дармандай чуҳурун гъазурзава.

Кимивилер яз, къышлахрал бес къадар алафар алачиз тахъун, ятахар михъидаказ хуун тавун къейдиз жеда. Гъелбетда, хипехъанризни абурун хизанриз гъевесиди къвалахдай ва ял адай къулай шарттар тешкилунни важиблу я. Гъелегиг лагъайтла, абуруттага электричество дикайни магърум я.

Гаф ганва

Рагъидин ЭМИНОВ

Тажидин АГЪМЕДОВА руководство гузай "Южный" СПК-дин хипехъанрин къвачихъ къуль кич алай 2246 гъайван гала. Абуруй 1841 хипер я. И майшатдин чубанри хиперикай 1507 кел къачуна саламатдиз хузвза, лапагрилай 360 килограмм сар тунва.

Ина гъакъ ири кич алай 37 гъайванни ава. Абуруй 79 центнер нек ацаанва. Майшатдин чубанри къведай иисуз гъар 100

равленидин къуллугъди, месела, Фиярин хурун маддарвилинни хипехъанвили майшатрал 45 агъзур манатдин жерменяр илитинава. Гъа са вахтунда вири истемишишуниз жаваб гузай фур түккүрзава патал гөреки анжак 35-40 агъзур манат я. Хъсан тушири и такъатрихъ абуру чин майшатра гъа ихътин чкаяр түккүрзава!

* * *

Хинерин хурун "Намус" СПК-дин төрекмайрин къвачихъ къуль кич алай 3282 гъайван гала. Абуруй 2280 хипер я. Ина чубанри 1335 кел къачунва. Лапагрилай 651 килограмм сар тунва.

И майшатдихъ гъакъ ири кич алай 650 гъайванни ава. Абуруй 250 калер я. Малдарри абуруй 4825 центнер нек ацаанва маса гана.

Нетижайри шадарзава

Алай вахтунда Ахъцегъ райондин Фиярин хурун "Изумруд" тівар алай КФХ-дин **Мулюш МАМЕДАЛИЕВА** руководство гузай хипехъанвили бригададин чубанри хайи хурун яйлахра къуль кич алай 892 гъайван хузвза. Абуруй 692 диде хипер я. Ина терекмайри 544 кел къачунва. Коллективдихъ ири кич алай 62 гъайванни ава. Абуруй 25 калер я. Икъван члавалди и коллективди калерикай

462 центнер нек ацаанва, 11 центнер як маса гана.

* * *

Агъасиев тіварунхъ галай СПК-дин коллективдихъ къуль кич алай 198 гъайван ава. Абуруй 124 хипер я. Ци и майшатда хиперикай 85 % келер къачунва. СПК-дихъ 63 мални ава. Абуруй 22 калер я. Ина калерикай 250 центнер нек ацаана, маса гана, 48 центнер як гъасилнава.

Емишрин шагъ

Райсудин НАБИЕВ

ЗУЛ. Иисан девлетлу ва берекатлу, гъа са вахтунда инсанри никлера, саларай, багъларай чин гъакъисағ зегъметрин бегъерар къват изавай вахт. Ингье зулун сифтегъан лишанрикай сад тир ярувални къиб янавай тимил пешерин авахънава, михъни, тъамга хытн цин винелгэз физва абу.

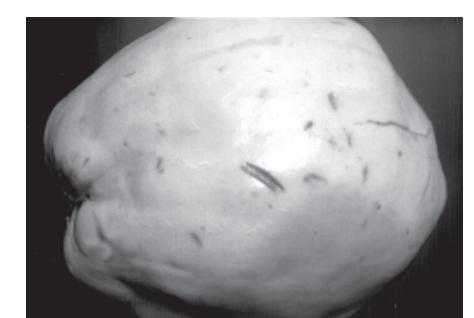
Зул къвердавай вичин ихтиярда гъатзана. И карди къведай иисан бегъердин бине кутазвай бурук тади кутазва. Исятда ич-чуъхвердихъ галаз жумар къватидай вахтни я. Абуруни тарарапал вижевас ала. Чебни атирдинни галай агъмедини вак-жумар. Виликрай чи бадейри жумар, гъурьук күльни тарапал хытн цин винелгэз физва абу хунни авуртла хъсан я.

Са тимил яргъалди тарарап аламукърай лагъана тур вак-жумар и йикъара акъатай гару къвадарна. Ирини жеда къван" Виридалайни ирибур алцумна за терездал. Күн чалаш жеч, гужа-гуж ведрода ягъакъай 12 жумунай 10 килограмм атана. Абурун ара-

давай виридалайни еке жумни къилди алцумна. А баркаван лагъайтла, са килодилай артух залан хъана, чи чили, вичихъ галаз дүз рафтарвал авурла, еке няметарни гузва. Гъакъ хайила, чил инсандин, гъакъни чан алай шейэрэз вири я, гъадав гва вири. Анжак ам кълан хъун, иесивал авун, михъидаказ хуун чи эвелимжи буржига.

Лугъуда хъи, жум емишрин шагъ я, абуруттага къалиндиз алай тарарап, хилер, күквэр алгъана, кавалар галчукнавайбур хъиз, аквада.

Анжак са кар ава: жумарин къилдин багълар амач. Виликрай Герейханован тіварунхъ галай совхоздихъ жумун багълар авайди тир. Чи хуерьерани тарарап газаф авай. Гъарда, сад-вад артухан къелемарни акъурна, майданар гэгъеншарайтлани, баркалладин къвалах жедай.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Чилин къел, обществодин би-не намуслу, зегъметчи инсанар я. Гъаъхтингуркуй я ихрекви МАГЪМУДОВ Магъмудни. Ам 1943-йисуз Рутул райондин Ихрекрин хуре дидедиз хъана. 9-клас акъалттарна, Къасумхур-рун лесходзин Рутул райондин лесничествода буба Къурбан-гъамедахъ галаз (ам тамухъан-вилин 30-йисан тежриба авай, ру-тул, цлахур, лезги, лак, азербай-жан, турки, урус чалалар чидай, къени къилихрин виклер кас тир) тамухъанвиле къалахал акъав-на. 1963-1966-йисара Советрин Армиядин жергейра Ватан хънин буржи тамамарна хтай Магъмуда вердиш пеше давамар хъийизва ва ам и рекъял чирвилер къачун патал Свердловскдин тамарин майишатдин техникидик экечизава. Ам агалкунгради акъалттарна, 1969-1977-йисара вичин та-къят-чирвалдагъларин гузел тъ-биат хънин гузва. 1994-йисуз пен-сиядиз экъечидалди М.Магъмудов Рутул РОВД-да милициядин капитан, старший участковый инспектор тир.

Жегъиль пешекардин тешки-латчиилил алакунар акурла, КПСС-дин Рутул райкомди 1989-йисуз ам масабуруз чешне патал вахтуналди Вини Клатрухрин хурбурун малдарвилини хипехъянвилин "Коммунист" колхоздин председателвиле тайнарна. Районда виридалайни зайиф майишат анжак къе 20-йисан къе-не аддай къенкевичибурун жер-гедиз акъудиз алакына: никериз, чурапиз машиндин рееквер акъудна, гъелцик, туррездик кутун патал 40 яц арадал хана, хиперин сан, бегъерлувал артухарна.

Зегъметдин ветерандин, от-ставкада авай милициядин капи-тандин гъакъисагъ зегъмет гъку-матди РСФСР-дин Верховный

Советдин ва МВД-дин гъурметдин грамо-трайралдини къиметлу пишкешралди къейд-нава.

Тукъивей, къени хизандин къил (чехи хва Заура Махачка-лада РД-дин кадастровый палатада къалахазава, Абрик хъ-рун мектебдин муаллим я, рушни Мегъа-рамдхурун райондин Цийи хуль-ре - духтур). Мягъкем хуси майишатдин иеси (ам зурба къунуучи ва Ихрека сифте яз емишдин багъ кутунвай багъманчи хъизни машгъур я), активный общественник тир адаа ял ядай мажал авач. Дербентдин базар. Виртлер маса гузвой сада "Дагъдин гульчимен ялахдин михъи вирт къачу! Ихрекви Магъмудан вирт!", - лугъуз ван алаа гъарайзавай.

- Я стха, гъа вуна лугъузвай ихрекви къунуучи Магъмуд зун я, масад чи хуре авач. Им зи вирт туш ва жуван вирт маса гун за ѿеле садални тапшурмишнавач эхир, - тунбунгъда Магъмуда.

Сифтедай масакла раканатлани, ахпа "Багъишиламиша, Ах-цеърин ичер хъиз, Магъмудан тъвар-ван акъатнавай виртни чаз ина муштери желбайд бренд хъиз я", - лугъуз, адан чалалар ка-кахъна. Хъвер акатна, авайвал лагъундли тахсир хиве къур ал-верчидих галаз абур гила дустар я. Итижлу гъа и душуыш ахъюналди Ахцеъри райондин ветеранрин Советдин председатель Къезем Къеземетова зун вичин хванахва, машгъур къунуучи ихрекви Магъмудахъ галаз мукъувай танишарна.

КУРУРЬ КЪЕЙД. Рутул райондин Къара Са-мур дереда гъульнуун дере-жадилай 2129 метрдин къакъанда авай Ихрек (Ирик), "Гъакъ ашуку" Режебан ватан, районда лап къадим ва Чехи хъуре-рикай сад я. Виликдай ви-чиз шегъер лугъуз хъайи Ихрекар душмандин хура-дурум гуз хъун патал па-тарив гвай 7 гъвечи хъур-кай арадал атанаалда. Исятда хъурнуун тахми-нан 400 къалах-хизанда 41 тухумдин векилар тир

1600 кас яшамиши жезва. Виликрай, гъелбетда, къве сеферда пары тир. Мажис къведай къалах ва рикI алладардай чка авачир жес-гъилар эхиримжи иисара шегъерихъ алатзава. Зегъметкешвилел гъал-тайлар, бубайрилай лап хъсан малдарин хипе-хъанар ва устIарар тир ихреквияр зегъметкешви-лелиди тафаватлу я. Вири дагъвияр хъиз, асул гъисаб-дай гъа и сеняткарвиле-рал машгъул ина, хъуль-тъун къишилахриз къучар тавуна, тахминан 1800 куылув карч алай гъайва-нар ва 800 къарамал хъуль-ва. СП "Сельсовет Ихрек-ский" (адан къил - Ибраги-м Ибрагимов) районда хъсанбурукай сад я. Ина мектебда (директор Гъа-жисагъем Эфендиев) 80 аялди къелзава, (5 иис ви-лик 200-лай артух авай). Хурун участковый боль-нициадин къилин дуэтурвал жемятдин арада гъуэр-мет авай тежрибалу пе-шекар Гъабиблагъ Мегъамедова (адан пуд рушина дуэтурлар я) ийизва.

- Алакъдай гъвчели-гъвчели тапшургъар гуз, вичихъ галаз балкандаллаз тамуз тухуз-хиз, разгъметлу бубади зун гъеле 5 иисаваз гъакъыни зегъметдив вер-дишарна, хайи тъбиатдикъ галаз танишарна, ам къанарна. И кардай за адаа гъамиша разгъмет гъизва. Хурун патав, садазни виле ава-чиз гадарнавай чиник багъ кутун патал яргы югъди кетер атлз, къван къватлиз акурла, "дагъдин кукъва багъ жедани?" лугъуз, зал хурунвияр хъульредай, - съль-бетзава ихреквиди. - Ик, за сифте яз чи хуре са гектардин майданда бегъерлу емиси багъ кутуна. Гила зи багъда хътин михъи, тъялму ич-чукъхвер, хутар гъатта Ахцеъани авач жеди. Гъабурни за, садакъа-савкъат яз, хурунвияр пайзава. Пара дамах гвай картуфарни жеда шим квай бар-каван чи чилера. Хуси майишат-да чаз 4 кал, данаяр, верчер ава, 90-дав агакъна къунуяр хъзвава, хтулар зегъметдив вердишарзана. Пата-къерехда вил тахъана, хайи ватанда, гъилер къакъажна,

къалахдай гъевес хъун, жув авай чка аваданламишил алакъун - им Ал-лагъ-Тааладин патай еке гу-нуг-бахт я.

Парани пары зи рикI къунуль-яр хънал ала. Цукъвери къун-вай ялахда хтулдихъ галаз (гъар са кар алакъзавай абуран за дамахазава) алачухдик къат-киз къарагъиз, чижехирх гел-къунлил хъсан кар-кесли же-дани?! Са вацран ихътин "корор-ти" инсандин бейни-беден та-мам сагълам хъийида. Берекат-лу чууарин чи шартлара къунуль-чилелай менфятлу кеспи заз чида. Жуван виртни за, гъами-шан муштерияр аваз, чкадал маса гузва.

Алай девирда зи рикI къа-лабулух кутавай месэлэяр гын-бур я лагъайтла, хурун жегъи-лар, бубайрин ерийривай, чилин зегъметдивай къакъатиз, ше-гъерихъ алатун ван гъукумдари чи дагъларин надир тамарин къай-гъударвал тавун. Гъихътин хъсан ялахар, векъин урьушар, вилки-рай къульпер цаз хайи никерава чи хурун мулкара чин гъатта 80 процентни ишлемиш тийизвай. Хуух ман къалин къван мал-хеб. Як, нек, ниси, гъери гъасилна, акъуда базардал. Ваъ, хайи ватанда гъузел, михъи тъбиатдал, сада-лайн аслутушиз, къачуз жезвай ихътин зегъмет къе парабуруз усал авказва, гылевавди ахъя-на, цававайдахъ калтугзава. Гъай-и-и-ф!!

757 агъзур гектардихъ галаз какахъай жинсерин таарин та-мар ава лесничествода. Дуғрия я, эхиримжи иисара жемятди там тъимил атгузватлани (дагълух хурура тъимил инсанар ама, ток, къванцин цивин кузва, пласти-дин рак-пенжер акъатнава), гъу-куматдин патай къайгъударвал, дикъетни къвердавай зайиф я. Шамагъаждин надир тамар хъ-зва, абурухъ гелъбезвач, акси яз, хаинвиледи цайяр гъяз, кузва. И мукъвара сада, гуя вичел тата гъалтай севрек кичи кутун патал хлопушкайра янга, адакай къуру векъерик цай акатна, са шумуд гектардин там кана.

Дуъз лугъузва камаллу агъ-сакъалди. Аннамишна къанда хъни, зегъмет лезет хъайила, умурьни хушбахта. Общество-да зегъметдиз гъуэрмет-къимет таххъанмаз, халкъдин экономи-ка, яшайиш, гъал-агъвал хъсан-вилихъ дегиши жедач.

Ихрекви Магъмуд

Секинвал амач

Роман ИСАЕВ

Къенин йикъан гъалар акваз зи рикел виликан девир хвозва. А вахтара чи хуъре къавуз лацу ракъ янавай чехи тукъен авай. И дара-мат виликан мискин тир. Ачухдиз диндиз, Аллагъдиз ибадатзавайбу-рун геле къекъзвизвай душушшарни жезвай. Диндиз къуллугъзавай-бур тупларалди гъисабиз жедай. Аял сурнет авун къадагъа тир. Чинеба ийизвай, эгер чир хъайитла, аялдин диде-буба къуллугъдикай магърумзавай, партийнияр ятла, партиядай акъудавай.

Гульгъунлай, зун муаллим хъайила, школада лекторрин груп-па кардик квай. Хейлин лекцияр муаллими атеизмдин темайрай къелдай.

Къе чна къенин девирдин инсанар итеизмдин, яни диндиз акси, диндихъ галаз дяве тухузвай девирдин инсанрихъ галаз гекъигин. А вахтара инсанвал квай инсанар гзаф авай. Улькведа Сталинан къай-дайрин законри къалахзавай. Риши-вет къачун (коррупция) вуч ятла чида-чир. Террористар, боевикар, корруп-ционерар, аферистар, фитнечияр, къве чин алай буркъе къван авачир, сада-сада маса гун чидачир. Сада-сада зу-гъурмет, къумек авун къайда тир. Инсанар, къуни-къуншияр ха-тур-гъурмет аваз яшамиш жезвай.

Гила чиновники, коррупционер-ри улькве тарашина къутяъзава. Наркоманар, ичибазар, угърияр, пулдихъ инсанар ягъиз рекъизвай-бур, кичевал, регъульвал, инсанвал вуч ятла тийижирбурс къвердавай гзаф жезвай.

Диндиз къацу экв ачухнава чи гъукуматди. Вири халкъди и кардиз къимет гузва. Мискинэр авачир сад-къве хуър ама. Мукъвара чи Филерин хуърени мискин кардик акатда. Чахъ чи чадин фекъини ава. Адан хъсан къалахрикай "Лезги газетдиз" зи макъланы акъатнай. Бязи учебный заведенийрани дин-дин тарсар тухузва, къурелди, дин-диз къуллугъзавайбурун къадар ийкъалай-къуз артух жезвай.

Амма зун са кардал аламат жезвай. За винидихъ алай девирдин инсанрин инсанвал ва алай девирдин нукъсанар къейднай. Диндиз басрух гайи девирда халис инсанар, диндиз къацу рехъ ачух-навай девирда вайшшяр гзаф хун квевай ятла? Заз лугъуз къланза хъни, диндинай алай девирда жез-вай инсансузвилерин, гъарамзада-вилерин, вайшшайриз дузыши жез-вай инсанрин вилик пад бегъемвил-леди вучиз къаз жезвай?

СССР тергна къадайсалат гзаф я. Улькве чадиз, къайдадиз хун гзаф четин акъваззава. Чикланвай къалерикай цийибурс хъувун гъикъ-ван четин я!

Сталина "түрэз гвай" ва акъалттай кесибивле авай улькве атом-ный бомба авай, хейлин рекъерай вилик фенвай улькведиз элкъу-рна. Адалай гульгъуниз улькведен къиле акъвазай ксари ам гъарда вичелай алакъдайвал чурна. Ги-лани къенепатан душманар тъимил авач. Абуру Украина да гъихътин граждан дяведик цай кутунатла, чун вири шаънидар я.

Къуй республикада, улькведа, вири дуньядя ислягъвал, адалат хъурай.

Этический кодекс журналистов, освещавших межэтническую тематику в Российской Федерации

Журналист в своей профессиональной деятельности руководствуется законодательством РФ. Соблюдение Кодекса является добровольным, свободным и осознанным шагом каждого профессионального журналиста. В основе его работы чувство социальной и гражданской ответственности, чувство справедливости и уважения к представителям разных народов России. Не ограничивая свободу слова и распространения информации, этические нормы накладывают особую ответственность на деятельность журналиста, освещавшего межэтническую тематику. Цель работы журналиста - не замалчивать факты и проблемы, а снизить градус напряженности в обществе, привить согражданам интерес и уважение к истории и культуре народов населяющих Россию, настроить аудиторию на созидание стабильного многонационального общества.

ЖУРНАЛИСТ считает объективное освещение межэтнической тематики важнейшим условием существования и развития единого российского государства. Объективность, непредвзятость и полнота - важные принципы, которыми должен руководствоваться журналист при сборе, проверке, подготовке к публикации и распространении информации, связанной с межнациональными отношениями.

ЖУРНАЛИСТ осознает соотношение свободы и ответственности при освещении межэтнической тематики.

ЖУРНАЛИСТ ищет, готовит к публикации и распространяет информацию обо всем, что происходит в межэтнической жизни общества - факты, проблемы, процессы, тенденции, отдельные мнения и позиции. При этом журналист категорически не приемлет искажение информации (как в позитивную, так и в негативную сторону) и замалчивание отдельных тем и явлений, манипулирование фактами. Журналист не игнорирует проблемы и негативные тенденции, выносит на суд общественности вопросы, заслуживающие критической оценки. Но делает это максимально объективно, корректно, с изложением точек зрения и мнений всех вовлеченных в проблему лиц и заинтересованных сторон.

ЖУРНАЛИСТ, осознавая свою ответственность перед обществом, старается, чтобы все противоречия и недопонимания, возникающие между согражданами на межэтнической почве, разрешались мирно, в конструктивном межнациональном диалоге с участием СМИ и не приводили к конфликтам, предполагающим вмешательство правоохранительных органов.

ЖУРНАЛИСТ при освещении проблемных межэтнических ситуаций обязан подходить взвешенно, стремиться получать информацию "из первых рук" и представить все точки зрения. Содержание материалов, включая заголовки, не должно нести информацию, способную породить негативную реакцию в отношении отдельных народов России в целом.

ЖУРНАЛИСТ не переносит черты отдельно взятой личности на характеристику всего народа.

ЖУРНАЛИСТ избегает стереотипов в отношении этнических групп.

ЖУРНАЛИСТ дает текстовые цитаты без искажения смысла, а монтаж аудио-, видео-фото-материалов, графика, т.п. связанных с тематикой межэтнических отношений, не должен искажать и упрощать цель и основную идею материала, теле и радиопередачи.

ЖУРНАЛИСТ четко разграничивает факты и мнения: анализ и комментарии любых межэтнических

ситуаций даются при обязательном представлении полной картины фактов, не искажая суть и контекст события.

Этническая принадлежность журналиста не должна влиять на объективность его работы и вызывать конфликт интересов.

ЖУРНАЛИСТ не употребляет в своих произведениях "язык вражды": лексические конструкции, словосочетания и т.п., создающие негативный образ того или иного этноса в целом.

ЖУРНАЛИСТ заинтересован и прилагает все усилия для гармонизации межнациональных отношений в обществе, для распространения принципов толерантности, знаний и уважения к культурно-историческим традициям народов, а также оказывает поддержку обмену мнениями и диалогу в обществе на межэтническую тематику.

ЖУРНАЛИСТ прилагает максимум усилий, чтобы журналистское произведение не нанесло ущерб межэтническому миру и согласию в обществе.

ЖУРНАЛИСТ осознает, что профессия не дает ему право на предвзятость, необъективность, все-дозволенность, оскорблечение традиций и проявления неуважения к обычаям народов России.

ЖУРНАЛИСТ соблюдает баланс между правом россиян знать правду о происходящих в межэтнической сфере событиях и правом подозреваемых в правонарушениях на беспристрастный суд.

ЖУРНАЛИСТ осознает, что замалчивание информации и отдельных событий, происходящих в межэтнической сфере, является нарушением конституционного права россиян знать правду о происходящем в собственной стране и показателем неисполнения журналистом своего профессионального долга.

ЖУРНАЛИСТ смело привлекает внимание общества к любым формам дискриминации, нетерпимости, разжигания розни по этническому признаку, не взирая на положение лиц, от которых это исходит.

ЖУРНАЛИСТ неприм к фактам неэтичного освещения своими коллегами событий и тем, связанных с межэтнической тематикой. Он стремится восстановить истину - как в публичной сфере, так и в рамках органов саморегулирования СМИ: журналистских союзов, комиссий по этике и Гильдий.

ЖУРНАЛИСТ готов признать свои ошибки в освещении межэтнической тематики, исправить их и принести извинения всем задействованным лицам и организациям.

ЖУРНАЛИСТ стремится пополнять свои знания о культуре, истории, традициях и менталитете разных народов России, а не только того, к которому принадлежит он сам.

ЖУРНАЛИСТ не спекулирует на этнических стереотипах для привлечения внимания к информации.

Освещение традиционных обрядов народов России, которые могут вызвать негативную реакцию со стороны представителей других этносов, **ЖУРНАЛИСТ** сопровождает объяснениями сущности обряда, истории возникновения и соотнесенности с современной жизнью.

ЖУРНАЛИСТ упоминает этническую принадлежность конфликтующих сторон только в том случае, если сам конфликт связан с различиями представлений и поведенческими стереотипами представителей различных этносов.

ЖУРНАЛИСТ при анализе и комментировании проблемных межэтнических ситуаций старается найти и отразить в материале конструктивный выход из ситуации, не разрушающий межнациональный мир и согласие.

Гильдия межэтнической журналистики
г.Москва, ул.Правды 23, оф.64,
тел. (495)-978-02-89, факс (495)-648-10-51
www.nazaccent.ru

Зи теклифар

И.МЕГЬАМЕДОВ, Къасумхъур

Гъуърметлу "Лезги газетдин" редакция! За чи милли газет къиз, къелис саки 20 юис я. За анат чи лайихлу лезгийрикай, республикада, улькведа къиле физвай вакъайрикай, чалаз, акъалтзавай неисилар тербиламишуниз, спортдиз, хуруън майишатдиз талукъарна къевнай маъкалайар, шаиррин, писателрин эсерар келзана. Газетдин ери генани хъсанарунин мураддалди заз са шумуд теклифи гуз къланзана.

Атлана хъдай, къелдай шейэр гзаф хъана къланда газетдин чинра. Ам къевнайбурукой саки 7 агъзур кас хуърера яшамиш жезва. Ше-гъерра кхъизвайбур къу чирхирар я. Цуд агъзурралди лезгияр яшамиш жезвай Махачкъалада са агъзур газетни къхин тавун вуч лагъай чайл я!

Газетда хуруън майишатдал къилди акъвазиз къланзана. Къвалах сифте башламишавай фермерар, арендаторар, хуърера яшамиш жезвай жегъиль хизанар патал гъихътин программаяр аватла, КФХ, ЛПХ кутазвайбуру кредитар, субсидияр, лизингдай техника, тадаракар гъыкъ къачудатла чир жедайвал къхин. Къелемар гъыкъ кутадатла, абурухъ гъыкъ гелъведатла, набататриз ядъ гъихътин дарманар аватла, къунъяр, цъгъер, мал-къара кутазвайбуруз меслятар жен газетда. Совхозрилай фермерар ама чи районра, абур маларив ахцурдай ва цийибурни эцигдай вахтар алукънава. И месэлайрайр пешекарар, хуруън майишатдин управленийрин работникар рахана къланда. Абуру чин телефонрин нумраярни ганайтла къандай, лазим крарикай абурувай хабар къадайвал. Чайрал алай управленияр бес анжак са тъвар паталди яни?

Кар алакъдай ксар вилик-къилик хъайтла, жегъилприз къвалахдай чакаяни тешкилиз жеда.

Къелемрин, багъ-бустдандин патахътай Теймур Гъабибован са ма-къала акъватнай, мад амач. Чидач ана вуч хънатла. "Чи фермерар", "Чи карчияр" рубрикар кардик кутуна, хъсанбурукой кхъейтла, чипи гъыкъ ва квелай башламишнатла, къуй газетдин чинрай съльбет авурай.

Махачкъалада карчивилин комитет ава лугъуда, гъадани бегъем къумекар гузвалда. Низ, гъыкъ, гъи рекъерай къумек гузватла, къихъ. Газетда кхъейвал, чи лезги районра къван кредитар са дарги хуърье къачунвалда. Икъл вучиз жезвайди я? Белки, чаз хабар авачириял ята?

Къиблепатан карчийрин ассоциация тешкилна са шумуд юис я. Ам гъина ава, адакай чехиди вуж я, адакай гъихътин къумек ава, низ ва гъыкъ гузва гегъеншдиз къхин.

Газетдин тираж хъаж хъун патал, зи фикирдалди, рекламадизни малуматриз артух фикир гун. Чи лезгийри маса гузай чилерикай, къвалерикай, машинрикай ва икъл мад делилар, малуматар гун хъсан я. Чи шаиррин, писателрин тиражрикай ва а табар гъинай къачудатла, газетдин эхиримжи чина чап ийин.

Чи патара консервиярдай заводар, цехар вучиз эцигзавач? Ур-сатда чи бизнесменар, банкирар, чехи къуллугърал алай ксар гзаф ава. Бес чи районра са гъвеччи завод, нек, сар, як, емишар гъялдай цехар кардик кутас жедачни? Чи агъалийри битмишарзавай яр-емиш гъниздатла чизвач, къиз гадарзава ва я кепекрай маса хуниз мажбур жезва. Гъульзар хайила, мад къвалахал гъил хъфизвач. Чехи шегъерра авай чи халъдин векили чеб авай чайра шей маса хгудай чакаяр жагъуриз къумек ганайтла, я туш хъи чи гадаир гъанра чин гъччилик кваз къвалахрик кутунайтла, хъсан тир. Интернетдикай менфят къачуна, абурукайни къхин чи газетда.

Къуру ихтилатри са затни арадал гъидач. Ша чун гъакъики кратал элчичин, вири сад жен, рекъер-хуълер жагъуриз, къейднавай ва маса месэлайрин гъялин.

Чахъ Москвада эцигунардайбур, карчияр, чехи къуллугърал алай-бур, банкирар, чехи компанийрин иесияр, фирмаяр тимил авач. Госдумадин депутатри, ФЛНК-ди, чи Халъкъдин Собранидин депутатри, министррини чинин меслятар, теклифар газетдин чинал гъанайтла, хъсан тир.

Жегъилприз артух фикир гана къланда. Чи студентрикай, цийи шейэр арадал гъизвайбурукой, жегъиль алимрикай къхин ва абуруз чипизни газетда гаф гун лазим я.

Гъульзар тифенвай къве лезги рушан маъкалайар газетдиз акъватнай. Гъахътин субай гадаирни авайди я чи хуърера, чин гизанар кутас тахъанвай. Къисмет я лагъана акъвазун дуъз туш, къисметдихъ ялунни галайди я эхир. Гъакл хайила, гъахътинбурузи гуруьшши жедай рекъер ачуҳин. "Лезги газет" себеб яз, къуй чи жегъилрин баҳтар ачух хурай.

Газет рангунинди, са 28-30 чин авайди яз акъуднайтла, хъсан жедай.

Гъелбетда, чал хъуниз, акъалтзавай неисил тербиламишуниз, марифатдиз, чехиди-гъвеччиidi чир хъуниз талукъ маъкалайар мадни гзаф хъана къланда. Теклифар газет келзавай маса юлдашрихъни хъун мумкин я. Къуй абуру къилизни акътратай. Лезги халъдихъ еке агалкъунар, редакциядин коллективдихъ мягъкем сагъламвал, яратмишунрин рече еке гъевес хъун зи мурад я. Квез гъуърметзавай, къу къвалахдиз гъамиша къимет гузвай, датана газет хтунал вил алай кас я зун.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 27 ОКТЯБРЯ

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11:30 Местное время. Вести Дагестан
14:30 Местное время. Вести Дагестан
17:10 Местное время. Вести Дагестан
18:30 Реклама
18:35 «Парус надежды»
19:00 «Акценты». Аналитическая программа Ильмана Алипулата
19:35 Местное время. Вести Дагестан
РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультифильм
08.20 X/ф «Грациозо»
09.30 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дагестан
10.40 X/ф «Жди меня»
12.30 Время новостей Дагестана
13.00 «Служка Родине»
13.30 «Все грани»
14.00 Мультифильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Человек и право»
16.05 Мультифильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05 ги» в прямом эфире
17:35 Д/ф «Два орла»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Преступление и наказание»
21.40 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала

23.20 Спорт на канале

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Т/с «Репортеры»

01.55 X/ф «Тесс»

04.40 Д/ф «Мир природы»

05.30 X/ф «Мать и мачеха»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».

9.00 Новости.

9.15 «Контрольная закупка»

9.45 «Жить здорово!» (12+).

10.55 «Модный приговор».

12.00 Новости.

12.20 «Сегодня вечером».

14.25 «Время покажет».

15.00 Новости.

15.15 «Время покажет».

16.00 «Мужское/Женское».

17.00 «Надеине со всеми».

18.45 «Давай поженимся!»

19.50 «Пусть говорят» (16+).

21.00 «Время».

21.35 Т/с «Григорий Р.»

23.30 «Вечерний Ургант».

0.00 «Познер» (16+).

1.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей» (16+).

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России» (12+).

9.00 «Кузкина мать. Итоги». «БАМ-молодец!»

9.55 «О самом главном».

11.00 «Вести» (12+).

11.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

11.50 «Вести. Дежурная часть»

12.00 Т/с «Тайны следствия».

13.00 «Особый случай» (12+).

14.00 «Вести» (12+).

14.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

14.50 «Вести. Дежурная часть»

15.00 Т/с «Сердце звезды»

16.00 Т/с «Пока станица спит» (12+).

17.00 «Вести» (12+).

17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

18.00 «Сегодня».

19.00 Т/с «Каменская» (12+).

19.30 «Прямой эфир» (12+).

19.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

20.00 «Вести» (12+).

20.50 «Спокойной ночи, малышы!»

21.00 Т/с «Уйти, чтобы вернуться» (12+).

0.40 В октябре 44-го. Освобождение Украины.

1.00 Новости.

1.15 Т/с «Мотель Бейт» (16+).

2.05 «Надеине со всеми».

3.00 Новости.

3.05 «Мужское/Женское».

4.00 «В наше время» (12+).

21.35 Т/с «Григорий Р.»

HTV

6.00 «НТВ утром».

8.10 X/ф «Над Тиссом».

9.45 X/ф «Дети понедельника» (12+).

11.30 «События».

11.50 «Постскриптум» (16+).

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Возвращение Мухтара» (16+).

11.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

12.50 «В центре событий» (16+).

13.55 «Простые сложности» (12+).

14.30 «События».

14.50 «Город новостей».

15.10 «Городское собрание» (12+).

13.20 «Суд присяжных. Окончательный верdict» (16+).

14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

17.30 «События».

17.50 Детектив «Чисто английское убийство».

18.00 «Среди мертвцов».

18.25 «Право голоса» (16+).

19.30 «Город новостей».

19.45 Т/с «Бывшая жена» (12+).

20.00 «Сегодня».

20.00 Т/с «Карпов 3» (16+).

23.00 «Анатомия дня».

23.00 Т/с «Братаны» (16+).

0.55 Т/с «Проснемся вместе?» (18+).

0.55 Т/с «Без обмана». «ГОСТИ или ТВ» (16+).

0.00 «События. 25-й час».

0.30 «Футбольный центр».

1.00 «Мозговой штурм. Конфликтология» (12+).

1.25 «Петровка, 38» (16+).

1.30 «Званный ужин» (16+).

1.45 Т/с «Пуэрто Агаты Кристи». «Убийство по алфавиту» (12+).

1.50 «Пуэрто Агаты Кристи». «Убийство по алфавиту» (16+).

1.55 «Петровка, 38» (16+).

1.55 «8 1/2 Евгения Примакова».

2.50 «Дикий мир».

3.05 Т/с «Государственная защита».

5.00 Т/с «Супруги» (16+).

пятница, 31 октября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11:30 Местное время. Вести Дагестан
14:30 Местное время. Вести Дагестан
17:10 Вести - Северный Кавказ
18.35 Мир нашему дому
18.55 Литературный ковчег
19:35 Местное время. Вести Дагестан
РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гамали заманги»
08.00 Обзор газеты «Хакасият»
08.10 Мультифильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Марокко глазами гурмана с Нардой»
09.25 Х/ф «Труффальдино из Бергамо»

12.00 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанская ритмы»

12.30 Время новостей Дагестана

12.55 «Колеса»
13.45 Д/ф «Абдулла»

14.00 Мультифильм

14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Т/с «Правое дело»

16.30 Время новостей Дагестана

16.50 «Год культуры на РГВК»

18.20 «Наши дети»

18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлыр гете, халък гетмес»

19.30 Время новостей Дагестана

20.00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».

9.00 Новости.

9.15 «Контрольная закупка»

9.45 «Жить здорово!» (12+)

10.55 «Модный приговор».

12.00 Новости.

14.20 «Время покажет».

15.00 Новости.

15.15 «Время покажет».

16.00 «Мужское/Женское».

17.00 «Жди меня».

18.45 «Человек и закон».

19.50 Телегра «Поле чудес».

21.00 «Время».

21.35 «Голос» (12+).

23.40 «Вечерний Ургант».

0.35 Т/с «Как разбудить спящую красавицу» (12+)

2.10 Х/ф «В ночи» (16+).

4.20 «В наше время» (12+).

5.10 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России» (12+).

8.55 «Мусульмане» (12+).

9.10 «Родовое проклятие Ганди» (12+).

10.05 «О самом главном» (12+).

11.00 «Вести» (12+).

11.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

11.50 «Вести. Дежурная часть» (12+).

12.00 Т/с «Тайны следствия» (12+).

13.00 «Особый случай» (12+).

14.00 «Вести» (12+).

14.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

14.50 «Вести. Дежурная часть» (12+).

15.00 Т/с «Сердце звезды» (12+).

16.00 Т/с «Пока станица спит» (12+).

17.00 «Вести» (12+).

17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

17.30 Т/с «Каменская» (12+).

18.30 «Прямой эфир» (12+).

19.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

20.00 Т/с «Репортеры» (12+).

01.55 Д/ф «Дорогами Дагестана. Аваро-Кахинская дорога»

02.15 Х/ф «Ирод Великий»

03.50 Т/с «Правое дело»

04.35 Д/с «Мир природы»

05.25 Х/ф «Живет такой парень»

СТС

6.00 М/ф «День рождения бабушки».

6.35 М/с «Смешарики».

6.40 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).

7.00 М/с «Черепашки-ниндзя» (12+).

7.30 М/с «Клуб Винкс - школа волшебниц» (12+).

8.00 Т/с «Воронины» (16+).

9.00 Т/с «Воронины» (16+).

9.30 Т/с «Любит - не любит» (16+).

10.30 Т/с «Светофор» (16+).

11.00 МастерШеф (16+).

12.30 Шоу «Уральских пельменей». Май-на! (16+).

13.30 Т/с «Воронины» (16+).

14.00 Т/с «Воронины» (16+).

15.00 Шоу «Уральских пельменей». Год в сапогах (16+).

18.30 Т/с «Воронины» (16+).

19.00 Т/с «Кухня» (16+).

21.00 Шоу «Уральских пельменей». Как я провел это (16+).

22.15 Шоу «Уральских пельменей». Не вешать хвост, ветеринары!

23.30 Большой вопрос.

0.30 Боевик «Адреналин 2. Высокое напряжение» (США) (18+).

2.10 Хочу верить (16+).

2.40 М/ф «Отважная Либи».

4.25 Не может быть (16+).

5.20 М/ф «Попугай Кеша и чудовище».

5.50 Музыка на СТС (16+).

REN TV

5.00 «Следаки» (16+).

6.00 «Верное средство».

7.00 «Информационная программа 112» (16+).

17.30 «События».

17.50 Детектив «Чисто английское убийство». «Прошлогодняя моя» (12+).

18.25 «Право голоса» (16+).

19.30 «Город новостей».

19.50 Х/ф «Иван Бровкин на целине».

21.45 «Петровка, 38» (16+).

22.00 «События».

22.30 К. Новикова «Жена. История любви» (16+).

0.00 Х/ф «Ребенок к ноябрю» (16+).

1.50 «Петровка, 38» (16+).

2.05 Д/ф «Сверхлюди» (12+).

3.35 «Осторожно, мошенники!» (16+).

4.05 Т/с «Исполнение любви» (12+).

15.00 «Семейные драмы».

16.00 «Не ври мне!» (16+).

17.00 «Не ври мне!» (16+).

18.00 «Верное средство».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: Обед за 30 минут.

7.30 Не болейте, здравствуйте! (16+).

8.00 «Новости 24» (16+).

8.30 «Званный ужин» (16+).

9.00 «Великие тайны древности» (16+).

12.00 «Информационная программа 112» (16+).

17.00 «Следаки» (16+).

18.00 «След. Пара» (16+).

22.50-1.50 Т/с «След. Пара» (16+).

2.35 Т/с «Детективы. Массажистка» (16+).

TB-3

6.00 М/ф.

9.30 Т/с «Мастер и Маргарита» (16+).

10.30 Т/с «Собачье сердце» (12+).

11.30 М/ф «Гадалка» (12+).

12.30 Д/ф «Гадалка» (12+).

17.00 Т/с «След. Человек» (12+).

18.00 Т/с «След. Любовь» (16+).

19.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

20.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

21.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

22.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

23.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

24.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

25.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

26.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

27.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

28.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

29.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

30.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

31.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

32.00 Т/с «След. След. Трех» (12+).

33

Лезги чалал сифте фильм

Дагъви ШЕРИФ

Ахцегъя ял язвай заз лезги чалал киннофильм түккүрзәвайдақай - сифте чубарук майдандыз ақуудазәвайдақай хабар хъана. Эхъ, гыч садрани чи дидед чалал кинофильм гъазурнавайди туш. Сесер-ванерин ери-бине чирна, пакамахъ фад фильмдин бяза паяр түккүрзәвай Ахцегъя райондин Мичегърин хурульз рекье гъатна.

Къуркаларин хурулайзи рекъин юлдаш, машиндин рулдихъ галайди Сафидин Эскерханов хъана. Ингье чун Ахцегъя ваңын къерехдай дагъдин рекъерай физвайла чир хъайвал, Сафидин Эскерханов гъя и фильмда хурулын кавха Кичибекан ролда къугъваз физвайди я. Адахъ галаз сувьбетарна, са легъзеда чун къведни кис хъанмазди, ам кинодин иgit Кичибекан гафаралди рагаз башламишна. Ада икъл, вичин гафар чирзавай, ролдиз гъахзавай, вичи-вич гъазурзавай. Бес гыкъ хъи, жуван дидед чалал сифте яз түккүрзәвай фильмда къилинбурукай тир са ролда къуѓун вилик ква.

Мичегъвир вири кас авачир, чилик квайса квалин вилик квати хънвай, къуншидал алай са дишегълиди хърак ацуқынна фу чразвай, жегылар дагъда хиперив, маларив фенвай. Са вахтунда хипехъанрал, Ахцегърин къеле хвей къегъалдалди машгъур Мичегърин хурые алай вахтунда, чадин агъалийрин сиверай, 20 кваль-хизан ама.

Келзәвай гъар са касди, ъелбетда, кино квекай ятла, адан режиссер, игитар вужар ятла, адан тъвар гыкъ ятла, гъадаз итижазвайди я. "Намус гъинава?" тъвар алай, лезги чалалди гъазурзавай сифте фильмдин режиссер ашукъ Алихан (Мегъамедрагымов) я. Вичиз Лезги Иви тахалус къачунай ада, гъакъикъатдани, лезги медениятда, тарихда амукъдай гел тадай хътин кам къачунва. Ашкара тирвал, Алихана, "Глухарь" сериалда, Белоруссияда түккүрнавай "Гъеччи ватан" фильмда къугъвайдалай къулухъ, вичин алакъунар режиссериллин рекъе къалуриз чалишишвалзала. Пешекарвиллин рекъе, винидихъ тъвар къве фильмда къугъвайдала чир хъайи цийи заттар жуван хайи чилел, хайи чалал майдандыз ақуудун - им, ъелбетда, дамарра лезгидин, халис дагъвидин иви газвай къегъалрилай алакъдай кар я.

- Лезги, лезги халъкъдин ашукъ, пешекар режиссер яз, дұньядал вуч туна лугъун тавун патал жуван халъкъдин тъвар мадни вини дережадиз хажакун, Советрин дөвирдин сифте кылера чи агъалийриз акур четинвилер, азабар цийи неслиздиз къалурун ва абуруз къимет гун патал ингье за 1936-йисара квиле фейи вакъиатрикай фильм түккүрзид башламишна, - лугъузва ашукъ Алихана. - Ихъгин фикирар аваз газаф вахт тир, амма кутугай чка, сегнене, ксар жагъин тийиз, дұз къведатла тийижиз, руъдай са гъихътин ятлан къурхуни аваз са къадар вахт хъана. Инсандин клан хъайила, вири арадиз къведа лугъудай бубайрин мисалдан амална, спонсорар тахъунизи фикир тагана, Белоруссиядай тир жуван таниш дишегъель, кинооператор Наталья Бущевичазни теклифна, вири харжияри жуван хивез къачуна, ингье

къвалахдик эгечина. Эвездин пулар хгун хиве къазвайбурни ава. Килигин, зи харжияр къванин чадал хиз жедатла..., - сувьбетзева Алихана.

Эхъ, фильм камерадиз къачузвойди Белоруссиядай тир тәжрибалу оператор, вичин гыликий са жерге фильмаярни гъар йикъян хабарар хкатнавай руш, Белоруссияда "Гъеччи ватан" фильм түккүрдайла Алиханхъ галаз таниш хънвай Н.Буцневич я. Килигин и баркаллу дишегълиди вуч лугъузватла вич Дагъустандыз атунай, къвез гъазур хънвай. - Дагъустан. И региондикай хабар хъайила, сир туш хъи, неинки россиявийрин, къунши улквейрин агъалийрин вилерикайни гъамиша дявеяр авай, ягъунар авай, хъиткынарзай чка карагзава. Заз жуван къвалах пары кланда. Иниз-аниз, такур чкайриз фин, сейр авуним, лугъуз жеда, зи азар я. Дагъустандыз къвез гъазур хъун патал жуван диде-буба, мукъва-къилияр секинарна кланзава. Дагъларин улквейдикай гъар жууре мақъалаяр, ктабар келзәвай. Ингье зун атана агақнава Дагъустандив, Ахцегъя райондин, зидуст Алиханан гъеччи ватан Мечегъив. Ми-

гъинаватла чириз алахъзава. Дишегълийри кавхадизни милиционердиз атлугъай жавабар гана. Икъл, дишегълияр къерехдихъна, абуру къведни чубандин къвализ гъахъна. Кесиб къвале, цай тунвай пичинин вилик чилел Ибрағим (къугъвазвойди - РД-дин күлтүрадин лайихлу работник, ашукъ Осман Мегъамедрагымов) вичин хвани (къугъвазвойбур - Нариман ва Алихан Мегъамедрагымовар) галаз ксанва. Ракахъяй тегъерди ам ахварай авудна. Саламни тагана, атай эвер тавур мугъманар акур къвалин иеси перт хъана. Аял, ахварай аватна, бубадин къулухъ чуныхъ жезва. Милиционерди Ибрағимов саки раҳаз тазвач. Кичибекан эмирдадли милиционерди Ибрағиман гъилер күтпүнзава. Аял гъарай къилел алаз къвалий ақытна катзава, дидедикай күмек кланз, адан перемдин цен къуна шеҳзазава. Ибрағим къвалий ақуудна тухузва. Къуншиди гъахъвал жагъурун патал хурульвияр къватзава. Кичибекан элкъвена Ибрағиман къвализ гъахъ хъувуна, къуд пата та вил экъуруна, цурун къажъанни цлак квай, гъирен къурунавай як вахчуна, си-вел хъвер алаз хъфена.

Икъл, къвалин, хизандин иеси къуна тухзана. Адан паб аялни гваз ялгъуз амукъна. Абурун гъам-хажалатдихъ и кыл а кыл авачир. Къуншири, мукъва-къилияр абуру секинарзава. Гъуль сургүн авурла, вил рекъел алаз хвайи Аминат, гъамунни къуна, са вацралай рагметдиз фена. Етим аял хурулын кавхади аялрин къвализ ракъурна...

Вахтар къвез алатиз, 1965-йис алуқана. Шеърдай хурульз балкъандаллаз са жегъил хтана. Ада дагъдин тіебатдикай лезет хкудзава. И жегъил Ибрағиман 35 иис хънвай хва я. Ам хтулдин меҳъерал хтанвайди тир.

Дагъвийрин адетрай меҳъерар къиле физва. Сасан гульгъуниз зульне-далдамдин ван къилеллаз атанвайбуру шадвиллерзава. Ингье свасни балкъандал ацукъарна... Атла патал, кимелай къарағына, мискиндиз физвай яшлу итимар ақваззана, меҳъериз килигзава. Гъя и легъзеда Ибрағиман хва, ақвазнавай итимар акурла, абурун патав фена. Салам гана, каш-мекъна ва меҳъерик теклифна. Са-садаз гъиль ядайла, ада кавха хъайи Кичибекан чир хъхана. Вич Ибрағиман хва тирди, гыкъ вичин буба "кулак" я лагъана сургүннатла, дявиден ийсара кесибрин аялар яш тамам тахъманз фронтдиз ракъурната, девлетлубурун веледар, яшар тимиларна, гыкъ хурые тунатла, виликан кавхадин рикъел хана.

Вири алай чадал, Ибрағиман хци кавха тир вахтунда Кичибека халъкъдин иви гыкъ хъванатла лагъана... Хурульвияр Кичибекакай яргъаз хъана. Жегъилди Кичибекан рикъел, гыкъ ада Ибрағиман бубадин къвале аяв къаб-къажакни чуныхъна, вичин къвализ хутахнайтла хана. Амма савадлу жегъил, меҳъер ясдиз элкъуэр тавун патал, Кичибека дала элкъуэрна, вичин хайи къвал галайвал фена. Адан вилерал нақъвар ақъалтна. Патав хтай дустари ам секинарзава...

Күрледи, ихътин вакъиаяр аквада чаз лезги чалалди түккүрзавай фильмдай. Ашукъ Алиханаз вичин мурад къилиз ақуудиз Ахцегъя райондин Күлтүрадин къвалин работники, Мичегърин хурулын агъалийри, Лезги муздратамеатри, "Алпан" кинностудиядина вири "Дагъустан" ВГТРК-дин къуллугъчи тир Исмаил Къурбанова, Целегүнин юкъван школадин 11-класдин ученик Равиль Шагъбанова къумекзава.

* * *

Хъсан къвалах я лезги чалал фильм түккүрзид, жегъилриз чи бубайриз акур четинвилер, тарих чиран. Ала аямдин жегъил патал алатай асиридин и вакъиаяр са ақъван итижлубур туш. И сеферда вичиз са къадар тәжрибани къачуна, ашукъ Алихана къведай сеферда чи дөвирдин жегъилриз итижлубур тегъерда итижлубур карикият, абуру патал тербиядин тарс жедай фильм түккүрдайдахъ инаниш я. Мубаракай! Югъур хъурай, Алихан!

Сафидин Эскерханов кавхадин ролда

Осман Мегъамедрагымов чубандин ролда

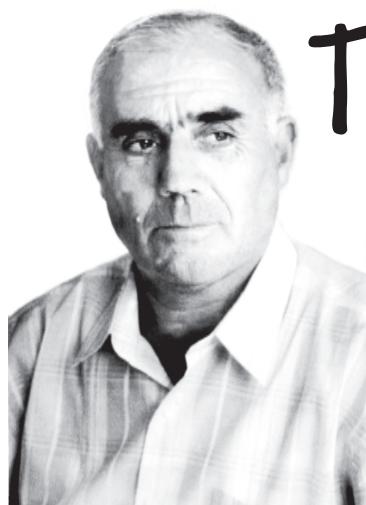
Нариман Мегъамедрагымов Ибрағиман хчин ролда

Межид Мекхидов милиционердин ролда

Съёмкайр ийизвай вахт

Нариман К'АРИБОВ

Зул

Ингье мад са атана зул -
Ийкъар вилел нагъв алай,
Марф къвазватлан туш зун сугъул
Рикле гатун рагъ ама.

Авахъзава шимедин чиргъ
Яру дагъдин синелай.
Теспача квай дурнайрин циргъ
Фена лап зи къилетай.

Вирт хъз ширин ципицдин кул
Ава чилижер алкъана.
Ичин тарци экъисна кул -
Бегъердивди алгъана.

Ингье мад са атана зул,
Чаз пуд вацран мугъман яз.
Накъ къацу, къе рагъут я тул,
Къvezvai хъутильни лишан яз.

* * *
Ичин тарцин залан хел
Алгъанва чилел,
Галукъай хъз хци хъел,
Пеш аватна цел.

Хъипи, яру рангарин
Алукъна партал,
Къери там квай рагара
Вацу тунва къал.

Зул атанва нубатдин,
Хабар хъухъ, дуст, ваз.
Тлалаб тавур савъкът хъз,
Чаз бул марфар гваз.

Ракъини мад чимивал
Хгузмач бегъем,
Дегиш хъанва адан гъал,
Акакъзмач тлем.

* * *
...Ичин тарцин залан хел
Алгъанва чилел.
Татанамаз зулуз хъел,
Кватла тадиз, эл!

Къуруш

Гъетерихъ галаз гъил-гъилева
зи хурунъ,
Булутрин винел къаршиламишиз
рагъ,

Кимел хуш сувъбет, зарафат,
хъурунъ.
Рушар ава - гъар сад са къукъей
чирагъ.

Цукъверин атир гала чемихъ,
къаймахдихъ,
Пагъ, гъикъван дадлу я нисини
сувъзм!

Камалэгълияр ава гъар са
уймахда,
Вири миллетрикай къадай стхани
еене.

Чехи тариҳда эбеди тир тъвар,
Игит рухвайрин ватан я инаг,
Гъатта намерддизни ахъа тир
раклар,

Мергъяматлувилин майдан я инаг.
Гатфариз, гатуз алайди вичел
Пак пайдахдин ранг -
къацу либас я.

Вичин тъварцелди
шадарздавай эл,
Ихътин хури авай зун бахтлу
кас я!

Тена ава шигир къвил...

* * *
Жегъил чавуз алукъна тик шаламар,
Ви яйлахра къекъвена зун,
хай хури.

А вахтарихъ къени зи вил галама,
Заз чал кхъир илгъамдин пай гайи
хури.

Вил галама Таран къилихъ,
Мезредихъ,
Чиг аламаз къватлай мулдин
цукъвер за,

Шад авазрихъ Фетиханан
зурнедин,
Гур межлиспра ийидай зарб
къульдер за.

Вахтар хъана, зи такабур
юрд-ватан,
Гагъ сергъятдал, гагъ яргъал тир
рекъера,

Пакдиз хвена жуван намусни
виждан,
Давам гана зидвилериз, мекъериз.

Амма ятлан, аскер яз зун амазма
Ви жергедин, жагъурнач за асант
бахт,

Къурушви лагъай чехи тъвар ала
зал -
Зун паталди виридлайн масан
бахт!

* * *
Ша, чун фин, яр, къацу тулал -
Мезредин тулал,
На къунерихъ вегъ яру шал -
Заз къани партал.

Бишмедин хкуда хал -
Пелел алай хал.
Алукъла мад назик туплал -
Лишандин туплал.

Рахадайла векъел итек,
Яр, зун вахъ галаз,
Чи сир-сувъбет ван хурай тек
Мезредин тулаз.

* * *
Мезредин тул цукъведава -
Гад я инин ранглу бере,
Мезред тбула чун къвед ава,
Звал татанамаз гъеле хурел.

И къил - а къил къекъвезва чун,
Галатзавач, галатзавач.
Чигедин це эхъвезва чун,
Хури риклел алатнава.

Къекъведа, яр, чун къвед ялгъуз
Риклерин цай ацукъдалди,
Шалбуз дагъдин винелайтлъз
Ваз ухшар варз алукъдалди.

Хай чилин и гъурчег тул
Чаз къведазни масан хъанва,
Тавазвилер бахшзвавай бул,
Муътъбатдин макан хъанва.

* * *
Нукъле вилер мартдин къиляй,
Таквадайвал къуль яз,
Экъечнава къайи чиляй,
Ачуц цав хъиз вили яз.

Хъутильзама гъеле пешер,
Танарни лап зайдиф я,
Къу чанарал ийидач хер -
Атлудач за - гъайиф я.

Къун акурла риклел хиз
За алатай жегъилвал,
Гена ава шири хъиз,
Аладариз сефилвал.

Къу гъурчевал элкъуэрза
Саф ашкъидин гафариз,
Нукъле вилер атанвай заз
Муштулух гваз гатфарин.

Март, 2014-йис.

* * *
Гена фин чун, зи къани яр,
Мезредин тулал.
Вуна кватла бул алуванар,
За теснин чал.

Чи риклерин шадвилай,
Ашкъидив ацлай,
Хай элдин садвилай,
Муътъльгъдай вацлар.

Яру дагъдин ценерив къван
Тухванвай рекъер,
Дережаяр дагъ хиз къакъан,
Жуэртлу лекъер!

Гена бахшин за риклин чал
Дидейриз хурунъ,
Хабар къадай чи гъал-агъвал
Мецерив ширин.

Эренлерни зи къани яр
Гъатрай ширда,
Паквилелди вири дуњня
Тунвай сувъуруда.

Вуна къватла бул алуванар,
За теснин чал,
Татанамаз маргъухъанар
Мезредин тулал.

Чумалдин тар

На иридра йисан къене
Акъудзава цукъ,
Безетмишиз къуза, гъуне,
Къил хажжна тик.

Зул атайла, гуда паяр
Элдиз чи хурунъ,
Хилералай яру цаяр -
Чумалар ширин.

Ви либасдай ашука я зун -
Хуш я заз ви цукъ.
Чи тамара, масан тар, вун
Тахъурай эксик!

* * *
Ал михекар, ал бубуяр -
Лезги чилин безекар я!
Къуруш, Миграгъ, Дербент, Гияр...
Чаз ассирин дестекар я.

И маканар хуш я риклиз -
Виртледилай ширин я заз,
Хъутильз чим я, гатун циклиз
Дагъдин шагъвар серин я заз.

Шарвилияр хай юрдар
Зи пак намус, виждан я зи!
Яламани Шабран, Къусар...
Са Лезистан - Ватан я зи!

И ватандиз къуллугъ ийиз,
Дуъз рекъелай алатдак зун.
Элдиз девлет буллух ийиз,
Умуърлухда галатдак зун.

* * *
Самур вацун цийи мукъьевел
Шад межклиса аватлан эл,
Яд къве патахъ пайнава луз
Алатзавач вацун дерт - хъел.

Хурунъ, къвализ ван жедайвал
Лепейри мад тикрарзава:
- Къуразвай там - чехи завал
Къуне вучиз инкарзава?

Ихътин гъалдал жемир рази,
Сес хажа Дербент, Гияр...
Хай мулкар масан, азиз
Геж тахъанмаз хуихъ, лезгиар!

* * *
Къвана марфар,
Къвана живер,
Хъана гатфар -
Ханум иер.

За цан цазвай
Нукъле пиплел
Яр атана,
Мецелзас хъвер.

Темен гана -
Багъа савъкът.
Артух хъана
Зи гуж - къуват.

Пака мад гур
Сеътер жеда,
Зи никлел бул
Бегъер жеда!

* * *
Вун авай поезд хъана, яр, утмиш
Физва ам яргъаз - къибле
улькведиз,
Гъайифдай зи рикл жезва

къавурмиш,
Шишинал алай якун тике хъиз.
Перрон иччи я - зун алама тек,
Хъжезмач агъуз ваз юзурай гъил,
(Мад са къакъатун низ я, лагъ,
герек?)

Лугъуз, фикириз, элкъвезва
зи къил.
Амма чида заз: хкведа вун мад,
Захъ авай тек сад - зи багъа
девлет!

Пашманвал квахъда, хъжеда
рикл шад

Бахш хъувурла на плузарин ширбет.
* * *
Жегъил вахтара заз чидай гъузел,
Вун хъуредай зал "гъелелиг"
лугъуз.

Къе а вахтарин амач жигъир, гел,
Садбур хъанва жуфт, масадбур
ялгъуз.

Умуърдин терезри алцумзава
чун,
Ашкъи алцумдай аватла терез?
Саклани хиялдай акъатзава вун,
Гъар риклел хтала, къил ава
элкъвез.

Къе зунни сагъ я, вунни саламат,
Яр гъалтзава зал хъфейла
хурунъ,
Кланивал тиртла, тахъайлла ягъанат,
Жегъил вахтара на авур хъурунъ,

Жузадай багъна жагъизвач саклан.
(Анлай къулухъ гъикъван
"авахъна ятар")

Гила жухзунни къуз гerek я къван?
Лугъуз, тикрариз, зи рикл жезва тлар.

* * *
Лезги чалан гъарфарики
Зи ширигин циргъ хъана.
Ширидавай гафарик квай
Мана ваз фад чир хъана:

Лагъана зун кланивилин
Эбеди саф лишан я,
Ви мердвалин, къенивилин
Заз гъамиша масан, яр.

* * *
Гатфар атайла, хъхана мад уях,
Хилера гуж туна, юзана къавах.

* * *
Нукъле "цив-цивна" чиредин
къилел,
Амалдар кациз атурдай луз хъел.

* * *
Бахтлу маканар я Къуруши
Миграгъ,
Сифтебурукай яз къабулзавай рагъ.

* * *
Иифен къулализ акуна мад заз
Чарчардин цера эхъвезаваз варз.

* * *
Самурдин лепеяр гена хъана шад,
Мукъвелай фейла мехъерин
тларал.

* * *
Къалин векъерай къудгунна ачкар,
Гъуручхъандай хъана жеди
хабар.

* * *
Бубади арха къуна хцикай,
Хци, пиян яз, "арха" - тарцикай.

Бейтер

Жегъил йисар - вахт, сувар я,
Дуъз акуудиз чир хъайтла.
Къузыувални бахтлувал я,
Асайиш умуър хъайтла.

* * *
За ракъиниз гана салам,
Ишигълаван авур зи къвал,
Артух хъана гена илгъам,
Къелемдикай хкатан чал.

* * *
Зи чалар зи девлетар я,
Къайнар рикл битмишавай.
Шириналхар - къенфетар я,
Келзавайда дадмишавай.

* * *
Клан хъайила чарчардин яд,
Риклел аял вахт хтана.
Квар къуыневаз экунахъ фад
Булахдал фир вахт хтана.

* * *
Шалбуз дагъдин къужаҳдавай,
Зи хури, за вал дамахзава.
Вун жуздардаз гуда жавав,
Даим мецел къаймах алаа.

* * *
Дербентдин тъвар ала мецел,
Хуш сувъбетиз къале-къале,
Цлараллай асиррин гел,
Шумуд тарих акур къеле!

* * *
Газф бейтер хъенатлан,
Мад къхидай гъевес ава.
Зи гъар цларце диде - Ватан,
Хай чилин нефес ава!

Сентябрь, 2014-йис

Жуваз

Цийи ктабар

Пакизат ФАТУЛЛАЕВА:

“Им зазни ваз багъиш авур дульяя тир...”

Жамиля ГЬАСАНОВА

Дагъустандин ктабрин чапханади алай ийсуз, пудвишдан къадарда аваз, лезгийрин тівар-ван авай шаир, журналист, публицист **Пакизат ФАТУЛЛАЕВАДИН** “Чешне” тівар алай ктаб келдайбурув ага-къарнава.

Пакизат Бейдуллаевна Фатуллаева 1948-ийсуз Сулейман-Стальский райондин Агъа Макъарин хуерье дидедиз хъана. Ада Дагъустандин Огни шеъдердин школа-интернат, Дагъустандин университет ва Москвада Литературадин институт күтаятна. Гзаф йисара печатдин идарайра ківалахна. Алай вахтунда ам “Дагъустандин дишегъли” журналдин редактор я.

Пакизат Фатуллаева цүдрапди шириррин, поэмайрин ва абурукай ибарат ківатларин - “Бубурин чуыл”, “Зи экуй ківал” ва мсб. автор я. Адан эсерар урус ва Дагъустандин халқарин чалариз таржума авнуна.

Цийиз чапдай акъатнавай ктабда жуэрба-жуерье жанрайрин эсерар - ширир, гыкаят, драматургия, публицистикидин макъалар, очерк-кар ва таржумаяр гъатнава.

Ктабдиз кхъенвай сите гафуна шаирди адаз “Чешне” тівар вучиз ганватла, келзәвайды гъавурдик кутава: “...гыссерин, фикиррин, къалабулухрин төбиивилин чешне, лезги чалан мумкинверин чешне.

Идалай гъейри, зи фикирда “чешне” гафунин мадса мана, ибара авай: “гамунин чешне”. Адет яз, гам, гибе, халича храдай члавуз, дөйн дөвирра лезги устадри яратмишнавай чешнейрикай менфят къачуда... За ам, умъур, чешне яз, жува хранавай гам хъизни къатлувай...”

Дугъриданни, Пакизат Фатуллаевадин цийи ктабдиз вил вегъейла, чазанай адан гзаф йисарин яратмишунрин зегъмет, адан илгъамдин къетенвал, фикиррин деринвал ва камалувал къатлудай мумкинвал ава.

Пакизат Фатуллаевадин лирикадин эсеррикай рахун хъайитла, абурун гзаф халқындин чалаз мукъва, келзәвайды, манадин жигъетдал гъалтала, “философиядин” деринвал алцумиз, артух клемвера тван тийизвайбур я. Мисал патал:

Цавун патаз яр акъатна,

Хар акъатна, агъургъан хъиз:

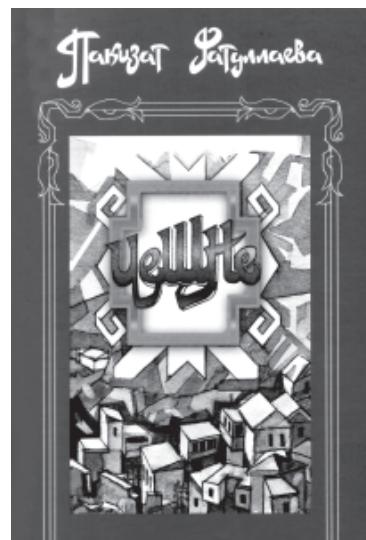
Рубаят

* * *

Агъ, къве падни язава хъи, Самур, вуна,
Зи умудар зазава хъи, Самур, вуна.
“Кукуп! - са хуп!” - ванер аку чульлеравай:
Къеж къурудаз тайзава хъи, Самур, вуна!

* * *

Гъайбатлу кас, ганватлани камал ваз,
Вун аквада яшшу хъанвай аял яз:
Гъамиша и сирлу алем амукуда
Ви секинвал къакъудзазавай хиял яз.

Пака жинжи гар акъатда,
Харж хчалдай яхул хан хъиз.

Ни лугъуда, чи патара
Харж хчалдай ханар амач?
Ханар ама, а ханариз
Туб юзурдай чанар амач.

(“Рагъдан”)

Шириррин тематика жуэрбажуерье ятлани, амма гышир къа-чуртлани, саки гзаф пай царапар, виле акъадайвал, лезги дишегълидин къисмет акаваза. Имни Пакизат Фатуллаевадин яратмишунрин къетенса тереф я. Лезги дишегълидин къамат адан яратмишунра гын терефдихъяй къалтурна лагъай суалдиз жаваб сад я: намусар гвай, бубайрин адетриз вафалу, сабурлу, хизандихъ, ківалихъ рикл кудай, вичин риклин дернти кисна эздай, лугъудайвал, гъайр-эвер гвачир. Гын са вахтунда лезги дишегълидин къамат - им умъурда датланна вилик физвай терефрикай къулухъ хъанвайдини туш.

Пакизат Фатуллаевадин нубатдин “Чешне” тівар ганвай и ктабда ганвай гыкайярикай рахун хъайитла, абурун игитар хурульн-эгълияр я. Персонажарни жуэрбажуерье хесетрин, къисметринбур я. Икі, мисал патал “Жуван руг” гыкайяда къве дишегълидин къаншар хесетар, амалар чин-чина акъава - Мислиматаин адан къари Гъузелхадин. Мислиматаин хуерье хана, чехи хъана, къисметди шегъердиз акъуднава. Гъузелхани, ам хъиз, хуерье хана, чехи хъана, гузырьулай шегъергъли хъана. Амма къарини свас умъурдиз килигунрал, нефсинал гъалтайла акъалтай къаншарбур я. Гъузелхана дульядин девлетрихъ калтугздавай, мискин дишегъли я. Зегъметдикай рахун

хъайитла, адаз, Мислиматаин хъиз, хурульн зегъмет акунач, я къандач. Хуэр къан хуунин патахъайнин абурун къанивал жуэрба-жуерье я: Гъузелхадиз гатуз хъфена мурабаяр гъазурун къан я, Мислимата лагъайтла, чилел чүгвазвай зегъметдикай фикирзава.

Гыкайядин игитрин къаматар авторди куьруу диалогдин күмек-далди, артухан яргы элячунар, веревирдер галализ, устаддиз ачу-нава. Чал ихътин нефс пичи дишегълияр умъурда, гъайф хъи, тимил гъалтзава:

- Патядиз рахкурай сервис акунайни ваз, Муся?
- Вучтун сервис?
- Рахкурай адаз...
- Ни рахкурай?
- Кашмар! Ни, ни. Хеанахвади вичин. Киевдай. Пуд сервис. Гзаф гуьрчегбүр я.
- Пуд? Пудакай вучда?
- Маса хгүз, конешна. Ваз адан ківал акуртла...
- Түквэн хъиз авани? - Мислиматаин ивилик ххлаз гатумна...

Гъузелхадин къанажа-гъадиз вил вегъейтла, адаз умъур, вичин хчин гележег, сусан фикир акаси яз, маса вилерай акаваза:
- Чан вах, кефиник ххлур къаридиз ихтилат давам хъийиз кълан-завай. Вун мал-шай къаниди туш жеди... Зи авай са хциз ківал ая. Рагъметту Чалабег, ви гъульпүн пала, иччи хучар гваз къвализ хъев-дайди тушир. Ківална гъя! Ах-ла... Кашмар акъатна чаз. - Гъузелхадин пузарар зурзана. - Вич... пуч хъана... Бесследна. Мал мамади авай са Казикан рекъиз харжна. Кіелиз туна, къуллукъидик ку-туна... Абу, ваз чизватла, чан ба-ла, гыл ичиз жезвай крат туш...

Ктабда, чна винидихъ къейд авурувал, Пакизат Фатуллаевадин публицистикидин ва таржумадин эсерарни гъатнава. Таржумаяр лагъайтла, пым ширир хъиз, гъакини прозадинбурни ава. Авторар жуэрбажуерье йисаринбур ва гъар жуерье милләтринбур я: Шекспир, Низами Генжеви, Эффенди Капиев, Муса Мегъамедов, Агъмедхан Абу-Бакар, Иван Бунин ва икі мад. Таржумайри лезги келзәвайбур амай халқарин литературайрихъ галас танишарзава.

Пакизат Фатуллаевадин цийи ктаб келзәвайды патал лап вижевай итижлу савкъат я лагъайтла жеда. Агъадихъ чна и ктабдай са шумуд рубай гузва.

* * *

Тек къве сирдай, суал хайи къветлерик,
Кыл акъатдач гъамта гъич са ультери:
Сад и жив я эхирдал къван чир тежер,
Сад - цав, къунвай куклрух хъана гъетери.

* * *

Чалай бахтсуз и чилел мад вуж хъана?
Къвед къве мукал лувар хайи къуш хъана.
Им зазни ваз багъиш авур дульяя тир,
Гъич дадмишини тавуна фин гуж хъана.

“Хинерин адептар ва меденият”

Жамиля ГЬАСАНОВА

Виш экземплярдин къадарда аваз РСФСР-дин ва СССР-дин образованынин отличник, вичихъ пудкъад ийсан тежриба авай муаллим ИСЛАМОВ Атем Исмаиловичан Хинерин адептарикай ва медениятдикай ктаб чапдай акъуднава.

Им и хурульн тарихда сифте яз хъанвай кар я!

Ктабда гзаф итижлу ма-луматар пътнава. Абу къадим девиррилай хурульн-эгълийри хвенвай ва гилалди чипи фикир гузвой адептар я. Хинер къадим хуерьерикай сад я. Ам чи республикадин кыблепата Азербайжандин сергъятриз мукъва хуерь я. И хурульхъ, амай лезги хуерьерилай тафаватлу яз, ажайиб адептар ва меденият ава.

Икі, ктабдин сифте чинар хиневийрин ківалин медениятдизни адептиз бахшнава. Хиневийри, дагъларин шартлари истемишавайвал, ківалер сад-садак кілана, сихиз эцигзивай. Яни къильди-къильди хажавачир. Ківалин къавар аскланбур, пенжерар гъвечибур тир. Икі эцигунихъ тайин себебар авай. Дагъларин шартлары хуьтлар азгар, мекъибур жеда, и тегъерда эцигнавай ківалера лагъайтла, чимивал хуъз жезвай.

А.Исламова вичин ктабда чини хурульн хизанрин алакъайрикайни лугъузва. Гъвечи агъвалатрал бинеламиш хъана гъизвай мисалар келзәвайбуруз лап хъсан чешне жеда. Гъвечи-чехидаз гъурмет авун, хизанда ислягывал, месятывал хуън ва икі мад - ибури хиневийри хуъзвай лап хъсан адептар я.

Күргъне чхра

Хинер малдарвилет машгъул зегъметчийрин хуерь я. Малкъаридихъ телкъуын, тевлейра селигъя хъун ва икі мад ихътин ерияр кваз ина чини аялар гъечи чавалай вердишарзава. Малдарвилет, зегъметдал рикл алай и халкъди, чини ківалин къене хъиз, магълайрин, хурульн михъвалини хуъзва. Яни элкъенена къунвай төбиятдин гъар са няметдини къадирлувиленди эгечзава.

Хинерин хуерье са девирра машгъур жерягъарни хъана. Гыкхи хъи, гузырьулай төбият авай, жуэрбажуерье векъер-къалар экъечи-зевай и хуерье абурун күмек-далди инсанрин сагъламвал хуъзвай устад жерягъарни авай.

Лагъана къанда, ктаб итижлу шикирләрдини безетмишнава. Къадим памятнирин, ківалерин, гузырел яйлахрингин акунири фикир желбазава.

Хиневийрин халичадин нехишар

Тербиядиз бахшнавай умуръ

Эйзудин САЙДУМОВ

Зи хайди тир Сулейман-Стальский районда кардик квай “Куредин ярар” культурадин макан себеб яз чун маса районрин чириатмишунрин рекье гелтвазтай ксарих галазни таниши жезва. Ахътибурукай садни къе вичикай заз субъбет ийиз кланзавай ва хайди тир газетдин келчийрин фикирдизни гъзвай Докъузлара райондин Къалажухрин хуърят тир Ишреф муаллим я...

Ам кылин образование авай, урус чаланни лезги чалан тарсар гузай пешекар я. Ам муаллимиле квалах ийиз мектебдани, хуърун яшайишдани агал-кунради иштиракзай элугъли я. Гъеле Махачкъалада В.И. Ленинан тъваруних галай университетда студент яз келзавай

Ийсара ада вуздин общественный умуръдани зегъмет чуѓваз хънай. Шегъерда къайда хуъзвай дружинникрин дестедин башчи яз, факультетдин профкомдин член, вуздин художественный самодеятельностдин иштиракчини тир. Студент тир Ийсара ада гъак военный кафедрадани чир-

вилер къачувай. Ам запасда авай капитан я.

Университет күтаягъай 1962-йисалай инихъ ада ара датана мектебда къвалахзава. Тамам 13 йисуз Ишреф муаллимдикай мектебдин завуч хънай. Ада яръгал Ийсара чалан муаллимринг секциядин къвалахни тешкилна. Гъа са вахтунда мектебдин драмат гегъеншарунин кардикни вичин лайхху пай кутуна. Хайди хуъре низам-къайда хуънин кардани ада активидаказ иштиракна. Санлай 16 йисуз адакай МВД-дин штатдик квачир къуллугъчи хънай. Галаз-галаз са шумудра ам хуърун Советдин депутатвиле, райондин Собранидин депутатвиле, хуърун администрациядин къиль язни хънай.

Яръгал Ийсара акъалтзавай несилидиз чирвилер ва тербия гуин рекье къвалахзавай чешнелу муаллимди гъа са вахтунда рай-

ондин “Эренлардин сес” газетда ва республикадин “Лезги газетда” насыгъатдин ва тербия гуин жуъреба-жуъре темайрай материаларни чапзава. “Лезги газетдин” редакциядин колективди адан зегъметдал еке къиметни эзигна: ам Мегъамед Гъажиеван тъваруних галай премиядиз ла-хихлу хъна.

Жаватов Ишреф Примович зегъметдал рикл алай инсан я. Адан къелемдикай “Къалажух: хуърун тарих”, “Лезги халъкдин камаллу келимаяр”, “Лезги чаланни урус чалан мянгъем ибайрин гафарган” ктабар хкатнава. Мукъвара ада къхенвай “Хизан, мектеб ва низам” тъвар алай ктаб чапдай акъатда. Ишреф муаллим Россиядин умуми образованидин гъурметлу работники я. Чи мурад гъурметлу муаллимдих гележегда мадни еке агалкъунар хъун я.

Чаз кхъизва Гъай авачир Гъарай

П.ГЪАЖИМУРАДОВ,
муаллим, зегъметдин ветеран.
Сулейман-Стальский район,
Асалдухъур

Гъурметлу “Лезги газетдин” редакция! Вирибуруз малум тирвал, хуърерин мектебрин муаллимиз Дагъустан Республикадин за-кондад асаслу яз, кудайдан (Цивин ва Кларасар) ва экъунин къезилви-лер тайнарнава.

Сотнерин гъукуматдин вахтара чна а къезилви-перикай менфятыни къаучизвай. Цивин чкадал ххизвай, экъунин жигъетдай къезилви-лер гузвай.

2012-йисуз а закондикдегишишли кухтуна. Гила муаллимри чин пулдих Цивин къачунна, документ райондин УСЗН-дин идарадиз агалъарна кланзава, ахпа гъукуматди муаллимрив гъа къимет вахку-далда.

Лап хъсан закон я. Цивин чкадал въя, мукъвал районрани ава-чиз хъайила, ам гъинай маса къа-чун лазим ятла, лагъанвач. Са шумуд йис я цивин са райондани ава-чиз, и кардин гъакъиндай чнаталукъ тир идарайрин регъберриз къена. Абуру чаз “Закон чирзава. Чун са-вадлу инсанар я, закондин гъавурда чун авазва”, - жаваб гузва. Ихтилат шей чкадал тахъункай физва.

Аллагъдиз шукур, эхиримжи жавабра цивин маса гун мумкин тир чакяр лугъзыва: Махачкъала, Буйнакск, Хасавюрт шеъъэр, Ботлих район ва икмад. Бес дагълух хуърерин муаллимар, улакъни гваз 200-300 километрдиз фин алакъдай каряни? Анаини цивин я гъатин, я - въя. Бязи чакайр цивин въя, чекар маса гузвалда. Им гужуналди му-аллимар гъукуматди алдатмиши тун тушни? 2-3 йис я хуърерин гзаф му-аллимар гъукуматди тайнарнавай къезилви-перикай магърум авуна.

И кардин патахъай “Лезги газет-дин” чиризин материалар акъатайди я. Амма къени и месэла гъялза-вач.

Газ ишлемишавайбуруз регъят я. Кай газдин гъакъи гузва, гъукуматди абурув лазим къадар пулни вахкузва.

2012-йисуз чи гүнепатан хуърерин мектебра газдин чирагъар шад гъалара куъкъурнай. Мумкинвал авай агъалийри чин къвалериз-ни тухванай. Амай жемятрин тлала-бунриз чехибуру 2013-йисуз вири хуърерин агъалийрин къвалеризни газ тухун хиве куунай. Чи Асалдухърени 2013-йисан эхирдай кульчайра газдин турбаяр тваз эгечнай. Са куые амаз (хуъре авайди 3 кульчя) къвалахар акъвазарнава. Гзаф чакайр изрэяр авунатлани, кар чка-дилай гилани юзанвач. Себеб вуч ятлани чизвач. Са бязибуру пул кульчайта хъсанва лугъзыва. Проектдинни сметадин документар түккүльдайлла, къвалахдин са паюноз түккүль-дай адет туш къван!

Къевзэвайди къульд я, халъкди хуътъуль гъазурвилер авуна кланда. Хъйтъульз пицера кун патал кла-расдин ва я цивиндин къайтъира хъун лазим я. Кларасар лагъайтла, са машин 7000-8000 манатдай маса гузва. Жемятрин ахътин пулар авач. Вахтунда газ гъунин къвалахар кульчайнайтла, хъсан кар жедай. Къуй талукъ ксариз ван атурдай!

Гележегдин школа

Желил ЖЕЛИЛОВ,
Бут-Къазмайрин юкъван
школадин муаллим

2013/14 лагъай келунин йис квелди тафаватлу хъана лагъай суалдиз Бут-Къазмайрин юкъван школадин директор Абдуллаев Гъулмет Сейфулаевича икмажаваб гана: школадин коллективиди Дагъустан Республикадин Къил Абдулатипов Рамазан Гъажимурадови-чан къаардалди къабулнавай “Гележегдин школа” ва “Са-вадлу Дагъустан” проектрал къвалахна ва алай келунин йисузни и къвалах давамар хъийизва. Алай йисуз ЕГЭ-яр ва ГИА-яр вахкунин къайдаяр къетенбурт тиртлани, 11-классда келай 34-аялдикай 27-давай ва 9 лагъай классра келай 50 аялдикай 48-давай аттестатар къачуз алакъна.

Школа акъалтларай Гульметова Маринади ва Сайдова Севинжя къизилдин медалар ва тафаватлу аттестатар къачуна. Аялри райондин ва республикадин олимпиадайра, конкурса, спортдин акъажунра иштиракна, лайхху чакъяр къуна ва грамота-яр къачуна. Жалилов Мухтара “Сочи-зи олимпида”, “Чи къуват дусттал”, Исмаилов Рустама “Дагъустандин символика” Республикадин конкурса 2 лагъай

чакъяр къуна ва абур пишкешрзини грамотайриз лайхху хъана. Муаллимрини райондин ва республикадин конкурса иштиракна. Райондин методкабинетдин тапшургъдалди Желилов Желила, Исмаилова Альбинади, Эскерова Марианади, Мамедкеримова Жасминади, Ахъасова Тамилади ачух тарсар тухвана. Чи школа “Гележегдин школадин” проектдин кутунва. И проект тамамарунин мураддалди школадиз компьютердин классар, универсальный IT-парк (информационный технологиядин) кабинет ганва, аялриз ва муаллимизи чирвилер къачун патал къулай шартлар тешкилнава. Инал IT-паркдин заведующий

муаллимиз, аялрин диде-бубайриз, администрацийрин къиле авай ксариз къвалах хъсанаруниз эзвер гуин ишара тирди алава хъувуна.

- Россияда “Чирвилерин гъакъиндай” цийи закон кардик ква, адан къвалахди гегъенш сергъятар ачухзава, цийи къайдаяр тайнарнава. Улькеда ва чи республикада образованидин хел виниз тир дережадиз акъудун патал еке къвалах къиле тухвана къланзава. Къазанишнавай нетижайрал акъвазна виже къведач. ЕГЭ-дин нетижаяр хъсанаруних галаз санал муаллимринг гъазурвилин дережани Россияда авай алай аямдин истемишунрив къадайвал хъунал амал авун лазим я, - къейдна ада.

Совещанидал Сергей Кравцова гзаф ректорринг тъварарихъай Дагъустанда гзаф йисара сад лагъай сефер яз ЕГЭ дузвиледи къиле тухунай чухсагъул малумарна. Гъульунин йисарани экзамен михъидаказ къиле тухуник ва нетижаярни авайбурулай хъсан хъуник умуд кутунвайди къейдна.

ЕГЭ-дин нетижаяр веревирдна

ЧИ КОРР.

16-октябрдиз Махачкъалада Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипован ва образованидинни илимдин хилий гъечивалдай Федеральны къуллугъдин руководитель Сергей Кравцован регъбервилек кваз 2014 - йисан ЕГЭ-дин месэлайриз талукъарнавай совещание къиле фена. Анал алатай йисан экзамендин нетижаярни къуна, 2015-йисуз ам къиле тухун хъсанарунин технологийрикайни рагана. Риклек хъкин: 2014 - йисуз чи республикада 26 агъзурни 43 жаванди ЕГЭ вахкана.

Совещание ачухай Рамазан Гъажимурадови-чан республикада гъукуматдин сад тир экзамен “чиркинвал ава-чиз” вахкайди, амма нетижаяр агъузбур тирди къейдна. Республикадин Къили мукъвал тир къед-пуд йисуз гъа авай жуъредин нетижаяр амукъайтла, им

- **A** тайтла, жедани? Ассалама-лейкум, зун Кылан Стапдилай я...

- Ваалейкумасалам, буюр ацуу. Лагъ жуван мурад-метлеб! - теклиф зава за кабинетдиз гъхъай хуряй атанвай мугъмандиз.

- Заз шегъерда маса са мурад-метлебни авайди туш. Зун анжак "Буз ва Тумак" риваятдин автор вун ятла чириз ва ада, гыл куна, чухсаңул лутуз атанвайди я...

Ара физ редакциядал кыл элязовай, вичи шириарин теснифиз, ширин сесинаанди маниярни тамамариз жедай Альяртима, гъар сеферда редакциядиз мугъман хайила, рикле хизва:

- Вичиз мягъкем къеле хытин муг тукъуйрай ва ам чкайла чан гайи Чулав къаргъадик къенвай риваят муг квадарзавай ярамазриз эсер хүн патал къенвай зурба, риклеят тифидай эсер я...

- Чулав къатир инсафсузри гыл ишлемишавайтла, жуван вилералди зазни акуна. Ам инсанчи чин умурда важиблу чка къевай гъйванар багъаз хүнин зверун я, - тестикъарзава РД-дин искусствоирин лайиху деятель Имамалиди.

"Чилел чан алай гъар са шей, гъа жигъетдайничихарни лув гузвой квездар ухшар уммем я..."

Сура "Гъйванар", 38-аят.

Казим КАЗИМОВ

"Лацу Марал" (Риваят)

Адан гафарал алава хыз, бажарағылышаир ва камаллу дишеғыли Пакизат Фатуллаевади лагъана: "И тегъерда гъйванаркай къенвай шейэр (адан фикирда "Чулав къатирдикай риваят" авай) зал анжак къецепатан улквейрин классикадин литературада душууш хана...

И жүредин субъеттар майдандиз аватун төбии кар я. Шаксуз, хайди тир газетдин чириз чеп фикир желбдай, мана-метлебдиз дерин материалар хейлин акъатзаша. Абурун жергедай яз винидих чипкай субъет фейибурни. Гъйванарин алем галачиз инсанриз яшамиш хүн газаф четин я. Иллаки - дагъвиризи.

Мусурманин пак Ктаб Кыръяндин "аль-Ан ам" төв алай 6-сурада ("Гъйванар") 38-аятда гъйванарин алемдиз талуу яз ихтиин келимаяр ава: "Чилел чан алай гъар са шей, гъа жигъетдай лув гузвойничихарни, квездар ухшар уммем я..." Гъавияй чипи Чехи Аллагади фагъум-фикар, акыл камал ганвай инсанар гъйванарин, чан алай алемдин къайгъуда хүнин, ам хүнин мажбур я. Белки, гъавияй дүньядин Чехи улквие Индияда кал пак гъйван яз гысабазава жеди.

Каликай субъеттердиз авторди риваят я лагъана кыл ганвательни, ана гъанвай делилар, тимил кылан рангар дегишарна, вири вичин вилералди акунвай гъакъыкъибур я.

Гила вири галай-галайвал. Чехи ими Эмир хайи хуряй күч жедайла, ада кайвани Гульз жич тевледа дамазлух яз хувзвай жинсинин дана аманат яз тана. "Ваз идакай хъсан дамазлух кал жеда, килиг свас, ам, хъсандин гелкъве, чехи ая вуна!" - лагъанай имиди. Гъакъыкъатда лагъайтла, аманат яз тунвай дана "данадин амалар" гыйдай тушир, на лутуди, им кстах, женжел гада я. Кайвани Гульни ам лап фад сад-садан гъавурда акуна: сифте йикъарилай сиве фан күстүз, түмөр ийиз, ризкы квай жими-кьери гуз, дана фад адаб вердиш хана. Пакаман кыляяя булахдал яд гыз физ хайитла, вини магъледа яшамиш жезвай кайванидин

азарлу дидедин гъалдикай хабар къаз квачин хъайлани, гъатта күншидин квализ са шей кланз фидайлани, "кстах" дана Гульз гульгуна гъатна жедай. Данайрик кваз чурал ахъядайла, герекам виридалайни квеникъве жен, вични екевиляй вири данайрикай хкатна аквадай. Гъеле вичиз бегъем цав та-кунвай дана ик фараш хүн анжак Гуль адахъ хъсандиз гелкъуынин нетижя я лутудай адап даанадал пехил хурьрун дишеглири.

Сад-зур йис арадай фена. Данадикай дүрге, дүргедикай кал жедай ийкъарни алукуна. Гила хурьрун нехирда вичелай миҳыи, къешен, са акъван ачу тушир лацу рангунин акунар авай калел "Гульз Лацу Марал" лутудай төвэрдийн ақылтана. Сифте дана күнхүз галаз алакъалу яз Маралан умурдани ада гульлемиш тавунвай хытн дегишвилер кылы фена. Икъван гагъда адахъ галаз са тевледа хайи, күнши Халисатавай маса къачур ақаз-рахудай калин чарасувални амукънан: ам зулух заготовкадай вахкан. Гила вири күлдийвилер тек са "Лацу Марал" амукъна. Амукъдачни бес, ам вич төбиатди миҳыи гъйван яз халкынавайла, адахъ Гуль хытн миҳывал кланы дидар.

Хайитла, абуру сугъул жеда, вакай егъи, яръа хъана акъвазда". Гъавияй за, лутудайвал, тевледа "Лацу Марал" кланик пол тунилай алла, аниз электрик эквни тухвана, кализ регъят хүн патал кылдин тұна (арыхра), тиши эцигайла, яд хъваз жедай та-даракни эцигина. Сугкадин гычлавуз зун тевледиз фейитла, "Марал", на лутуди, гъурмет авунин лишан яз (и кар, яшлубур квализ ақвазна, чеб ацуунавай са бязи жеғилприн ийид), астадаказ тахтайрин щитдилай къарағыдай, гирнагын ақвазарна, квачерилай таб алууда, гъурмет авунин лишан яз, кыл ви терефдихъ апкъурна, "Гылк хана, вун атанани, зи иеси?" - гуя лутузвай ада.

Камаллу бубайри чи дагъидин хуър къве клемун, ругуд булахдин юкъва асқлан къаядал хажна. Аны ирид яйлахдиз гъар патахъ рекъер фенва. Чидач, сифте хурьрун нехирдив фейи нехирбандин бажитвал себеб хъана жеди: ада гъафтеда гъар юкъуз нехир гагъ са, гагъ маса яйлахдиз тухудай. Гъар сефердани ада нехирдин вилик "Лацу Марал" кутадай, Гульз "Лацу Марал". Гульгъунлай хурьрун нехирдив фидай кылдин нехирбанд амукъ тавурла (агъайна хъанвай хытн музыкадин авазар чиизва: циргъпирг). Ведро дүрге вердин харап квай лацу берекаттадив ақылзавай музыкадин авазарни къалин жезва. Квез умурда садра къванин и лацу берекат ақазвай миракат акурди яни?! Зун и миракатдин иштираки хүн патал, гъар сеферда са вуч ятланы багъна къаз, Гульзин "Лацу Марал" межлисдик фидай...

Сиве рахадай мез авачир мал-къарадални чуру ният фидай чулав рикле жедач лутудан күнне?! Ахътинбурни чи арайра садранни кими къайиди туш. Утъраш (мад автордиз ада гудай маса кутугай төвэр жагъанач) рачунай фейи няниз нехирдай хтана квалирих чарх гудай "Лацу Марал" пайда хъанач. Риклик къалабулук кваз куьчедал экъечлай Гульз күнши Залихади лутуда хыи, "Лацу Марал", кыл күрсна, тевледиз хъфенва. Гуль акурвалди, тахтайрин щитдилай бегъем ақлаж хъанвай кал акуна. "Бала, вал гын душмандин гыл атанан?!" - гъарай акътана Гульай.

Тади гъалда, вичин еке ветсумкани газ, маларин дүхтур Уздан ақытана. Ада, калин карч къуна, ифин алайди лагъана. Ахпа дадлудилай кал алтадна, калин пакун төвалар ахтармишна. "Къвед яни, пуд яни пакун төвалар ханва. Ягъсуз касдин гъилин, вагърамдин кар я..." Гардандин къве патаз рапар яна, пакун төвалар ханвай чқадилай чарар миҳына, аник цал жими авунвай чулав смола күкүрна. "Пуд юкъуз нехирдиз ямир. Калин къене иви акъвазнава. Нек ивидай жеда. Регъуль квэзил хүн патал акуз, нек хъваз жедач. Зун мад хъведа. Агъ, инсафсуз, инсафсуз!" - келимаяр мецел алас, Уздан дүхтур хъфена...

...Маса сеферда "Лацу Маралан" түнай (ахырдай) күнгүрдүрдү къамалай күнши къенвай, чуул хыз яргы хъанвай гъульягъ жағана. Риклик зураз аваз "Лацу Марал" гъарайран атай Гульз "ада, калихъ са кар хъанва, рикли заң хабар гузва", - лагъана, зунни вичихъ галаз тухванай. Күнгүрдүр күнши Керима хувзвайди тир, ам чи къалаптук тевледаны ара-ара ақвадай. Бес зегъерлу чулав гъульягъ вучтинди хурай!

Чуннин хуряй катдай вахт алууна. Вири йисара чи хизандиз, мугъман-итимдиз диста лацу берекат гайи "Лацу Марални" савдада твадай чав атана. Пул ширин и вахтунда лап хъсан калерни 1200-1300 манатдай маса гузвой, за ақалттай къимет 1800 манат тайинарна. Кал маса къачуз атанвай ахцеъви Төлиба вичин вилик атайдай "Лацу Марал" акурла, тадиз жибиндиз гыл авуна, 2000 манат пул зи гъиле вугана, лагъана: "Мад зав са кепекни гумач, къуй и мирг зи гъялдилай ақваз хурай. Гъам заз 10 ағъзурдай я!" "Мирг вай, чан вахан, адан төвэр "Лацу Марал" я. Вал ам аманат хурай. Адан хатур хамир. Ам миҳыи, ақыллуп гъайван я!" - гарданар күнши, вилер накъварив ақына, айрутмиш хъанай Гуль калихъ галаз.

...Гъар сеферда хтулди түквендай винел Кубандин шүттүрүн рехи калин кыл алай кефирдин ва я некледин пакетар гъана акурла, зи вилерикай "Лацу Маралан" риклиз хуш къалубар карагда...

инсанар), гила квалиба-квалил нехирдив рачунай физвай. Гыч садани къалур тийиз, гыа адет хъанвайвал, "Лацу Марал" нехир къе са яйлахдиз, пака маса яйлахдиз тухудай. Нехирдив физвай дишеглияр Гульзан "Маралан" вилер алас жедай: мус ам хурьрун юкъвал алас миҳын пайдала жеда ва ада гын терефдихъ нехирни, адан гульгъуван алас рачунай физвай нехирбанди тухудатла ақваз.

Нехир чуравал экъечлайланы, гуя ам "Маралан" гузчилвилек жедай. Калер сад-садал элкъүн, терсдаказ крчаралди ягъункул адет хъанвай кар я. Ихтиин дүшүшүр "Марал", къалазвайбуруз миҳын хъана, ақл, вилер экъисна, абуруз килигдай хыи, мидяр гъасатда чара хъедай... Нехирбанд Искендерда шагъидвалзайвал, дагълар туп хыз цифеди къунвай са юкъуз "Лацу Марал" нехирдив элкъөз хъана. Лугъумир къван, калерал жанавурди гъужумнавай. "Маралан" хабар ганачиртла, зиянкарди вичин кар ақвадай. Маса сеферда къати марф къвана, къамуз юргъ, къванер къилел алай сел атайла, гуя и завал виликамаз гъисс авурда хыи, "Лацу Марал", вич къенкиве гъатна, нехир къамун хатасуз патаз ақъудан...

Чуннин яшамиш жезвай квалил хурьрун юкъвал къуд пад ачу майдандал алай. Тевледир күнгүнен квалин къвалерин къаник къилди квай.

Ивидин азарар квайбур гзаф жезва...

Дагъви ШЕРИФ

Алатай гъафтеда Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерстводаяшайишдин политикадин рекъяй Федерациин Советдин Комитетдин здравоохраненидай Экспертный советдин заседание кылле фена. Москвадай Экспертный советдин векилар Махачкъаладиз атана заседание ва пресс-конференция тухунин кылин макъсад гематологиядин (ивидин) азарар авайбуруз медицинадин күмек гүнин жигъетдай гъалар хъсанарун тир.

Ивидин азарар - ибур гзаф душушьра диде-бубадилай аялданни къевзтай азарар я. Россиядин маса регионир гекъигайла, Дагъустандын ивидин азарар авайбурун къадар артух я. РД-дин здравоохраненидин министр Танка ИБРАГИМОВА лагъайлал, я ихътин азарлуяр гзаф ава, я тахъйтла, маса регионир гекъигайла, азарлуяр винел акудунин квалих Дағъустанда къайдадик кваз кылле физва.

Гъар гъыкъятани, чи республикада ивидик азарар кваз хазвой аялрин къадар артух я. И кардин себеб вуч я? Вилик пад

күн патал вуч авуна кланда? - Ива маса суалриз жавабар жағуриз алахънава пешекарар.

Журналистих галаз яшайишдин политикадин рекъяй Федерациин Советдин Комитетдин член Владимир КРУГЛЫЙ, Федерациин Советдин яшайишдин политикадин рекъяй Комитетдин здравоохраненидай Экспертный советдин председатель Виталий ОМЕЛЬЯНОВСКИЙ, РД-дин здравоохраненидин министр Танка ИБРАГИМОВ, аялрин гематологиядин, онкологиядин ва иммунологиядин Дмитрий Рогачёван тұваруних галай ФНКЦ-дин кылин дұхтурдин заместитель Наталья СМЕТАНИНА, яшайишдин политикадин рекъяй Федерациин Советдин Комитетдин член Людмила КОНОНОВА, РД-дин

здравоохраненидин министерстводин штатдик квачир кылин пешекар, аялрин гематолог-онколог Индира ЮНУСОВА гүруышмиш хъана.

Виликамаз гъазурнавай суалриз жавабар гайдалай күлухъ мугъманринни журналистрин арада сұльбет кылле фена. Сифте вирида къейд авурабал, республикада ивидин азаррин жигъетдай гъалар лап писбур я. Амма себебрал, вирик пад күнин тегъеррап касни ақваззазавачир. Эхирдай и кардиз талукъ суалдиз пешекарри жаваб гайвал, чи республикада ихътин гъаларин вилик пад күн четин я.

Кылин себеб - им мукъвакылийрин арада зәвленишилелиз рехъ гүн я. Идалайни алана яз, аял гъеле таханмаз, дұхтурри ам чурун герек тирди лу-

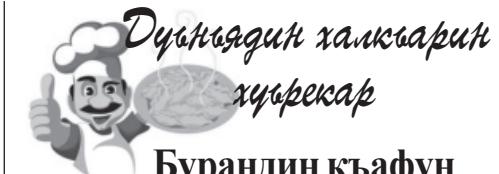
гъузтай душушьшар аватлани, диде-бубайри пешекардин гафарал амалзавач. Икъл, дуңьядал азарлу, набут аялар акъатзава.

Ихътин гъалара чи регионда ивидин азарар авайбурун къадар мадин артух жезва. Бес сағъар хъийизвайбур авачин? Сағъар хъжевзани? Мугъманри и суалризни жавабар гана.

Пешекарри къейдайвал, ивидин азарар авайбурун сағъар хъжевзайди түштәни, абурухъ датлана гелкъевна кланзана. Герек дарманар лап багъабур хүннис килигина, виридалай и кар алақыни ийизвач. Федеральныи бюджетдай ивидин азарар авайбурун патал са кепекни гузвач ва регионрин бюджеттәни ахътин пулар авач. Икъл, акваззайвал, азарлубурун къадар юмиша артух жезва.

Махачкъалада и заседание, пресс-конференция тухунин кылин мурад, государстводин ивидин азарар авайбурун патал дарманрин пул тахъуниз килигина, ағылаляр гъавурдик хъайиттани кутун тир.

Федеральныи регистр арада гъайдалай күлухъ Федерациин Советти ва здравоохраненидин министерстводи абуруз күмекдай рекъерикай фикирда.

Бурандин къафун

Герек продуктар:

- вад стаканда авай, къуда пилендакас атланвай буран
- михънавай пуд чуъхвер
- хуърек недай къве тұруна авай цуурурнавай ягълу
- хуърек недай къве тұруна авай вирт
- хуърек недай къве тұруна авай набататрин ягълу
- күткүннавай са кыл чичек
- 1/4 корица ва мускатдин хөхвер
- са литр яд ва я михъ шурпа
- таза къацу көшенишдин хъчар (кинза)

Гъазурун:

Духовка 180 градусдин ифирда. Чуъхверарни буран, абурун винелай са тимил ягълу ва я вирт гъяна, духовкада къад декыкъада къван чрада.

Яғылавандыз ягълу цана, кулыуз күткүннавай кылин чичек яру жедалди тағъламишда. Адаз серкин силих, карри, корица ва мускатдин хөхверни вегъена, цалай алуда.

Духовкадай акъуднавай чуъхверизни бурандиз шурпа яна, абурул хъуытуль жедалди яваш қал ргода. Рурдалай күлухъ блендерда поре хъиз ийида.

Къене фарш тунвай

Тұнұттар

Герек продуктар:

- 350 гр бубликар
- 450 гр регъевенвай як
- са кыл чичек
- пуд кака
- 200 гр көві ниси
- тұмдиз килигайвал набаттарин ягълу
- көл

Гъазурун:

Регъевенвай якыз кулыуз күткүннавай чичек вегъеда, квель, истивут кадарна, хъсандин хұкуърда. Күзвай це вад декыкъада къван тұнұттар хъуытульарда. Тұнұттар кылды къапуна эцигна, регъевенвай якыкай элкъеви къваттар къуна, тұнұттар къене твада.

Кылды къапуныз какаяр хана, абуруз хъсандақас тұлар яда. Къене фарш тунвай тұнұттар, тұлар янавай какайрин къаришмадик хұкуъриз, ифирнавай ягълавда чрада.

Ниси ракъунай (тёрка) яда. Чранвай тұнұттарин винелай ниси кважаиз, ифирнавай духовкадин ракъунал са-сад эцигда ва 15 декыкъада къван духовкада чран хъийида.

Гъазурайди - Ж.Гъасанова.

Сузурин студенттар патал вакансийрин ярмарка

Дагъви ШЕРИФ

БЕЙКАРВАЛ. И кардикай алай аямда разахва гъар са дагъустанви. Паталай килигайла, бейкарбурун къадар тымиларунин макъсаддади ийизвай квалиханни тымил туштігъар юкъуз алишверищдин хиле цийи кархана яр пайдай жезва, государстводи жуъребажуъре программамар квалибулзала. Амма бейкарбурун къадар чи республикада саклани тымил жезвач.

Квалихадай касдиз са кап фу къазанишидай чка жына хъайиттани жагъида лугъудай келима ава. Амма алай девирдин жегъильиз кабинетта ацуқына пул къачудай квалихар квалихар квализда шеңбердін квалиханын макъсаддади ийизвай квалиханни тымил туштігъар юкъуз алишверищдин хиле цийи кархана яр пайдай жезва, государстводи жуъребажуъре программамар квалибулзала. Амма бейкарбурун къадар чи республикада саклани тымил жезвач.

Пешедин рекъяй чипин алакъунар къалуриз квализай жегъилар патал алай ийисан гатуз Дағъустан Республикадин зегъметдин виши тухунин министерстводин къаюмвилар кваз региондин жегъилар кар-кеспидал машъуларунын "Успех" центр арадал гъанай. Аниң кылле Заур ОМАРОВ акъазнава. Центрдин регъберди къейдайвал, "Успех" кардик акатайдалай күлухъ 30 жегъилдиз квалихан жагъурнава.

И мукъвара Махачкъала шеңбердай республикадин эцигунардайбуру 1-нумрадин коллежда "Успех" центрдин РД-дин зегъметдин виши тухунин министерстводи квализай жигъетдай виши тухунин министерстводи квализай жигъетдай виши тухунин министерстводи заместитель Заур БАГОМЕДОВ, "Зун Президентдин күмекчи я" гъерекатдин лидер Мегъамед МЕГЪАМЕДОВ, ЗЖБИ "Стройдеталь" ОАО-дин директордин заместитель Абдулакъ АБДУЛАЕВ ва "Даггипс" ООО-дин

кадрийрин отделдин начальник Вурдихан АГЫМЕДОВ гүруышмиш хъана.

Заур Омарова жегъилар центрадин вези-файрын гъавурда туна. Сифте студентти, чипиз квалиханах теклифзава лагъайла, зарапатар ийиз башламишна, амма эхирдай ярмаркадал вириз анкетаяр ацурудай мумкинвал хъайила, "Стройдеталь" ва "Даггипсдин" векилри чипин карханайра квалихадай жегъилар ге-рекзайвайдакай лагъайла, гележеда рабочий пешеңирин иесисяр тир жегъилри рұғын ақатна. Заводин векилри чипихъ авай шартларикай хабар гана. Икъл, "Стройдеталь" ОАО-дин регъбердин заместителди къейдайвал, икъарда квалиурнавай тегъерда, яни вичин везифаляр квализ ақууда, тұльгеметар къачун тавуна, вад ийисуз квалихадай касдиз шеңберда са квалилин квартира, цүд ийисуз квалихадай квализ квалилин ва цүвад ийисуз зегъмет чүлгурда пуд квалилин квартира гузайды лагъана. И карди гележедин пешекаррик рұғын кутуна. Абуру хабарар къаз башламишна.

Мярекатда бейкеф жегъилар авай. Абуру рушар, медсестрадин, кондитердин, ашпаздин курсара келезавайбури тир. Абдулакъ Абдулаева лагъайвал, "Стройдеталь" заводда ашпазарни ге-рекзаза.

Заур Омарова медсестрайриз талукъ яз жегъилар гъавурда турвал, диплом гъилье ава-чирип пешекардиз медицинадин рекъе квалихадай, ағылайриз медицинадин күллугъар ийидай ихтияр авач.

* * *

"Успех" РМЦЗ-дин векилар 20-октябрьдиз Махачкъала шеңбердин 1-нумрадин школадин учениктерх галаз гүруышмиш хъана.

"Успех" центрдин Махачкъала шеңбердин

образованидин управленихъ галаз санал школадин 9-10-класстра келезавай аялриз гележедин пеше хъягъиз чириунин мярекат тухана. Ина республикадин вузри ва ссузи иштиракна. Центрдин алай вахтунда майиштада чарасуз герек пешеңиз иллаки газаф фикир гузва ва гъа хилен пешекарар гъазур-зай вузрихъ галаз алақъа хұзва.

Мярекат ачхай Махачкъала шеңбердин 1-нумрадин гимназияндин директор Мегъамед Давудова гележедин пеше хъягъунин четинвал ва важиблувал къейдна.

Алай вахтунда чи республикадин зегъметдин базарда авай гъаларикай "Успех" центрдин директордин заместитель Махач Ко-саева сұльбетна.

Къе жегъилри заводда, майиштадин хиле квалихану чиндережадилай ағъада авай кар яз гъисабзана. Чи девирда рабочий пешекарар виридалайни геректур ятлани, ихътин гъал арадал атанвайди къатлұз жезва, - давамарна ада.

Атанвай мугъманри къалурзай меслятар школьники хүшдиз къабулна ва супарни шугузай.

"Успех" РМЦЗ-дин отделдин инспектор Замира Абдулаевади аялар профориентацияниян вуч ятла, гъядан гъавурда туна, яни гележедин пеше хъягъунин мессладикай дұзь рехъ жағъурдай тегъердикай сұльбетна.

Аграрный университетда жегъилар гүзетзай мумкинвилерикай, вуздиз къабулунин шартларикай Даражат Гъульсейновади лагъана.

Мярекатдин сергъятра аваз аялри компютерлар пеше хъягъуниз талукъ тестар ацурна, абуруз "Успех" центрдин буклетар ва методикадин "Я и моя профессия" тұвар алай ктабар гана.

Центрдин векилри къейдайвал, цинин ийисуз гележедин пеше хъягъиз күмек гүнин ихътин мярекатар республикадин вири школайра тухуз чалишиш жеда. Махачкъала дин күвъан чирвилерин идарайра 2014-2015-йисар патал профориентацияндин мярекатар тухунин план түккүрнава.

Зурба акъажунрин майдан

ВОЛЕЙБОЛ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтеда чи республика-да сад лагъай сефер яз спортидин рекъя еке метлеб авай акъажунар - волейболдай Россиядин Кубок патал акъажунрин ярумчук къуд финалдикай сад - къиле фена. Дагъустанийриз спортидин и жу-редай еке тежкира, хъсан нетижакар къазанмишнавай клубрин къу-гъунуз тамашдай мумкинвал хъана. Ярумчук амай пуд финалдин акъажунар лагъайтла, Новосибир-ска, Кемеровода ва Казанда къи-ле тухвана.

Къейд авун лазим я хъи, Кас-пийскдинни Махачкъаладин арада авай Али Алиеван спорткомплекс-да къиле фейи акъажунриз лап тамамдаказ гъазурвал акунвай.

Турнирбашламишдал спортидин майдандал адан иширакчийрин, тешкилатчийрин ва судъяйрин ви-лик РД-дин физический культура-дин ва спортидин министрдин сад лагъай заместитель Зайнал Салаутдинов, РД-дин волейболдин федерациядин президент Ражаб Абдулатипов рахана. Абуру Да-гъустандиз мугъман хъанвай кса-рин тварарихъ хуш келимаяр лагъана. Кылди къачуртла, Россия-дин волейболдин федерациядин къиле акъажунар тешкилдай ва къиле тухудай ихтибар авунай чухсагъул малумарна.

- Дагъустанда эхиримжи йисуз волейболди йигиндаказ виликди камар къачунва. Республикада спортидин и жуъре вилик тухун ва машъурун патал чна цийи ва мен-фятул къайда хъянава. Чна мадни виликди камар къачун патал еке ча-лишишишвилерзава. Ци лагъайтла,

чи планрик Дагъустандин команда Высший "А" лигадиз акъудун ква, - къейдна Ражаб Абдулатипова. - Россиядин Кубок патал ярумчук къуд финалдикай сад Дагъларин улкведа лап хъсан тешкилувал аваз къиле тухунин мураддалди чна хъсан гъазурвал акунва. Чна умудзана, чи чилел ихътин еке метлеб авай акъажунар тешкилуну республикада волейбол мадни машъурда. Идалайни гъейри, дагъустанийриз Россиядин Суперлигадин командаирин къугъунуз тамашдай мумкинвални жеда, - алава хъувуна ада.

Мярекатдал гъакъини чи республика-диз атанвай мугъманари рахана. ИКЛ, турнирдин инспектор Александр Бугрова ва акъажунрин къилин судья Сергей Лебедева Кубокдин тешкилатчийриз хъсан гъазурвал акунай ва хушвиледи къа-булунай чухсагъул лагъана.

РИКИЕЛ ХХИН: Дагъустандиз Кубокдин ярумчук финалдин акъажунра иширакун патал алатай йисуз Россиядин Кубок патал акъажунра гимишдин медалдиз лайх-лу хъайи Москвадин "Динамо" ва 2012-йисуз къиле фейи къугъунрин финалист Краснодардин "Динамо" атанвай.

И акъажунра Махачкъаладин "Дагъустан" твар алай командаиди-ни иширакна. Лугъун лазим я хъи, чи республикадин командаиди Россиядин Суперлигадин Нижневар-товскдай тир клуб, и акъажунра иши-тирак авуникай къиль къакъудай, "Юрга-Самотлор" команда звезна. Кубок патал къугъунар кругдин къайдада къиль тухвана. Вири сан-лай 16 командаиди волейболдай чин устадвал къалурна.

Къейд авун лазим я хъи, акъажунриз тамашдай Дагъустандин Кыл Рамазан Абдулатипов, Дагъустан Республикадин Халъдин Собраницин Председатель Хизри

Шихсаидов, РД-дин Гъукоматдин Председатель Абдулсамад Гъамидов, хейлин министерство-рини ведомство-рин руководителар, Россиядин волейболдин федера-циядин векилар, машъур спор-сменар ва газаф маса ксар атанвай.

Турнир, дугъриданни, лап вини дережада аваз тешкилнавай ва къилени тухвана. Сад лагъай къу-гъунайл къулух ("Енисей" "Дина-модих" галаз къугъанвай) ам ачу-хуниз талуқъарнавай шад мяре-катдал Рамазан Абдулатипов рахана, чи республикадиз атанвай мугъманринни иширакчийрин тва-рихъ чими келимаяр лугъунихъ галаз сад хъиз, Дагъустандин Кыли республикада спортидин и жу-редай вини дережадин акъажунар къиле тухунин важиблувал къейд-на. Волейболдал дагъустанийриз рикл гъамиша алайди, ам спортидин халкъдин жуъре яз къабулзавайди лагъана. "Дагъустан" командаиди хъсан агалкъунар ва адахъ гележег хъуник умуд кутунвайдини ала-ва хъувуна.

Республикадин Кыли Дагъустанда сад лагъай сефер яз къиле тухузвай и акъажунар Советрин Союздин машъур волейболист Константин Ревадин экъу къамат рикл хъунин лишан тирдини къейдна. СССР-дин командаидик кваз къуль-вай зурба спортымендин агалкъу-нарни рикл ххана. Советрин Союздин хъянавай командаидик квай мад са спортымен - волейболдай Олимпиададин къугъунрин чемпион - и турнирдиз тамашдай атанвай Вячеслав Зайцева-хъ галазин къвати хъан-вайбур танишарна.

Шад мярекатдал Рамазан Гъожимуродовича са жерге спортыменриз тва-риар къхъенвай сятерни багъишна.

Гъа икл, волейболдай Россия-дин Кубок патал ярумчук къуд финалдикай чи республикада къиле фейидан нетижада алатай йисуз хъиз цини Москвадин "Динамо" гъалиб хъана. Сад лагъай къугъуна ада 3:0 гъисабдалди "Дагъустан" команда кумукъина. Краснодардай тир "Динамодин" винелни абуру инанмишвилди (3:0) гъаливал къазанмишна. Москвадин "Динамо-ди" Краснодардай тир "Енисей-дих" галаз къиле туххай къугъун 3:1 гъисабдалди акъалтна.

Ярумчук амай пуд финалдин акъажунра лагъайтла, Новосибирска - "Локомотив", Кемеровода - "Кузбасс" ва Казандани Цийи Уренгой шегъердай тир "Факел" гъалиб хъана.

Хасавюртда IV сеферда

АЗДДАКАЗ КҮРШАХАР КҮН

ЧИ КОРР.

Ийкъара Хасавюртда, Гъ.Гъамидован тварунихъ галай Спортидин дворецца, азаддаказ къуршахар къунай XIX ва XX асирра устадвал къалурай спортыменрин экъу къаматриз бахшнавай континентрин уртах Кубок патал акъажунар къиле фена. И сеферда Хасавюртдиз дуньядин 13 улкведай тир командаирин кваз 158 спортымен атанвай. Адат хъланвайвал, Дагъустандин спортыменри къилдин команда яз гъасиррал чин устадвал къалурна.

Турнирдиз тамашиз атанвай гъуреметлу мугъманрин арада Дагъустан Республикадин Кыл Рамазан Абдулатипов, РД-дин Гъукоматдин Председатель Абдулсамад Гъамидов, РД-дин Кылини Гъукоматдин администрациядин руководитель Рамазан Алиев, РД-дин Гъукоматдин вице-премьер Рамазан Жафаров, РД-дин физический культурадин ва спортидин министр Мегъамед Мегъамедов, Россиядин спортидин акъажунрин федерациядин от-делдин начальник Шамил Невретдинов, акъажунрин международный федерациядин делегат - Польшадай тир Анджея Вроньски, машъур тренерар спортыменар, спортидин и жуъредал рикл алай гзаф ксарни авай.

Кубок патал акъажунар тешкилувилин комитетдин председатель, Хасавюрт шегъердин администрациядин къил Арслан АРСЛАНОВА ачуна ва еке метлеб авай акъажунар Хасавюртда къиле тухуз къумекзайв ксариз - Хасавюртдин мэр Сайгидпаша УМАХАНОВАЗ ва спортидин министр Мегъамед МЕГЪАМЕДОВАЗ чухсагъул лагъана, нубатдин акъажунра иширакун патал алатай йисарилай ци 30-далай виниз спортыменар атанвайди, приз-рин фондни чехи хъланвайди къейдна. ИКЛ, ци 1-кадиз

лайхху хъайибуруз - 5 агъзур доллар, 2-чка къурбуруз - 3 агъзур доллар, 3-чка къазанмишайбурузни са агъзур доллар гузвой. Акъажунар спортидин сувариз элкъузын патал тешкилувилин комитетдини еке чалишишишвилер авунвай. И жигъетдай Анджея ВРОНЬСКИДИ еке къимет гана.

- Зун Дагъстандиз атанвайди сад лагъай сефер я. Акъажунрин международный федерациядин делегат яз, зун турнир тешкилнавай къайдадал рази я. Ихътин дережадин турнирар тешкилун, дугъриданни, еке зегъмет алай кар я. Афериин Спортидин двореццин директор Имампаша УМАХАНОВАЗ ва амат ксариз ихътин акъажунар тешкилунай ва къиле тухуван.

Тамам къве юкъуз Гъамидован Спортидин дво-рецца заланвилин 8 категориядай къиле фейи къизъин бяъсерин нетижада дагъустанийриз 6 категориядай 1-кадай къяз алакъана. Чи республикадин командаидин ки-седа гимишдин - 3, буърунждин 6 медални ава.

Лукашенкодин буйругъ

Белоруссиядин президент Александр Лукашенкодин республикадин законодательства мультикультурлий жавабдарвилэц чугунин къайда къуватда хтунин фикир хъсандин яз гысабна. Идан гъакындин 20-октябрьдиз "Интерфаксди" хабар гана.

"Эгер квэз Уголовный кодексдин "мультикультурлал" гаф хиз къланзватла, хваш. Им вири халкъ патал хъсан кар жеда. Советрин дөвирда авай хъсан крар гадарна виже къедач, гъа гысабдай яз гъа девирдин терминари", - малумарна Лукашенкодин, улкве да миграциядин ви къалахдал машъул хънин месслайрай советчанидал Белоруссиядин МВД-дин кыл Игорь Шуневичан теклиф дит талукъ тир баянар гуналди.

Сананы къалах тийизвай как "гыхътин къайдарлди хайитлани" зегьмет чугваз мажбур авун лазим я", - къайдна Лукашенкодин. "1-январдалди вирида къалахун патал, вири къалах авуниз мажбурун патал талукъ тир серенжемар къабулна къанда", - буйругъ гана Белоруссиядин регъберди.

Белоруссиядин руководстводи мультикультурлихта нафақачивилихъ галаз женг чугунин чарасувилини гъакындин са шумуд сеферда лагъанай. Гъа икъл, мультикультурлий түмбүйту авунин къайда законодательство дик кутун республикадин парламентдин спикердин заместитель Виктор Гуминскийди гъеле 2012-йисуз теклифнай. 2013-йисуз Белоруссиядин гъумматдин кыли къалах тийизвай гражданрал налог вегъинин гъакындин лагъанай.

ССР-дин вахтунда мультикультурлал тахсираштал авунив гекъигзавай. Яргъал вахтунда "обществодиз хийр авай зегьметдий ви киль къакъудзувайбүр" уголовный статъдай жавабдарвилэц чугвазвай. Абур азад вишилкай магъумзувай ва я абурув къалахар ийиз тазвай.

Силисчири малумарайвал...

2014-йисан августдин юкъвара Иловайскдин патарив къиле фейи женгерин нетижада агъзур касдив агақына телефон хъана. УНН-ди хабар гузтайвал, ихтиин делилар Украинаидин вахтунанди тир силисдин комиссиядин (ВСК) председатель Андрей Сенченко ди малумарна.

"Телеф ви гульбүнлай хирерики къейи бурун къадарди агъзур кас къван тешкилзва", - малумарна ВСК-дин заседание къиле физвай вахтунда Сенченкодин.

ВСК-дин председателди Иловайскдин патав аскерар телефон хъунай жавабдарвал Украинаидин яракълу къуватрин генштабдин начальницин ва улкведен президент Петр Порошенкодин хиве туна, хабар гузва УНИАН-ди.

"Военный къайда кардик кутун тавуналди президентди стратегиядин гъалатл ахъяна. Гъич са журедин себебралдин, гъатта

сечкийрикай делил къуналдини и къвалах гъахълу ийиз жедач. Президентди вири жавабдарвал вичин хивез къанун ва верховный главнокомандующийдин ставка идара авун лазим я", - малумарна Сенченкодин.

Иловайскдин патарив хъайи вакъайрихъ галаз алакъалу яз 4-сентябрьдиз уголовный дело кардик кутунва. Украинаидин Генпрокурордин гафаралди, махсус комиссияди и вакъайрихъ галаз алакъалу тир Миноборонадин ва Генштабдин търекатар ахтармизава.

Иловайскдихъ галаз алакъалу тир дяведин гъерекатар 19-августдин йифиз башламиш хъанай. А чавуз Украинаидин къуват гылыле авайбүр вичи-вич малумарнавай Донецкий Халкъдин Республикадин ополченцийрий вай шегъер вахчуз чалишиши хъанай. Са гъафте да давам хъайи женгера терефи Иловайскдаг гагъ сада, гагъ масада гъузчывал авурдан гъакындин малумарнай. Амма 26-августдин Украинаидин 200 аскер, гъа гысадай яз "Донбасс", "Днепр", "Свитязь", "Херсон" ва "Миротворец" подразделенийин аскерар ДНР-дин векилрин есирида гъатна.

"Донбасс" батальондин командир Семен Семенченкодин къайд авурвал, Миноборонади гъалкъада гъатнавайбүр патал яргъалди къумек ракъурнач. Идахъ галаз алакъалу яз Киевда абур азад авун патал Миноборонади са серенжемни къабулнач лугъуз хейлин инсанри чипин наразивилер къалурна.

Внуковода мусибат

21-октябрьдин йифиз Москвадин Внуково аэропортунуна къилдин касдин самолет күквэр хъана. Самолетда аваз хъайи экипаждин пуд член ва пассажир, Франциядин нафтадин Total компаниядин гендиректор Кристов де Маржери телефон хъана, хабар гана аэропортунин чешмедал асаслу хъана "Интерфаксди". Dassault Falcon 50 маркадин самолет цавуз хажж жедай вахтунда күквэр хъана. "Цийивилер" РИА-ди къайдзувайвал, самолетди Внуково-3 аэропортунай Париждиз лув гузвойти тир.

"Интерфаксдин" чешмеди сүгъбет авурвал, самолет күквэр хъунин себеб ам жив михъдай машинда акъун я. ТАСС-дин чешмеди къайд авурвал, мусибат къалин циф авай шарттарда арадал атана. Гъа са вахтунда Lifenewsdidi тестикъарзувайвал, мусибат арадал атунин себеб двигательрикай сада цай къун я.

Пассажир ва экипаждин членрикай садни къутармизиш хъанач. Агъвалат арадал атун себеб яз, аэропорт вахтунанди агапна. Агъвалат арадал атай чкада къутармизшунар дайбүрүн къуллугъуди къалахазава.

Dassault Falcon 50 - им яргъал мензилриз лув гудай реактивный пуд двигателдин самолет я. Адавай 9 пассажир къачуз жезва. Самолет 1976-йисалай 2008-йисалди Франциядин Dassault Aviation корпорацияди акуудзавай.

Дустагъар вири катна

Конгодин демократилин Республикадинрагъэйчидай пата авай дустагъханадал малум тушир яракълу къаси гъужумзувай ва ана аваз хъайи 370 дустагъ азадна.

"Аль Жазиради" хабар гузтайвал, и чурьукъик галаз "Союздин демократилин къуваттар" - Уганда азад ийдай "Милли армия" тъвар алай радикальный дестедин членрин алакъа аваз хъун мумкин я. Абуру эхиримжи са шумуд гъафте Конгодин хулерал гъужумзувай. Амма чкадин власти ихтиин къалах жеда яракъана фикирнавачир. Бутембо шегъердин мэргдин фикирдалди, гъужумайбүр адетдин бандитар я.

Виликрай хабар гайвал, Угандадай тир сепаратистри 6 касдиз къиникин жаза ганай - абур канай ва 40 дишегълини 7 аял чунынхай.

ДРК-да къайдасуз гъалар давам жезва. Исятда улкъведа MONUSCOдин 18,5 агъзур дав агақына военный къуллугъчияр ва 500-дев агақына военный гъузчывалдайбүр, гъакыни 1,5 агъзур полицейский ава. Исягъвал худайбуру, яракъламиш хъана, журемба-журеме дестеरиҳ галаз женг чугвазва, хабар гана Росбалтди.

Къадирова теклифзава

Чечнядин кыл Рамзан Къадирова Интернет худун теклифзава. Адан фикирдалди, Интернетди жегъилар дүзтербияламишуниз манивал гузва. Идан гъакындин 20-октябрьдиз "Интерфаксди" хабар гана. "Виликрай чаз, инсанди вязар көлдайла, къалахиз рөгъят тир, гила лагъайтла, вирина Интернет ава, же-

гъилприз гъанай вязрихъ яб акализ къланзана. Са вахтара за чи республикада Интернет кардик акатункай фикирзувай, амма гила заз ам худна къланзана", - малумарна Къадирова.

Интернет тахъуни экономикадиз пис тъсир ийда, амма и карди, Къадирован гафаралди, инсанриз "сада-сад яна къиникъар" акъвазардай мумкинвал гуда. Гъар са къаве Интернет ава. Нивай хъайитлани, са гыхътин ятлани вагъабитдин вяздихъ яб акализ жеда. Гъатта зи къаве авай аялни са гыхътин ятлани вяздал расалмиш хъун мумкин я", къалабулух кваз лагъана Чечнядин къили. Гъа са вахтунда ада социальный сетра имамри "къалахун" лазим тирди къайдна.

Къадиров вич лагъайтла, Интернет активнадаказ ишлемишувайбурукай сад я.

Къве кас казаламишна

Сириядин Кобани шегъерда "Исламдин государстводин" боевикъирх галаз алакъада хъунай къве кас казаламишна. Абурукай сад 15-йис хъанвай жаван тир. The Independentди хабар гайвал, абур курддин терефдад алаз исламистрих галаз женг чугвазвай "Раккидин революционеррин" бригадади казаламишна.

"Къве югъ идалай вилек къве кас яна къена. Жавандин кыл кутуна яна", - сүгъбетна инсандин ихтиярл Сириядин обсерваториядин (SOHR) кыл Рами Абдурагъмана.

Адан гафарал асаслу яз, "Исламдин го-

сударстводин" векилар 15-йисалай алат та-вунвай жаванар чин жергейриз чугунал машъгул жезва, "абурун мефтлер чузынайз" ва "пул теклифзава". SOHR-ди Сириядин кыле физвай вири агъвалатар документламишза-ва къве терефдайни есирида гъатнавайбүр жазаламишун "военный тахсирашвилер" яз гысабзава, алава хъувана Абдурагъмана.

Организациядин делилралди, эхиримжи къве юкъуз 70 исламист яна къена.

Тъа са вахтунда малум хъайивал, "Исламдин государстводин" боевикъиз акси яз женг чугвазвай курддин арада дишегълиярни ава. Абурун къадарди Кобани хъувайбүр тахминан пудай са пай тешкилзава, къизиза The Wall Street Journalди.

Исламистри курддин автономиядин мер-кез яз гысабзавай Кобани шегъер 6-октябрьдилай гъалкъада тунва. Исламистар патал шегъердихъ стратегиядин метлеб ава, эгер

шегъер къачуртла, боевикрин гъиле Сириядинни Турикъядин сергъятдин чехи участок гъатда. Шегъер элкъурна къунвай вахтунда къуншидал алай Турикъядиз саки къве виш агъзур исягъял гъали катнава. Курддин шегъердин патарив гъай вишлай гзаф хъурер террористрин гъузчивилик ква.

Яракъар вегъена

ША-дин авиацияди "Исламдин государстводин" боевикъик Сириядин Кобани шегъер хъувай курддин ополченцийриз гъавадай яракъар, женгинин сүрсөт ва медикаментар вегъена. Идан гъакындин 20-октябрьдиз США-дин гъавадин женгинин къуватрин Центральный командованидал асаслу хъана, Рейтер агентстводи хабар гана.

"С-130 маркадин пар чугвадай самолет-ри исламистриз гележегдани акси акъвазун, курддин къушунрин женгинин ва сүрсөтдин запасар ахъцуру хъувун патал яракъар авай са шумуд ящик ва мөръяматлувилин пар вегъена", - лугъузва малуматда. NBC News-дин делилралди, и серенжемда пуд самолетди иштиракна. Абурун и серенжем къиле тухуз я чилелай, я гъавадай манивал ганач.

Командованиди къайд авурвал, США-дин BBC-ри эхиримжи йикъара Кобанидин патав гъай "Исламдин государстводин" сен-герар 135 сеферда гъавадай яғыни исламистрин тъверекатар явшарна. Гъакни серенжем къиле тухузвай вахтунда вишералди боевикар тергна. "Гъакл ятлани, Кобанида хатасувилихъ галаз алакъалу гъал четинди яз амукъазава, гъикл лагъайтла, исламистри шегъердиз къурхуяр гун давам жезва, курддин къуваттар абуруз аксывал ийиз чалишиш жезва", - лугъузва малуматда.

Рекъем

• Китайдиз төбии газ маса гайила Россиядиз йиса 400 миллиард доллардин доход къевезва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 41,05 манат,
1 евро - 52,65 манат,

къизил (1 гр) - 1652,05 манат,
гимши (1 гр) - 23,00 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гъазурайди - Шагысмаил Гъажимиризоеев

